

Янчо Бакалов

ХИБРИДНА ВОЙНА. НАЧИН НА УПОТРЕБА

Смешен плач за едно муле

Варна, 2022

ХИБРИДНА ВОЙНА. НАЧИН НА УПОТРЕБА
Смешен плач за едно муле

Рецензенти:

Доцент д-р Чавдар Бранимиров Орманов

Доцент д-р Лъчезар Димитров Аврамов

Дадено за печат на 15.02.2022 г.

Copyright © Янчо Бакалов, автор, 2022

ISBN 978-619-241-223-4

Съдържание

Въведение	4
ПЪРВА ГЛАВА .	
Исторически преглед на „хибридните“ въздействия в България	12
ВТОРА ГЛАВА .	
Международните отношения и България под знака на Студената война.....	28
ТРЕТА ГЛАВА .	
Какво е хибридна война . Стратегия и тактика на хибридната война	39
ЧЕТВЪРТА ГЛАВА .	
Семантика и тезаурус на терминологията на хибридната война.....	81
ПЕТА ГЛАВА .	
Хибридизация на международните отношения.....	95
Епилог	127
Библиография	131

Въведение

Тази студия е апология на единството в европейското пространство, застрашено от нови изпитания за свободното съществуване на нациите в Европа. Представена е на читателите като монографичен очерк – документален жанр, основаващ се на системни изследвания, наблюдения и анализи.

Хибридната война е метафора на смутното време, в което живее съвременният свят, еманация на всички познати на човечеството методи и средства за надделяване над противника, от старите примитиви до най-новите военноприложни технологии. Работната хипотеза на изследването за тази метафора е построена от гледна точка на глобалните заплахи, на които са изложени традиционните европейски ценности.

Анализът на причините за възникване и начина на употреба на понятието „хибридна война“ е изпълнен с научните методи „историзъм“, „контент-анализ“ и „тезаурусно моделиране на лингвокултуралната терминология“. Той доказва, че като термин новото явление се появява случайно в публикации в САЩ, първоначално е възприето от военните специалисти като ненужно, с промяната на геополитическата среда се развива като активно мероприятие за извличане на политически дивиденди и постепенно губи своята популярност.

През 2021 г. министрите на отбраната от НАТО са одобрили стратегия на Алианса за противодействие на модните напоследък „хибридни“ нападения. „Нашата концепция – заявява генералният секретар Столтенберг – включва три елемента: подготовка, възпирание и отбрана. Ние трябва да осъществим и трите. Хибридните нападения предполагат широк спектър заплахи, затова НАТО се нуждае от широк спектър възможности да се защити“¹. Запитан дали взетите решения са насочени срещу Русия, Столтенберг отрича това, а военни специалисти и политолози от водещите световни сили активно работят по темата.

1 <https://news.bg/int-politics/ot-litva-es-i-nato-obeshtavat-obshti-deystviya-sreshtu-hibridnite-zaplahi.html>.

На брифинг от 17 декември 2021 г. посланикът на Руската федерация в САЩ Антонов заявява: „Важна съставляваща на руско-китайското стратегическо партньорство е координацията по външнополитическите въпроси. Русия и Китай имат сходни възгледи по много глобални и регионални проблеми. Това сътрудничество между двете страни е стабилизиращ фактор в международните дела“². По същото време се провежда инициотираната от САЩ световна виртуална среща на високо равнище „За демокрация“, в която участват над сто страни. Сред поканените са „демократичен“ Пакистан и Бразилия, управлявана от перманентно подсъдимия президент Болсонаро. От членовете на НАТО не са удостоени с покана Унгария и Турция, но Полша, която оспорва върховенството на закона в ЕС, е сред участниците в срещата. Китай и Русия също не са сред поканените. Конфронтационният елемент на това събитие е извън съмнение.

По повод предложението на Русия за прекратяване разширяването на НАТО на изток, посрещнатото „на нож“ във Вашингтон и в други страни от Алианса, министерството на външните работи на Китай заявява „Предложенията на Русия в днешната обстановка съответстват на основните норми на международните отношения, способстват за повишаване на взаимното доверие между страните, снижават риска от конфликт“³. Подтекстът на това заявление е очевиден: следим внимателно развитието на събитията, имаме позиция и собствени интереси, които трябва да защитим.

Ефектът от взаимното следене се наблюдава в неотдавнашния опит за военен преврат в Турция, където метежници от турските военно-въздушни сили не успяват да ликвидират президента Ердоган, в ефира се намесва Русия с им отнема тази възможност.

Автори пишат, че в Русия хибридният война е описана още през 1950-те години „в монографията на полк. Е. Едуардович „Метежна война“⁴ – което не отговаря напълно на истината. След 1921 г. белогвардейският полковник Евгени Едуардович Меснер вече не е свързан с Русия.

2 Вж. The National Interest, August 1: Interview with Russian Ambassador Anatoly Antonov.

3 <http://m.focus-news.net> 28.06.2021: Китай и Русия показват задълбочаване на взаимното доверие между двете сили

4 Вж. <https://www.academia.edu/>; Д и м о в, Петко. Войната – вечната болест на обществото. Еволюция на концепциите за водене на война и др.

Като емигрант, създава военен институт в Аржентина, а през Втората световна война работи за Германия. Дори масовите позовавания на името му са неточни, Едуардович е неговото презиме. Предвижданията му за конструкцията на бъдещите „метежвойни“ се сбъдват във Виетнамската „съпътстваща“ война, която той доживява да види. В нея ясно се проследява феноменът на екстремизация на политиката, за която той пише, определящ облика на социалния живот на засегнатото от „метежвойната“ общество.

Независимо от „хибридните“ шумотевици на Запад, в Русия е създадена концепцията за „Меката сила“, но в нея няма нищо революционно „хибридно“⁵. През 1999 г. китайските въоръжени сили възприемат стратегията за „война без граници“⁶, която предполага готовност за водене на бойни действия във всички пространства на бойното поле. И тук нови „хибриди“ не са забелязани. През XXI век става все по-очевидно, че икономически слаби субекти в международната общност, но с амбиции за влияние, които нямат ресурс за конвенционална война, решават проблемите си с прилагане на асиметрични действия на ограничен периметър. Типичен пример са хуситите в Йемен и техният конфликт с режима в Саудитска Арабия. И това не е новост, макар че води до моделиране на съвременния всеобхватен подход на НАТО към операциите и концепцията за изпреварващия превантивен удар в борбата с тероризма.

Неотдавна (2022 г. – бел. авт.) НАТО анонсира поредната концепция за противодействие на хибридните заплахи, като заявява, че при мащабни хибридни атаки към страните-членки може да се задейства „Член 5“ от договора за колективна отбрана. Като допълнение към това, общо взето, неординарно заявление, „хибридната война“ влиза в Националната отбранителна стратегия на България. Остава неясно при какви „хибридни“ обстоятелства може да се приеме, че е престъпена забраната за насилие, заявена в Хартата на ООН – едно от необходимите условия да се задейства натовският „Член 5“. „Война“ на всички световни езици означава крайна проява на насилие. Това заявление на НАТО е опасно за мира по принцип и съдържащите се в него противоречия не

5 Г е р а с и м о в, В., Ценность науки в предвидении. Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий.

6 <https://dnes.dir.bg/politika/chlen-5-ot-dogovora-na-nato-shte-se-zadeystva-i-prihibridnaataka>.

бива да бъдат пренебрегвани. „Хибридният“ замисъл е да се даде възможност в страните от Алианса да се разполагат сили от други държави, без непосредствена военна необходимост. Новата интерпретация на договора за колективна отбрана означава, че концентрацията на войски, въоръжение и други военни активи в съюзни държави в условия на мир няма да бъде в противоречие с член 51 на Устава на ООН. Неслучайно опитният в политическото слово президент Джордж Байдън говори за священото задължение на НАТО да защити страните от Източния фланг „от всяка атака на Русия“ (макар че такава няма).

Генералният секретар на НАТО Столтенберг говори за „елементи на всеобхватното възприемане на ситуацията, разузнавателните възможности да се преодолее маскировката, която заедно с тайните операции се явява част от хибридните атаки. При подобно нападение трудно става ясно това война ли е, или все още е мир. За детайлно изясняване на това са необходими значителни разузнавателни възможности и използване на сили със специално предназначение. Кибернетичните заплахи са още един аспект на хибридната война“ – край на цитата⁷. По подразбиране, модерната хибридна война може да се изразява в предварително планирани, комбинирани симетрични и асиметрични действия с широко използване на информационни и психологически операции, с помощта на които могат да бъдат решавани и стратегически задачи. Миксирана по този начин, тя става инструмент за диверсии, поставяне на димни завеси и пропагандни диполи за подготовка на бойното поле в мирновременния период. Интернет и социалните мрежи, като изделия с двойна употреба, се вклиняват целево в обществените отношения и могат да се използват за значими по мащаб киберзаплахи. Същност на тази война са т. нар. хибридни атаки, политически, икономически, психологически, кибер-информационни способности за въздействие и паравоенни, терористични и криминални методи за контролиране на конфликта. Конвенционални военни действия могат да съпътстват или да изпреварват хибридните атаки, или могат да отсъстват, ако преследваните цели са достигнати. Само технологично най-развитите страни в глобалния свят имат способности за подобна пълномащабна война: САЩ, по-малко – Европейският съюз и Китай, а след тях се нарежда Русия. Във Вашингтон е разработена концепция за т. нар. „Мултидоменни операции“

7 Пак там.

(MDO), при които победата ще бъде гарантирана с технологичното превъзходство на САЩ над вероятните противници. Мащабната политическа криза във връзка със ситуацията около Украйна, която смущава цяла Европа, изглежда като полеви експеримент, част от MDO по управление на „сивата зона“, разположена между сътрудничество, съперничество и открита война. Лидиращата страна, САЩ, изобразява стремеж да убеди съперника си да се откаже от пътя на войната. За целта в Черноморския регион се нагнетява обстановка, наподобяваща тази в навечерието на военен конфликт. Заплахите с невиджани по мащаб санкции моделират ситуация, при която противниковата страна ще бъде принудена да не влиза в конфликт, който ще е много скъпо струващ. Дори депутати от пропрезидентската партия в Украйна са прозрели, че САЩ провеждат тук мащабна информационна спецоперация и открито говорят за това в украинската РАДА.

Перспективната програма на САЩ за развитие на съответните MDO способности е начертана до 2035 г.⁸, а пропагандните хибридни клишета съпътстват тази реалност с правата на камуфлаж.

Инициатор на хибридни атаки в мирно време може да бъде потенциалният противник, както и странични фактори, вътрешни опоненти и враждебна на държавната власт опозиция. На всички здравомислещи е ясно кой финансира и организира безредиците в Украйна през 2013 г., довели до свалянето на президента Янукович. Президентът на Казахстан Токаев също говори, че знае кой финансира и организира силите, предизвикали безредиците и бунтовете през 2022 г. по повод високата цена на горивата. Месец след началото на метежа специалният прокурор Ризабек Ожаров споделя на брифинг, че страната е била подложена на хибридна атака от организирани деструктивни криминални елементи. Една от първите мерки, които управляващите в Казахстан предприемат, е поставянето под контрол на социалните мрежи и интернет. В ръцете на метежници те имат цената на бойно оръжие.

Информационното проникване и събирането на база данни в редиците на съюзниците също има висока цена. Когато се разкрива, че във ФРГ разузнавателните служби на САЩ подслушват правителството на госпожа Меркел, германската страна провежда разследване и се оказва,

8 Вж. Т о д о р о в, Александър, MDO – стратегията на Пентагона срещу Русия и Китай.сп. Геополитика, 2021.

че много години наред са били подслушвани и други съюзни правителства. Практиката на агенцията за национална сигурност на САЩ за по-големо следене на комуникациите става още по-явна след разкритията на нейния бивш сътрудник Едуард Сноудън. През 2021 г. избухва скандал около израелския шпионски софтуър „Пегас“, закупен от немалко европейски правителства, с които са подслушвани и следени десетки хиляди респонденти, под претекст за превенция на тероризма. Сред „терористите“ се оказват известни журналисти, политици и др.

В Европейската стратегия за сигурност и в Националната отбранителна стратегия на България от 2011 г. хибридната война не е упомената. По това време в мръсна война по измислен повод войските на САЩ и Великобритания вече са окупирали Ирак, като са получавали подкрепа от местните нерегулярни кюрдски милиции. В Близкия изток през 2011 г. бушува „Арабската пролет“, през територията на окупирания Ирак са преминали десетки хиляди наемници от частни военни компании и т. н., но в официалните публикации всичко това не е отразено като „хибридно“ действие. За първи път у нас хибридността се появява като термин в Доктрината на въоръжените сили на Република България от 2017 г., „в условията на т. нар. хибридна война“ – край на цитата⁹.

В Концепцията за развитие на системата на отбранително-мобилизационната подготовка на страната от 2018 г. се говори за „възникване на хибридни заплахи с комплексен характер“¹⁰. В Доктрината на въоръжените сили на Република България е изяснен характерът на „хибридните методи за водене на война“. Успехът в противодействието на този тип конфликти ще изисква прилагането на всеобхватен подход с използването на дипломатически, политически, информационни, финансови, икономически, разузнавателни и правни инструменти. Дава се определение на категорията „противостоящи сили“: всички сили, които „представяват заплаха за възникване на конвенционален военен конфликт или демонстрират собствена воля за провеждане на нетрадиционни терористични и други асиметрични действия или хибридни форми на водене на война, повлияни от тяхната политическа, религиозна, етническа и културна принадлежност, с цел завоюване на превъзходство, и постигане на определени стратегически цели и интереси, несъответстващи

⁹ <https://www.mod.bg/bg/documents.html>.

¹⁰ Пак там.

както на националните, така и тези на нашите съюзници, приятели и партньори¹¹.

В програмата за развитие на отбранителните способности на въоръжените сили – 2020, е посочено, че средата за сигурност е динамична, сложна и противоречива, трудно предвидими предизвикателства, рискове и заплахи за националната и международна сигурност се пораждат от кризата в Украйна и развитието на „хибридната война“; ... замразените конфликти в Черноморския регион; продължаващите конфликти в Афганистан, Близкия изток и Северна Африка; тероризмът; ... нелегалната миграция и трафикът на хора, оръжия и наркотици; проблемите пред енергийната сигурност; кибератаките; организираната престъпност; демографските предизвикателства; екологичните проблеми и др.

В условия на мир противостоящите страни, инициращи хибридни въздействия, се опитват да убедят наблюдателите, както и собствените си народи, че те са в отговор на хибридната война, която се води срещу тях. Стремят се да докажат, че не нарушават нормите на международното право, не провеждат кибератаки, психологически операции и други интервенции в информационното пространство, не денонсират договори, не прилагат вероломство и шантаж, не изпращат бойни групи, които да елиминират лидери на противостоящи формации, не злепоставят, не изнудват, не прилагат неоправдани санкции, не поддържат незаконни затвори на територията на съюзни държави и не прилагат изтезания над задържаните там, не ползват услугите на частни военни компании, не манипулират общественото мнение, не се стремят към пряка военна конфронтация и надпревара във въоръжаването. Всичко това системно се прави срещу тях от вероятния противник. Те са принудени да предприемат мерки за самозащита и за защита на своите съюзници. Опонентите трябва да бъдат поставени в изолация и санкционирани с превантивна цел.

В „хибридното“ битие се наблюдава аналогия с „Българската следа“ от 1980-те години, когато България употребява неимоверни усилия да изчисти окаляното си име във връзка с атентата срещу папа Йоан Павел Втори. И тогава „следата“ е лансирана като оперативно дело за приписване на България организирането на атентата, но политическите

11 Пак там.

наблюдатели на Запад я отхвърлят. Тогава се намесва ЦРУ, намират се пари, предани журналисти и приятели, които с ентузиазъм вършат черната работа¹².

Читателят може да провери истинността на тези твърдения, като проследи в текста характеристиките на паралелните „хибридни“ методи, използвани от воюващите страни по време на събития през XXI век в Афганистан, Ирак, Либия, Украйна и Сирия:

- Информационно проникване;
- Психологически операции;
- Въоръжена борба чрез традиционен въоръжен сблъсък;
- Конфронтация в областта на дипломатията;
- Финансова и икономическа война;
- Идеологически сблъсък на културно и религиозно ниво;
- Поведенческа война – целенасочено въздействие върху поведението на големи групи и структури в противостоящата страна, които са потенциални източници на заплахата;
- Граждански конфликти, съпроводени с терористични атентати, масови репресии, грабежи, организирана престъпност и страх;
- Изостряне на отношенията между гражданите и правителството.¹³

Историческият преглед на събитията, касаещи България през целия XX век, обхващащ войни за национално обединение, преврати, въстания и студена война, показва, че тя системно е била подлагана на посочените въздействия и също е ползвала достъпните средства за водене на т. нар. „хибридна война“¹⁴. Тя се отличава от модерната ѝ форма с несъвършената в миналото технологична база за техническо разузнаване, радиоелектронна борба и опериране с киберпространството.

12 Вж. Българската следа в атентата срещу папа Йоан Павел II <https://bulgarianhistory.org> > bulgarskata-sleda.

13 Пак там.

14 Вж. Д и м о в, Петко, Хибридната война, като част от общата теория на войната, Военен журнал, 2019.

ПЪРВА ГЛАВА

Исторически преглед на „хибридните“ въздействия в България¹⁵

ПЛАН-ТЕЗИС НА ПЪРВА ГЛАВА

- „Паралелната война“ у нас е конфликт между субекти от българската нация в началото на ХХ век, радикализирани от погазването на националната кауза в името на користи интереси.
- През дълъг период от време след 1878 г. перспективата националният идеал да се сбъдне е източник за ентузиазъм в обществения живот.
- В името на този идеал българите в определен исторически период приемат ролята на агресори и насилници, а в крайна сметка получават ролята на жертви.
- И в най-малкото населено място в България има организирани групи аферисти, които спекулират, крадат, укриват и злоупотребяват с храни и стоки, предназначени за издръжката на населението.
- Двадесетте години на ХХ век са белязани с нарушен конституционен ред, преврат и контрапреврат, прокомунистическо въстание и политически терор, в който участват всички противостоящи субекти на вътрешната политика на страната.
- През 1940-те години, със сключването на спогодби, които съдържат неизгодни банкови клаузи, българската икономика е поставена под контрола на Хитлеристка Германия.
- Участието на България във войната срещу Хитлеристка Германия се налага от военнoстратегическа необходимост.

Карл фон Клаузевиц е формулирал фундаменталния признак на войната: „насилствено действие, доведено до крайния му предел“¹⁶. То се наблюдава както при Големите войни, така и при съпътстващи кон-

15 Част от Първа глава е публикувана от автора на студията в сборник доклади от научна конференция „България – Германия. Първата световна война. Поуки за бъдещето“, В. 2018

16 К л а у з е в и ц, Карл фон, Теория на голямата война, 2001 г.

фликти, водени с голяма интензивност и решителност. Те невинаги са „военни действия“, по общоприетата представа за това. Друго определение на Клаузевиц за войната – „акт на насилие, който има за цел да накара врага да изпълнява нашата воля“, не противоречи на казаното.

Сепаратистки акции за заемане на територия, етническо прощиване, кървави преврати, партизански движения, въоръжени метежи, мръсни войни с използване на наемници, въстания... Това е непълен списък на познатите ни „малки“ войни, водени от враждуващи страни, които невинаги са държавни образувания. Те могат да преливат от една форма в друга, като съхраняват насочеността си, а резултатите от тях могат да бъдат съизмерими с тези от големите войни.

През Първата световна война България постепенно се отдалечава от възрожденския си идеал, поради ерозирането му от корумпирани политици и радикализирани военни лица. Управленската несъстоятелност, корупцията и моралната деградация на упражняващите властта у нас достигат критични стойности. Заедно с разходите по войната те водят до стопански упадък и поради тежките жертви на фронта – до упадък на морала на войника, радикализация на войнишките маси и на офицерския корпус. Трагичният ѝ край съответства на казаното от Сун Дзъ: „Оръжията са изтъпени, пламът – угаснал, силите – изчерпани, и хазната – опразнена, други вождове ще се появят ненадейно, за да се възползват от безизходното ти положение“¹⁷.

Погром на националния идеал

През 1878 г. с предварителния Санстефански мирен договор са създадени призрачни условия за териториално обединение на всички българи, населяващи Мизия, Тракия и Македония. След Освобождението от османско иго прогресивно настроените българи-националисти се стремят към автономно развитие на Княжество България, ориентирано към постиженията на модерната европейска цивилизация. Съединението с Източна Румелия през 1885 г. и особено успешната му защита по военен път превръщат идеала в кауза за новите поколения, а при предстоящото включване на България в Първата световна война активно се подхранва надеждата за неговото осъществяване. В навечерието на войната се търсят гаранции от Великите сили в Европа, които вече са формирали противостоящите военни коалиции.

17 Дзъ, Сун, Изкуството на войната. София: Изд. „Хеликон“.

В лично поверителен рапорт от 14 юли 1914 г. военният аташе в Цариград пише до началник-щаба на Българската армия: „Ако Румъния отиде с Русия, ние ни най-малко трябва да се замисляме да вървим също с нея, защото и във военно, и в политическо отношение имаме много повече преимущества. Това ще съдейства значително за успеха на руската група, защото ние ще неутрализираме, от една страна, Гърция и Турция, а от друга страна, цялата румънска армия би могла да се употреби срещу Австрия“¹⁸. Създението на военния дипломат е приемливо като мотивация за вземане на страна във войната, но на практика се случва нещо различно.

Страните от Антантата насочват значителни финансови средства към България за склоняването ѝ да се включи във войната на тяхна страна. Организирано е „привличане“ на влиятелни политици, прикрито с мащабно изкупуване на зърнената реколта на страната на високи цени, с пари, депозирани в български банки от Франция и Русия (аферата Клозиер)¹⁹. Сделки се сключват и пари се раздават дори след като България вече е влязла във войната на страната на Централните сили. Страни от Антантата се опитват да влияят чрез свои агенти за влияние на политиката върху политиката на България през цялата война.

Избраната от цар Фердинанд и българското правителство ориентация към съюз с Германия, най-високо развитата тогава индустриална държава в Европа, също изглежда логична. Царят получава многомилионен бонус в дойчмарки, министър-председателят Радославов също не е подминат. Опозицията не успява да се противопостави на нарушаването на неутралитета на България и през 1915 г. българската армия отива да воюва за „териториални придобивки“ със Сърбия, в области, върху които страната ни притежава „исторически права“. През цялата война официалните представители на Германия в страната имат активна кореспонденция със своите централи, събират разузнавателни данни за България, вербуват политици, а германската легация в София има бюджет „за пропаганда“. Без да е изявила такова желание, на България е наложено да приеме турски войски за подсилване на нейните сили на Добруджанския фронт.

18 Българо-турски военни отношения през Първата световна война (1914–1918).

Сборник от документи. София, 2004, 686 с.

19 ИИ БАН, кол. 20, оп. 24, а.е. 54, л. 177–180.

През Балканските войни през 1912–1913 г. на заетите от българската армия територии със смесено население има актове на насилие и грабежи на мюсюлмани от местните българи, особено от македонските четници, но те са решително пресечени от военното командване, тъй като се отчита, че в бъдещата Обединена България това мултиетническо население ще продължи да живее заедно. През Първата световна война в завоюваните от Българската армия територии, на юг и на север са изпратени именити учени, които с проучвания „на терен“ да удостоверят „историческите права“. Но през 1917 г., с развитието на събитията по фронтите, каузата, за която България е влязла във войната – националното обединение, вече е поставена под въпрос. На аудиенция, дадена от цар Фердинанд на американски журналист, той го попитал всъщност каква е целта на войната, която България води, а царят предпочел да замълчи.

Хроничните слабости на властовите структури в България смуцват външните наблюдатели измежду съюзниците. Военният дипломат полковник фон Масов пише в Берлин за царя, че той „изглажда противоречията или ги разиграва едно срещу друго според това, как това съответства на неговата цел“. Според него премиерът д-р Васил Радо-славов „се е обкръжил със съмнителни елементи, които постепенно са получили власт над него и са го въвлекли в тъмни гешефти“²⁰. Събрани са материали за компрометиране на министри, а опозицията подозира в спекулации и самия министър-председател. През лятото на 1918 г., когато на власт вече е правителството на демократа Александър Малинов, германският пълномощен министър фон Оберндорф пише на райхсканцлера фон Хертлинг: „Също и при новия режим ще се запази съществуващото в армията, насочено срещу нас движение, което произхожда от проклетия въпрос за Добруджа... За съжаление, корените му са много дълбоко, че да има надежда да му се противодейства ефективно с някаква форма на антипропаганда“. Министърът в правителството „Малинов“, демократът Рашко Маджаров, ползващ се с доверието на пълномощния министър на Германия в София, е измолил за себе си кредит срещу ниска лихва и без очаквания от страна на кредиторите да си получат парите обратно. По този повод германският лобист д-р Бон пише до директора на „Дойче Банк“: „Как ние тук ще осчетоводим

20 ИИ БАН, кол. 6, оп. 68, а.е. 209, л. 463–464.

„кредита“, все още не съм наясно, тъй като естествено ще трябва да се избегне, щото името на Маджаров да се появи“²¹. Фондът, от който са взети парите за кредита-подкуп, е от бюджета на служба „Пропаганда“ на германската легация. Слуховете за всичко това събуждат у военното командване и у офицерите на фронта желание за по-активна намеса във вътрешните работи на Царството.

Ветеранът от три войни – генерал-лейтенант Павел Христов, сочи през пролетта на 1918 г. като носител на националния идеал най-интелигентната част от народа, градското население, което обаче е обезверено до крайност от мизерията, в която преживява войната. Радикализацията на прослойки от населението, разглеждана в неговото изложение, адресирано до българското правителство, сочи крайните насилствени действия за овладяване на броженията сред войнишките маси и в тила като необходими, и оправдани. Идеята за справедливия характер на войната, прокламирана във воюващите страни постепенно девалвира. Процесът на радикализация на народните маси не е български патент. В европейските държави той е провокиран от елитите и от двата противостоящи лагера. След известно колебание, през 1917 г. те се отказват от намеренията да преговарят за „мир без победа“ и войната продължава. Загубите в „жива сила“ по фронтовете на участващите в конфликта коалиции се изчисляват в милиони. Осигурили си през 2017 г. ново финансиране от банките на „Уолстрийт“, коалициите са решени да водят войната „до победен край“. Но българският министър на финансите Тончев пише във Висбаден на своя германски информатор фон Мах: „Нашата войска... загуби от своя състав 35%; оставащите 65% са изтощени“²². С изпращането на нови сили на Добруджанския фронт през зимата на 1916 г. последните мобилизационни ресурси на страната са изчерпани. В посоченото по-горе изложение генерал Христов пише за духа на частите на действащата армия, че той не само че не се „подхранва“, а „на много места по позицията е възникнала мисълта, изказана твърде рязко и определено: „врагът е отзад“.

В българския тил безпорядъкът расте, военните доставки и износът са източници на корупция и незаконно обогатяване, стопанствата на дребните селяни западат поради липса на работна ръка и впрегатен добитък, а войските оголяват и гладуват поради лошото снабдяване.

21 9 ЦДА, КМФ 06, инв. № 275/56.

22 2 ЦДА, КМФ 06, инв. № 275/2.

Гладува и бедното градско население. Обективни причини за глад няма, тъй като в страната се произвеждат достатъчно храни, но поради проблеми в реквизиционния процес и спекулата с цените на черния пазар не всички хора от населението имат достъп до тях. Вярата, че с победа във войната ще бъде защитена национална кауза, се разколебава от гешефтарите, изнасящи в чужбина забранени за износ стоки, от търговците на „черния пазар“ и от меркантилността на заможните селски производители. Житарите, мелничарите и едрите земевладелци забогатяват и правят всичко възможно статуквото да се запази. И в най-малкото населено място има организирани групи аферисти, които спекулират, крадат, укриват и злоупотребяват с храни и стоки, предназначени за издръжката на населението.

При правителството на д-р Васил Радославов военното командване, а с него и цялата армия започват да се политизират. Разследват се стотици случаи на „агитация в окопите“. Общинските власти в страната сигнализират за антивоенна пропаганда и от страна на завръщащите се в отпуск от фронта войници. Командирите се възмущават от злоупотребите в тила, за които имат информация, нередовният „подвоз“ на храни и боеприпаси до фронта е набеден за лошото снабдяване на армията. Конфликт възниква и във връзка със заповедта на главнокомандващия генерал-лейтенант Жеков за репресии над „съмнителните елементи“ в Сърбия и Македония. Извършени са убийства на цивилни без присъди – учители, бивши офицери, свещенослужители, които често се предават да бъдат охранявани от „комитаджии“. Те от своя страна безжалостно ги изстребват. Проблемът се разисква в Народното събрание и управляващите получават остри критики от опозицията. Опитът на правителството да се намеси е отхвърлен от генерал-лейтенант Жеков, който заявява, че за тези случаи, касаещи тила на действащата армия, няма да се подчинява на ничии разпореждания. По време на съдебното дирене след войната, през 1919 г., привлечените като обвиняеми за тези военни престъпления генерали и офицери са оправдани, със заповеди на главнокомандващия Жеков, за които са намерени неоспорими доказателства. Участникът в събитията генерал Азманов заявява по този повод: „Известно е, че със „съмнителните“ се разигра една трагедия, която покри със срам народ и армия“²³.

23 Цит. по Вълков, М. „Заповед за унищожението на известни категории интелегентни лица“ от 1915 г. Исторически портал, 2016.

Висши германски военни обвиняват във всички грехове българите на Солунския фронт, които, според тях, при изстрелването на първите снаряди на „съглашенците“ изоставяли позициите си, въпреки модерните си оръдия. Българските офицери възразяват и на свой ред винят германците за недостига на боеприпаси. Според аташето в София фон Арним „Българите, чието отстъпление и дезертиране остро се обвинява от германска страна, ще се опитат да стоварят вината върху нашето армейско ръководство под предлог, че не сме били доставили достатъчно артилерия и муниции... Един пример, който хвърля обилна светлина върху целия морал на българската армия“. Истина в думите на фон Арним е, че войската изпитва сериозни затруднения – обосяла, лошо облечена, с недостиг на снаряди, за да отговори адекватно на масирания артилерийски огън на превъзходящия противник.

Германците се възмущават, че българите при настъплението си през 1916 г. в Добруджа били разграбили Кюстенджа. Български офицер, изпратен в района с разузнавателна мисия, установява, че войниците, преминавайки през града, на места наистина са извършили безчинства, след което са продължили настъплението си. След тях тук се настанява германска етапна комендатура, пред най-представителните сгради, складове, магазини, фабрики и работилници се поставят въоръжени часови, а по улиците тръгват германски камиони и каруци, които методично изнасят всичко ценно. Този модел на поведение на германските тилови органи през войната се наблюдава във всички по-значими румънски селища. Вероятно затова в Гюргево не са оставени да квартируват български войници – да не пречат на германските власти да опразнят града. Междувременно е отклонена молбата на генерал Жеков за предоставяне за временно ползване на понтонен мост през р. Дунав, за да не се изнасят по него стоки за България – тъй като се изнасят за Германия. По този повод той пише гневно писмо лично на фелдмаршал Хинденбург.

При излизането на Румъния от войната Германия получава целия румънски петрол, с концесия за 90 години. Иска самостоятелно да контролира пристанище Констанца, за да осигури без участието на българите връзката от делтата на р. Дунав през Черно море. „Съюзникът“ Турция иска териториални компенсации за сметка на България – за участието си в операциите на Добруджанския фронт. Подразнен, че българите имат „несъразмерни претенции“, германският фелдмаршал Макензен нарежда да се оценят точно приносът и загубите на всяка от

страните от съюза в стратегическата операция срещу Румъния. Намесите на щаба „Макензен“ в делата на българската Трета армия на Добруджанския фронт дават повод на нейния командващ, генерал-лейтенант Тошев, да каже: „като сме съюзници, да не сме наемници...“²⁴. В разменени дипломатически и делови писма между германски официални лица българите, освен обичайното „лакоми и несговорчиви селяни, и ориенталци“, се определят и като „грандомани“. От съюзниците се напомним, че след разгрома на Сърбия България е получила „цялата плячка“, макар срещу задължението да изхранва и снабдява германската армия на Солунския фронт. При това германските реквизиционни агенти работят и тук, като предлагат по-високи цени от нормираните, плащат с германски марки без покритие и закупената продукция, вместо да отива при армията, се изпраща в Германия.

Турция приглася, че най-незначителната военна сила в съюза, България, има най-големи претенции. Германските съюзници непрекъснато повтарят, че една малка страна не може да има решаващ принос, може само да печели от помощта на големите в коалицията. От Двореца в София молят германците за сдържаност, като се отчита „народностното чувство“ на българите, което може да изостри допълнително възникващите конфликти.

През пролетта на 1918 г. главнокомандващият генерал-лейтенант Жеков изпраща до правителството писмо, с което настоява за решаване на проблема с изхранването на армията. Смисълът на отговора, даден от военния министър генерал-лейтенант Калин Найденов, е: Ние имаме проблеми, ами Вие досега къде бяхте! Според германския пълномощник в София полковник Фон Масов българският представител в имперската Главна квартира полковник Ганчев е потърсил съдействие в Берлин „да свали Жеков и да сложи на негово място предишния главнокомандващ генерал Михаил Савов“²⁵. И добавя: „Понеже в последно време Ганчев работил с Радославов срещу Жеков, смятам такава маневра за възможна“. Генерал-лейтенант Михаил Савов, активен участник в Балканските войни, е известен с поведението си на ръба на закона, с воденото срещу него разследване за комисионни за военни доставки, както и с властолюбието си.

24 ЦДА, КМФ 06, инв. № 88/3.

25 КПФ 06, инв. № 275/56.

Войната е ожесточила обществените нрави в страната и човешкият живот няма стойност. Хората са се научили да преживяват при ужасяващи условия, на фронта и в тила. Националната кауза е параван за меркантилните интереси на политическата класа и на спекулативния капитал в страната. Приобщаването на широки слоеве от населението от окупираните области в Сърбия с български произход към ценностите на българския етнос не стои на дневен ред. Легационният съветник в София фон Рихтхофен пише, че в отговор на упрек срещу българите, че асимилират сръбско население, народният представител Сакаров му заявил, че „българите не били в състояние да направят това по пътя на асимилацията, а просто изстребвали небългарското население“. Насилието на територията на Сърбия е системно организирано, а репресивните действия са резултат от заповеди на военното ръководство. В условията на подмолна сръбска пропаганда и внушения на населението против окупацията от страна на България в Поморавието се вдига „народно въстание“ от „българи“ със сръбско самосъзнание, което продължава месеци и коства хиляди жертви. На територията на „стара“ България Пленническо-работническата дирекция на Министерството на войната строго поверително разпорежда на началниците на дивизионни области: всеки интерниран тук сърбин, който е уличен в самоотлъчка от мястото, където е въдворен, „да не се залавя и връща в депото, а да се убива на местото, като достигнат във време на бягство. За преследване и избиване бегълците пленници, да се организират селските стражи и им се дадат нужните инструкции и заповеди, по преследването на беглците сърби“²⁶. За „пленници“ се считат и всички депортирани сърби на възраст от 18 до 50 г., включително невоенно задължените.

Такива деяния извършват и други армии в окупираните от тях територии в Европа, а това допълнително потвърждава тезата за престъпния характер на водената война. При тези условия в България, обременена с насилие и срещу граждански лица, започва да тлее паралелна война – на националното разединение. Когато окончателно става ясно, че са погребани надеждите за национално обединение, че съюзниците са „сурови“, неискрени и неотстъпчиви, в страната допълнително се изострят битуващите класови и съсловни противоречия. Паралелната война, породена от задълбочените от Голямата война антагонизми, става неин неизбежен трагичен спътник, парциално ангажиращ българския народ.

26 ЦДА, ф. 1439, оп. 1, а.е. 301, л. 1.

Параметри на паралелната война²⁷

Докато движещите сили и ролите на участниците в Голямата война са относително точно определени, в паралелните войни угнетеният може да стане угнетител, защитаващият реда и законността – пресътпник, а вождът – посмешница. През XX век те също можеха да бъдат определяни като „хибридни“, но по това време тази терминология е непозната.

Паралелната война у нас е конфликт между субекти, съставляващи българската нация в началото на XX век, и радикализирана от погазването на националната кауза в името на корисни интереси. Тя не може да бъде определяна като типична хибридна война в съвременната интерпретация на това понятие, тъй като изразява обществената турбуленция в недрата само на българската нация. Започнала с незачитането на идеята за „чиста и свята република“, преминала през опити за налагане на националния идеал по военен път, тя е довела до безогледно насилие за разрешаване на изострените съсловни и класови противоречия в обществото.

Сценарият на мащабното, крайно насилие се проследява при потушаването на „народното въстание“ на местното население в Поморавието през 1917 г., на Войнишкото въстание от 1918 г. и на Септемврийското въстание през 1923 г., както и при последвалите години на терористични вълни, наричани в много литературни източници „гражданска война“. Неговата родова черта е, че когато „оръжията са изтъпени“, сраженията заглъхват, но причините, породили насилието, не изчезват и слезлите от барикадите бойци могат да изберат оръжието на слабия – терора. През пролетта на 1917 г. в Поморавието се разиграва репетиция на братоубийството, което по-късно застига и „стара“ България. Генерал-майор Протогеров, временен началник на Моравската военно-инспекционна област, представя с рапорт до централната власт в България информация за причините, хода, взетите мерки и потушаването на въоръженото „народно въстание“, както той го нарича²⁸. И

27 Вж. Б а к а л о в, Я. Паралелната война, В., 2018, с. 231.

28 Вж. ЦДА, ф. 313К, оп. 1, а.е. 2417, л. 1–59. Рапорт от генерал-майор Протогеров – временен началник на Моравската военно-инспекционна област, изпратен до Щаба на действащата армия в Кюстендил, за състоянието на областта; за историята на четническото движение; за организаторите, организациите, целите и причините на движението; за повода за въстанието в Моравско и др. Ниш, 6 април 1917 г.

тук причините за възникване на напрежение са обичайните: корупция, високомерие, нелогични, и осъдими актове на властите, глад, унизително отношение и необосновани притеснения на местното население, враждебна пропаганда, толериране на неподходящи лица за заемане на административни постове. Сравнението между режима, който българските власти установяват за местното население в Поморавието, и този в прилежащата зона, администрирана от Австро-Унгария, сочи неспособността на българите за справяне в ситуации, които изискват съобразителност и такт. Отсъстват разумните мерки за приобщаване на местното население от български произход към националната идея, освен това, че имената му насилствено са сменени и говоренето на сръбски език е забранено. Въстанието започва с четническо движение в тила на воюващата българска армия, с пропаганда сред местното население, бунтове против лошото снабдяване с храни в градовете, въоръжаване на населението с укрито и трофейно оръжие, синхронизирани партизански действия срещу българските военни части и с освобождаване на територии, заети от „окупатора“. Въстаниците са готови за радикални действия, броят на населените пунктове, подкрепили въстанието, и на активните бойци са съотнесими с тези през Септемврийското въстание в България от 1923 г., четниците прилагат настъпателна тактика със стотици хора в бойния ред, в мащабните сражения вземат участие едновременно до 5000 въстаници. Българското военно командване се учи „на терен“ да овладява размирици сред населението с помощта на оръжието. Потушаването на бунта е жестоко, с употреба на артилерия и картечници и много пролята братска кръв. Според генерал Протогеров мерките са били необходими, но закъснели.

Под влияние на антивоенната пропаганда в окопите, слуховете за революцията в Русия, мизерията и тежестите на войната, лошите вести от дома, войнишката маса постепенно се радикализира. Селяните-войници емоционално се настройват за бунт, без да имат способността да се самоорганизират. Прословутите „четири бомби“ от разговора на един фронтовак с журналиста Йосиф Хербст, които войникът трябвало да донесе от фронта, чакат своите цели. Тежките жертви във войната им действат угнетяващо и ги карат да търсят радикален изход от ситуацията, който да ги изведе от окопите.

Кадровите офицери са възпитавани като патриоти-монархисти, заклели са се да пазят Царя и да са лоялни към него. Политическата класа

ги разочарова, особено по време на управлението на правителството на д-р Васил Радославов, а наивната вяра, че войската се е опазила от корупцията и „партизанщината“, формира у тях увереност, че „военните“ са алтернативният избор. Офицерският корпус през цялата война е обект на интриги и манипулации. При зле прикривания скандал между Германия и българското правителство по повод дележа на Добруджа висшите офицери могат да се надяват да запазят влиянието си в обществото само ако са единни и решително и твърдо действат в интерес на българската кауза. Израз на състоянието и нагласите на част от военните чиновци да доминират в политическия живот на страната е опитът на генерал-лейтенант Михаил Савов да получи съгласието на царя да сваля новото правителство на Малинов и да се обяви за „диктатор“, като се противопостави на примирието с Антантата. Той не намира подкрепата на Двореца и е поставен под полицейски контрол. Още през 1914 г., по инициатива пак на генерал М. Савов, е направен опит да се създаде организация на кадровите офицери – Военен съюз. Царят се е почувствал заплашен от това съсловно-заговорническо ядро и разпръсква по гарнизоните из страната участниците в инициативата от столицата. Нелучайно фон Масов характеризира Савов като „по-способен от Жеков, но съвсем неблагоприятен“²⁹.

През дълги периоди от време след 1878 г. перспективата националният идеал да се сбъдне е източник за ентузиазъм в обществения живот. Моделът на постигането му по военен път, с участие в престъпна война между Великите сили за преразпределение на глобалното влияние, подмамва българите да приемат ролята на агресори и насилници, а в крайна сметка, след разгромната национална катастрофа, получават ролята на жертви. С идването на власт на земеделеца Александър Стамболийски българската паралелна война навлиза в метаморфоза. Антимонархист, вярващ в селското съсловие като носител на обществена енергия, той подценява непарламентарните сили, които могат да му се противопоставят. „Конституцията на цепеницата“, по думите на Стамболийски, сваля Закона от пиедестала му, бруталното насилие продължава да се ползва с уважение. Македонстващи сили, въоръжени и организирани, участвали в Първата световна война на страната на България и намиращи се в опозиция на дошлото на власт земеделско правителство, от-

29 ЦДА, КМФ 06, инв. № 275/56.

цепват национална територия и се разпореждат в нея, пренебрегвайки официалната власт. Подобен модел на насилствено решаване на възникналите по същото време кризи се прилага в Русия, Украйна, Германия, Унгария, Великобритания, Турция.

След Първата световна война е взето решение за съд над министрите от няколко правителства, виновници за националните катастрофи³⁰. С диктаторски маниер лично Стамболийски коригира съставите на съдилищата, които да приемат „правилните“ решения. Той организира въоръжена партийна кохорта „Оранжева гвардия“, която се настанява по казармите на военните гарнизони. За неин командващ е назначен Райко Даскалов, водачът на въстаниците, атакували София през 1918 г. – търсената аналогия е очевидна. В условията на неприключила паралелна война новата власт трябва да се брани, „гвардията“ няма за цел да воюва с външни агресори, а да респектира радикализирания политически противник. Паралелната война, груб опонент на възрожденския национален идеал, е различима в метаморфозите си и при новите политически условия. Ако транспортната стачка застрашава работата на правителството – влиза в действие „Оранжевата гвардия“. Ако войските „под знамената“ са недостатъчни за сваляне на правителството с военен преврат – на помощ идват македонски чети и паравоенни „шпицкоманди“. За несговорчиви политици се организират атентати. Ако парламентарният противник се ползва с нечия подкрепа – той може да изчезне в някоя от секциите на обществената безопасност. И както през Голямата война, насилие се прилага в крайните му форми, а репресиите се легитимират като „защита на държавността“.

Свалянето на руския цар от трона и появата на територията на Руската империя на държава от нов тип – „работническо-селска власт“, се възприема от страните-победителки като непосредствена заплаха и те се заемат да построят около нея санитарен кордон от враждебно настроени държави. Предложение за това през 1919 г. прави министър-председателят на Италия, а доминиращите страни-победителки в Първата световна война го подкрепят безусловно.

Фалиралите буржоазни партии у нас са обезвредени с репресивните мерки на министър-председателя Стамболийски, зад Двореца се кон-

30 Вж. К о с т о в, Е., Третият държавен съд (1919 – 1923 г.) и военните задължения, формирани от българското правителство в периода 1915 – 1918 г. Военноисторически сборник, 2012, № 4.

солидират обидени, по войнишки прями, обединени във Военен съюз настоящи и бивши офицери. Според офицерството парламентарната демокрация в България се е провалила. Тяхното мото е „надпартийност в управлението, ред и законност в цялата страна“.

Двадесетте години на миналия век са белязани с negliжиране на конституционния ред от страна на земеделската власт, преврат и неуспешен контрапреврат, прокомунистическо въстание и политически терор, в който участват всички противостоящи субекти във вътрешната политика. Част от освободените от армията офицери оглавяват преврата от 9 юни 1923 г. и потушаването на съпротивата на свалените от власт „земеделци“, записват се в паравоенни „шпицкоманди“ и заедно с войската смазват последвалото Септемврийско въстание. Срещу себе си те имат същите селяни, с които заедно са страдали на фронта и с отчаян порив са напуснали окопите, за да отнемат властта на градската буржоазия. Надпартийното участие на военния елит в управлението е цел и ресурс за развитие на успеха. Добре образовани, те осъзнават, че ако по Клаузевиц войната е продължение на политиката, в кризисни ситуации политиките не се свенят да ползват за своя употреба военния аргумент.

Утвърдилият влиянието си след посочените събития Военен съюз по-късно претърпява вътрешни сътресения и се отнася отрицателно както към правителството на Демократическия сговор, така и към това на Народния блок. На негов конгрес, проведен през 1933 година, е взето решение за подготовка на нов държавен преврат. Целта му е да се ликвидират политическите партии в страната и ВМРО, да се излъчи надпартийно правителство и тоталитарен режим. На 19-ти май 1934 г. е извършен нов военен преврат и подкрепящата Военния съюз влиятелна политическа група „Звено“ предприема действия за цялостно трансформиране на обществения ред в страната³¹.

С надигащите се в Европа реваншистски настроения, идването на власт в Германия на Националсоциалистическата партия на Адолф Хитлер и започналата подготовка на нова световна война България отново е подложена на външен натиск за избора на съюзник. Болшевишкият Съветски съюз предлага сключването на договор за ненападение и взаимопомощ. Германия, Италия и СССР подкрепят България за връщането на Южна Добруджа в нейните предели, за целта се подписва

31 М а р к о в, Георги, Голямата война и българският меч над Балканския възел. Кн. 2: Разсичането. София: Изд. „Захари Стоянов“, 2016.

международната Крайовска спогодба³², която пропагандата представя за изключителен дипломатически успех и плод на традиционната българо-германска дружба, макар че по същество тя е половинчата и съдържа множество неизгодни за страната клаузи.

Българският парламент, при вяла съпротива, приема расисткия антиеврейски Закон за защита на нацията, грубо копие на хитлеристкия закон в Германия, страната е поставена под натиск да се включи в Тристранния пакт, след като Втората световна война вече е в ход, а противостоящата коалиция почти повтаря някогашната Антанта.

След като Германия окупира голяма част от Европа, нейните войски постепенно се дислоцират на изток, в близост до границата със Съветския съюз. За да си осигури надеждно южния фланг – Балканите, тя предприема политически и военен натиск върху държавите от полуострова. България се опитва да запази неутралитет, но след идването на власт на правителството на германофила Богдан Филев и присъединяването на Румъния към силите на Оста натискът става неудържим. На 1-ви март 1941 г. България подписва във Виена протокол за присъединяване към Тристранния пакт, на страната на хитлеристка Германия³³. Тя предоставя територията и комуникациите си на германските войски за тяхната кампания на Балканите.

Нуждите на германския Вермахт от войски на Източния фронт не му позволяват да държи достатъчно сили в окупираните балкански страни. Затова през януари 1942 година съединения на Българската армия заемат райони на територията на Югославия, където са поставени под ръководството на германското командване в Сърбия. То им налага да участват в бойни действия срещу съпротивителното движение, представени от българската пропаганда като „ограничени“. Съгласно договореностите с Германия, на България се предоставя до края на войната да поеме цялата администрация на Македония, Поморавско и Западна Тракия. След овладяването на тези територии от германската армия през април 1941 година в тях започва настаняването на български войски. Българската страна спекулативно представя тази територия като Новите земи, а визиранията събития – като акт на национално обе-

32 Вж. Р а й ч е в с к и, Стоян, Крайовската спогодба между прагматизма и емоциите.

33 Вж. М и л а н о в, Александър, Присъединяването на България към Тристранния пакт. НБУ

динение. В Македония българската армия е посрещната от местното население като освободителка.

Българската икономика е поставена под контрола на Германия със сключването на банкови спогодби, които съдържат неизгодни клаузи. Например според спогодбата „Нойбахер“ финансирането и снабдяването на германските войски в България е с предоставяне на средства от БНБ в разрез на 500 милиона лева, но Германия до 1944 г. изтегля за тази цел над 7 милиарда лева. Не са спазени клаузите за снабдяване на германските войски с хранителни и фуражни припаси чрез доставки от Германия, както и забраната за изнасяне на стоки от България от германските войници. По клиринговата спогодба „Попов-Клодиус“ за уреждане на външнотърговските отношения с Германия България също губи милиарди.

След обявяването на война от страна на Германия на Съветския съюз в България възниква нелегално партизанско движение. По-късно партизанските формирования се консолидират в Народоосвободителна въстаническа армия, създаден е и многопартиен Отечествен фронт. За „информационно проникване“ сред населението на страната работи задграничното радио „Христо Ботев“.

Към лятото на 1944 година, като се отчита общият ход на събитията по фронтовете на Втората световна война, правителството на България планира оттеглянето на своите окупационни войски от Сърбия и Гърция към старите граници на страната. На 5 септември 1944 г. СССР обявява война на България³⁴. За да избегне поредната национална катастрофа, българското правителство сключва примирие със съюзниците и се задължава да участва с войски във военните действия за завършване разгрома на Германия. Междувременно на 8 септември 1944 г. в София е извършен преврат и на власт идва правителство на Отечествения фронт.

Участието на България във войната срещу Германия се налага от военнотрагическа необходимост и се осъществява по императивно заявеното желание на съюзническите страни от антихитлеристката коалиция.

Така в продължение на 4 години България е участник във Втората световна война, като в различни периоди тя е във война с всички велики държави. С политиките си те ѝ налагат избори, които не винаги са в нейна полза.

34 Вж. Най-голямата трагедия в новата българска история, <https://www.dw.com>

ВТОРА ГЛАВА

Международните отношения и България под знака на Студената война

ПЛАН-ТЕЗИС НА ВТОРА ГЛАВА

- След загубата на монопола на САЩ върху ядреното оръжие и натрупването на военен потенциал от ново поколение в няколко държави глобалният военен конфликт изглежда по-малко вероятен.
- Отношенията между традиционно непримирими идеологически противници на световната сцена продължават да бъдат напрегнати, но са под прага на угрозата от унищожителна световна военна интервенция.
- По време на Студената война в света властва дуполносна политическа система на противопоставяне на ядрени сили, за които екзистенциално важно е провеждането на политики на въздържане от крайни действия.
- Централно понятие в концепцията на Запада за състоянието на световния мир по това време е „заплахата“, пред която е изправен демократичният свят.
- Студената война очертава разделянето на света на сфери на влияние, които постепенно изживяват своето време.
- В контекста на отминалата Студена война управлението на рисковете, с които е заредена новата ситуация, е отговорност на правителствата на водещите либерални демокрации.
- Вероятността от нова студена война в по-отдалечени от Европа региони е налице, а най-вероятни противостоящи субекти са САЩ и Китай.
- Компромисът в глобален мащаб, в отношенията между всички велики сили без изключение, е идилия, но е жизненоважен за съвместното съществуване на страните и народите в дългосрочен план.

През 1945 година писателят Джордж Оруел прогнозира „епоха, ужасяващо стабилна като империя на робството от Античността“, която той нарича „студена война“³⁵. Днес това явление от близкото минало се определя като състояние на международните взаимоотношения в глобалния свят, в което натрупването на военна мощ от противостоящи си велики сили води до възпиране от въвлечане в мащабен военен конфликт. България е страна в „студеното“ противопоставяне по силата на присъствието си в зоната на влияние на Съветския съюз и поради сключения икономически и военнополитически съюз със страните от новосъздадената „социалистическа система“. В съветската зона на влияние тя попада още в края на Втората световна война, по споразумение между лидерите на страните-победителки.

След отпадането на монопола на САЩ върху ядреното оръжие и натрупването на военен потенциал от ново поколение, глобалният военен конфликт изглежда по-малко вероятен, тъй като видимо води до планетарна катастрофа. Отношенията между непримиримите идеологически противници продължават да бъдат обтегнати, но напрежението се поддържа под прага на унищожителната военна интервенция. Страните се въздържат от директен военен сблъсък, без това да намалява непримиримостта на противопоставянето им. Необявената квази-война се води с разнообразни методи, като териториите и ресурсите на главните противостоящи сили остават незасегнати. Разгарът на Студената война след 1950 г. генерира една нова система на международен ред, просъществувал близо половин век, и въвлеча участниците в масирани враждебни акции: надпревара във въоръжаването, идеологическа диверсия с използването на традиционни и електронни медии за пропаганда, подкрепа на сапаратистки и опозиционни сили, финансиране и обучение на паравоенни формирования, намеса във вътрешните работи и преврати в страните от Третия свят, ограничаване достъпа на страните от Източния блок до технологии с „двойно предназначение“, разнопосочно вербуване на агенти за влияние, цветни революции, санкции.

35 През октомври 1945 година в колонката си във вестник „Tribune“ Джордж Оруел изказва предположението, че светът не се развива в посока към пореден унищожителен конфликт и анархия. По-скоро се навлиза в „епоха, ужасяващо стабилна като империя на робството от Античността“.

Североамериканските стратегии разработват концептуалния модел на Студената война във връзка с ядреното противопоставяне след 1950 г. Заедно с повтарянето на класически категории и терминология от миналите войни: масиран отговор, унищожаване, капацитет за втори удар и някои производни метафори и политтехнологии, тук се прокрадват нотки на реализъм при управлението на рисковете в новите военнополитически реалности. Плодове на това противоборство са „Унгарските събития“³⁶, „Пражката пролет“³⁷, конфликтните зони в Близкия изток, петролното ембарго от 1973-та, наложено от страните-членки на ОПЕК, редица регионални конфликти в Югоизточна Азия и Африка и др. В този контекст могат да бъдат видяни расовите вълнения и масовите протести в САЩ против Виетнамската война, големите политически стачки и студентските вълнения в Западна Европа и др.

В света съществува двуполусна политическа система на противопоставяне на ядрени сили, за която екзистенциално важно е провеждането на политики на въздържане от крайни решения и съдържане на противостоящата страна с всички възможни невоенни средства. Такава политика е препоръчана на САЩ от дипломата Джордж Кенън през 1947 г., който прокламира „търпеливо, но твърдо въздържане на руските експанзионистични тенденции“³⁸. Абсолютизирането на „руската“ имперска склонност към експанзия, останала по наследство от някогашния царски режим, донякъде загърбва традиционното цинично отношение към международния ред на японския милитаризъм, кафявата нацистка чума, национал-цинизма, проявяван от всички колониални сили в продължение на векове, системната териториална експанзия на САЩ в миналото на юг в американския континент, амбицията на Великобритания чрез могъщия си военен флот да властва в Световния океан, склонността на всички „големи“ да налагат волята си на по-слабия и зависимия. Подражават им незначителни държави, които претендират за възраждането на някогашното си величие.

През 1950-те, поради антагонистичното идеологическо противопоставяне между двете световни политически системи, ситуацията

36 K i s h, Shandor, Поглед към Унгарските събития от 1956. Исторически преглед, 2002.

37 <https://www.prague.fm/bg/18391/1968/>.

38 Вж. У а й л д, Робърт, Дългата телеграма на Джордж Кенан. Раждането на задържането.

в света окончателно се е изменила в посока на Студена война. В противовес на Северноатлантическия пакт НАТО през 1955 г. е подписан Варшавски договор, военнополитически съюз между СССР и другите европейски страни от социалистическия лагер. Създадено е обединено военно командване, негови представители, съветски висши офицери, присъстват като съветници в Министерството на отбраната, Генералния щаб и щабове на видовете въоръжени сили в България.

Правителствата на социалистическите държави въвеждат ограничения върху гражданските права, в оборот е въведен конфузният силогизъм „страни с народна демокрация“, а еднопартийни „демократични“ избори се печелят от управляващите с над 90% от подадените гласове. Отделят се значителни средства за подпомагане на страни от Третия свят, бивши колонии, които се подтикват да следват социалистически път на развитие. Медиите се цензурират, легалната опозиция е подавена и постепенно престава да съществува. Едрата частна собственост е национализирана, предприемачеството е силно ограничено, икономиката на страната се развива по национални петилетни планове, държавата се индустриализира, няма безработица и жизненото равнище на населението расте. Българският народ постепенно се примирява с наложените му ограничения в обществения живот. След смъртта на Йосиф Сталин през 1953 г. и направените стъпки за разобличаване на някои престъпни вътрешни политики в СССР под неговото управление се появява надежда за промяна на тоталитарните режими в страните от социалистическия лагер.

Цяла Латинска Америка е осеяна с диктаторски режими, протежирани от САЩ. По подобие на НАТО никнат локални военнополитически блокове, като СЕНТО и СЕАТО, в които членуват и САЩ. Черните списъци на Холивуд с артисти, режисьори и медийни дейци, които губят работата си поради предполагаеми комунистически или подривни връзки, са актуални до 1970-те години. Законът на САЩ за контрола над подривната дейност, по който те са преследвани, е отменен като антиконституционен чак през 1967 г. Създадената също със закон през 1950 г. Служба за контрол на антиамериканските и подривните дейности на гражданите е ангажирана с търсенето на подозрителни личности и с репресии срещу тях.

По модела на модерната тогава школа на психоанализата всички тези явления могат да се обяснят като политика на „изтласкване“ на

конфликтите извън прякото противопоставяне между нововъзникналите полюси на влияние. Откриваме и тлеещите паралелни войни с добавена стойност, така наречените „заместващи войни“ (през Студената война „заместваща“ е войната във Виетнам – бел. авт.).

През 1957 г. шест западноевропейски страни подписват в Рим договор, с който е поставено началото на Европейската икономическа общност. Централно понятие в концепцията на Запада за състоянието на световния мир по това време е „заплахата“, пред която е изправен демократичният свят. Тридесетте дни на противопоставяне между САЩ и СССР през 1962 г. са известни като „Карибска криза“³⁹, макар че реалната заплаха първоначално възниква в Европа, с разполагането в Турция на американски ракети със среден обсег, насочени към територията на Съветския съюз. От страна на САЩ кризата е възприета като заплаха, когато става ясно, че еднотипни съветски ракети са разположени и в Куба.

Лъч на надежда в годините на Студената война е периодът на разведвяване и „мирно съвместно съществуване“ в началото на 70-те години. След ратифицирането на редица договори между противостоящите страни от двата лагера за ограничаване на ядрените оръжия през 1975 г. в Хелзинки е подписан многостранен Заключителен акт за сигурност и сътрудничество в Европа⁴⁰, който постановява ненарушимост на европейските граници, ненамеса във вътрешните работи, спазване на човешките права, икономически, културен и научен обмен, укрепване на доверието във военната област.

След 1980 г. напрежението в международните отношения отново започва да расте, а след краха на Съветския съюз принципите, на които се основава Хелзинкият заключителен акт, се нарушават повсеместно.

През 1981 г. България е замесена в оперативна разработка на ЦРУ с идеологическа насоченост – „българската следа“ в атентата срещу папа Йоан Павел Втори. Физическият извършител на атентата, „сивият вълк“ Мехмед Али Акджа, е набеден, че е вербуван от българската Държавна

39 Б о я д ж е в а, Надя, Кубинската криза и нейните геополитически последици, сп. Геополитика, 2016.

40 Вж. Процесът от Хелзинки. Заключителен акт на конференцията за сигурност и сътрудничество в Европа <https://bg.garynevillegasm.com/obrazovanie/77020-helsinkiyprocess>.

сигурност. Арестуван е и български гражданин, с обвинение, че е организаторът на атентата „на терен“. Поставеният под контрола на разузнавателните служби терорист Агджа прави подробни „самопризнания“, насочени срещу България. Непредубедени наблюдатели на процеса изразяват недоумение, но ангажираните „разследващи журналисти“, като американката Клеър Стърлинг и бившия служител на ЦРУ Пол Хенци, щедро финансирани, раздухват тази версия⁴¹. Така „българската следа“ се превръща в световна новина, политическа провокация, насочена и срещу СССР като ментор на социалистическа България. Всичко това е образец на злонамерена пропаганда в духа на Студената война, а в хода на съдебното дирене става ясно, че Али Агджа лъже по нечие внушение. През 1986 г., след като е оправдан, обвиняемият българин Сергей Антонов се връща в България, но сянката на „следата“ остава да лежи задълго върху имиджа на страната.

През 1980-те години властите в България се поддават на провокация във връзка с „изселническият въпрос“, често поставян от страна на Република Турция, за предоставяне на свободен режим за изселване на българските граждани – етнически турци, които искат да заживеят там. С безпрецедентно непремерен и циничен ентузиазъм България нами-ра „окончателното решение“ на проблема, като българските турци са заставяни да сменят арабските си имена с други и да забравят за етническият си произход. Това предизвиква лавина от проблеми от всякакво естество и дестабилизира страната за много години занаяпред. Нарушения са добрите бизнесотношения с държавите от Арабската лига.

След падането на Берлинската стена през 1989 г. и обединението на Германия по Европейския континент се изсипва каскада от „нежни“ и „цветни“ революции. Не е подмината и България, в която след 1990 г. курсът към строителство на развито социалистическо общество е заменен с изграждане на либерално демократично общество по западен образец. Българският народ се надява на промени по силата на влиянието върху обществените процеси на традиционните демократични ценности: върховенство на закона, спазване на човешките права, плурализъм, толерантност, справедливост и солидарност. Знамената са сменени, Европейският съюз и НАТО стават новите ориентири за обществения

41 <https://www.dw.com/bg>: Имало ли е „българска следа“? Един мит на Студената война

живот. С разпада на Варшавския договор у нас под сурдинка се обсъжда дали и НАТО не следва да се саморазпусне.

В края XX век се трансформира нова представа за военен риск в международните отношения, а двата полюса, формирани през 1950-те години и пораждащи директни глобални военни заплахи, постепенно се размиват. Многонационалната социалистическа държава Съветски съюз и сателитната Световна социалистическа система вече не съществуват. Главният наследник на СССР, Руската федерация, изпада в състояние на икономически и политически фалит. В новата епоха на турбулентност, контролирана само от един полюс на влияние, възникват нови рискови фактори, но навлизането в зоната на глобален военен конфликт е малко вероятно. В Русия са допуснати да се разпореждат експерти от САЩ, голяма част от които са сътрудници на Централното разузнавателно управление. Те поставят под контрол всичко, което може да им бъде конкурент. Цели отрасли на народното стопанство: леката и преработващата промишленост, тежкото машиностроене, самолетостроенето, електрониката, селското стопанство, са изолирани от обичайните за тях пазари и източници на финансиране. Вътрешният руски пазар е наводнен с чужди стоки, предлагани на конкурентни цени. Фундаменталните научни изследвания и развойните дейности са оставени без бюджетиране. Корупцията и организираната престъпност вземат застрашителни размери. Външни фактори поощряват сепаратизма сред кавказките народи и се опитват да противопоставят една срещу друга трите големи славянски съюзни републики: Русия, Белорусия и Украйна.

Рушенето на стария световен ред се усеща болезнено на територията на съседната на България многонационална федеративна държава Югославия, където разделянето на бившите съюзни републики е кръвопролитно. Избухват локални граждански войни, извършват се кланета поради етническо противопоставяне, кървави атентати, потичат потоци от бежанци. Режимът в Сърбия е демонизиран, а коалиция от държави от НАТО, с над хиляда бойни самолета, бомбардират страната по „хуманитарни“ причини. Жертвите сред цивилното население са два пъти повече от тези сред военните. Извършени са обичайните манипулации на общественото мнение, въвежда се в обръщение мантрата „геноцид“ на косовските албанци, „лошите“ са заклеймени и „правдата“ възтържествува. Всички европейски страни-членки на НАТО са загърбили духа и буквата на Хелзинкския процес, за който ще си спомнят много

години по-късно, за да обвинят виновниците за кризата в Украйна след 2013 г.

По това време една от великите сили, комунистически Китай, изучава причините за разпада на Съветския съюз и на тази база гради своите перспективни антикризисни политики. Лидерите на страната отбелязват за себе си множеството слабости, които е допуснал СССР в надпреварата със Запада, сред които идеологически заблуди, корупция, прекомерни разходи за надпревара във въоръжаването, изоставане от върховите постижения на научно-техническата революция и тяхното внедряване в стопанския живот на страната. След десетилетия на кардинални реформи днес великата азиатска държава Китайска народна република е един от колосите на световната икономика, глобален фактор и водещ търговски партньор за близо 130 страни по света.

В контекста на отминалата Студена война управлението на рисковете, с които е заредена новата ситуация в началото на XXI век, става отговорност на правителствата на водещите либерални демокрации. В реч пред курсантите от военноморската академия в Анаполис президентът на САЩ Бил Клинтън заявява, че им е рано да прибират сабите в ножниците, задава се ново предизвикателство – световният тероризъм. Това е хипотетичният нов образ на врага, застрашаващ световния мир. Основна цел на военните става предотвратяването на рисковете от войни. Води се външна политика на възпиране на силовите компоненти от всякакъв вид, съдържащи заплахи за либералния световен ред, основаваща се на разузнаване, мобилизиране на ресурс за лобизъм в лагера на вероятния противник, икономически подход и разколебаване на психологическото състояние на рушителите на глобалния ред. Такива са радикалните религиозни и националистически движения, изявените терористични организации, организираната престъпност, трафиканти, неконвенционални търговци на оръжие и др. Тяхното присъствие е неприемливо „по принцип“ за всички модерни държави, които ги поставят извън закона.

Интересът на Запада към Украйна като територия за влияние и контрол не е нов. Тя е определена като зона на германските интереси в Брест-Литовския мирен договор от 1918 г., когато попада под номиналната власт на марионетния хетман Скоропадски. От стенограма на подслушан от контраразузнаването разговор през 1941 г. във вилата на германския военен аташе в Москва генерал Кестринг с военномор-

ския аташе Баумбах научаваме, че „войната срещу Съветския съюз ще се води дотогава, докато бъде завладяна най-малко Украйна“⁴². След края на Студената война и разпада на СССР, през 1997 г. между Русия и Украйна е подписано споразумение за пребиваването на руския Черноморски флот в Крим. Президентът Виктор Юшченко (2005 г. – 2010 г.), при когото отношенията между двете страни видимо се влошават, поставя под съмнение подписването на нов договор и удължаване на сроковете за присъствието на руските военноморски сили в Севастопол. Такъв договор е подписан от неговия приемник Виктор Янукович, който е свален с преврат през 2014 г., а Украйна усилено да се обгрижва от демократичните държави на Запада.

Отнесена към настоящето, идеята на Кенан от 1947 г. за „съветско поведение“, което се основава на имперските апетити в историята на Русия, изглежда спекулативна, поради отсъствието на световната сцена на идеологически обременения съветски фактор. Идеологически грях на президента Путин е статията, която той публикува през 2021 г. в подкрепа на тезата, че Украйна от векове е исторически обвързана с руската ноосфера⁴³. Как пък никой на Запад да не е знаел, че Русия води началото си от Киевска Рус! Относно съвременната ориентация на Украйна той пише, че за Русия е важно „никой да не създава заплахи за нас“. Прозрението на Кенан, че „всеки опит за експанзия, инсталиране на приятелски режими, провокиране на революции и преврати ще бъде предотвратен по най-решителен начин от САЩ“, би следвало да се перифразира кардинално. Тези явления са периметър на действия предимно на САЩ, обявили половината свят за зона на своите интереси, и на най-близките им съюзници. Това показват събитията, възникнали след втората половина на XX век в Близкия Изток, Виетнам и цяла Югоизточна Азия, по-късно в Югославия, Украйна, Либия, Ирак, Сирия, Средна Азия, Грузия, Кавказките републики, Афганистан. Подхранват се нови надежди за репликиране на някогашния санитарен кордон около Русия чрез подкрепяните от световния лидер режими в непосредствена близост до нейните граници.

Студената война през XX век очертава разделянето на света на сфери на влияние, които изживяват своето време и остават в минало-

42 Вж. <https://www.forumnauka.bg/topic/249>: Подготовката на Германия за война със СССР.

43 Вж. Путин написа статия за Украйна <https://news.bg/int-politics/putin>.

то. Политическите програми, които десетилетия доминират в „двата свята“, днес съществуват само номинално. Идеята за идеалната демократична либерална система на Запада, „краят на историята“, си остава едно оптимистично пожелание. Домът на Европейския съюз, най-големия световен пазар, се гради при явни политически противоречия между страните, а се руши откъм представата за влияние, ефективност и социална справедливост. Дефицитът на доверие е колосален и центробежните тенденции в него не следва да бъдат оставяни без внимание.

Оценяването на историческите събития в Европа от близкото минало, годините на Втората световна война и непосредствено след нея днес се прави посредством „мултиперспективния поглед“, любим подход на северомакедонските историци, когато спорят за общата история с България. Неговата същност е, че всеки експерт интерпретира фактите както намери за добре, а резултатът е предсказуем.

След Втората световна война провалилият се по-късно като проект Съветски съюз се е ангажирал да оказва преференциална финансова и политическа подкрепа на няколко развиващи се страни, получили независимост от старите колониални държави. Намеренията там да се изгражда социализъм са обречени на неуспех и закономерно не се осъществяват.

През цялото това време и по-късно САЩ изграждат мрежа от военни бази в целия свят, излизайки далеч извън териториите на страните от НАТО. Това им дава стратегическо предимство пред всички техни вероятни противници във възможностите за разгръщане и логистична подкрепа на своите сили в един глобален конфликт. Страната произвежда колосален съвкупен вътрешен продукт, който я прави най-мощната икономическа сила в света. Демократичната публичност в обществения живот на тази велика страна остава ограничена през целия период след Втората световна война, а лозунгът за демократични ценности, например по време на яростните президентски кампании, звучи като пропагандно клише. Политиките на световния лидер се възприемат критично от много страни, през казаното от един американски президент: „Първо Америка!“. Такова е било вътрешното убеждение на поколения американски политици, а президентът Доналд Тръмп е направил гаф да го изрече публично.

Носителят на идеята за социалистически принципи на държавно управление, могъщият някога СССР, фалира под натиска на непре-

одолими обстоятелства. Неговото място като претендент за полюс на влияние заема друг колос, изповядващ идеята за ръководната роля на комунистическата партия, на практика управляван по предписанията за капиталистическия икономически ред. Възходът на Китайската народна република, могъщ икономически партньор и незаобиколим конкурент на Запада, задава много въпроси за бъдещето на международните отношения, ако те не бъдат реформирани антикризисно и в духа на разумния компромис.

Разсъждения в този дух, разсъждения на лаик, могат да изглеждат наивни и да показват недостатъчна информираност за „кухнята“ на международните отношения. Компромисът в глобален мащаб, в отношенията между всички велики сили без изключение, е идилия, но е жизненоважен за съвместното съществуване на страните и народите в дългосрочен план. Алтернативата разпалване на мащабни „хибридни“ или всякакви други войни е престъпление срещу човечеството. Перспективата при тези обстоятелства китайската цивилизация да наложи свой модел на еднополюсно лидерство, следвайки примера на сегашния световен лидер, също е плашеща и трябва да бъде поставена под контрол.

Днес Русия отново е фактор в международните отношения, след като стабилизира икономиката си, залага на условно демократичен модел на държавно управление, отдалечен от либералния модел на Запада, и с концентрация на власт в ръцете на президента. Критиците-реалисти отчитат, че икономиката ѝ е по-малка от тази на страни без природни ресурси, като Южна Корея, и е по-скоро посредствена. Правителството в Москва основателно се подозира, че под предлог за собствената си сигурност ще поиска да се меси във вътрешните работи на по-успешни икономически държави от Източна Европа.

Опитите след 1990 г. изразът „студена война“ да се използва като метафора в новите междудържавни отношения в Европа се провалят. В ход е нова реторика на политическата пропаганда, все по-неопределена и непредсказуема, която не се възприема безрезервно, реториката на „хибридната заплаха“.

ТРЕТА ГЛАВА

Какво е хибридна война.

Стратегия и тактика на хибридната война

ПЛАН-ТЕЗИС НА ТРЕТА ГЛАВА

- През 2022 г. лидерите на петте ядрени държави потвърждават, че се отнасят към стратегическите ядрени оръжия като към средство за предотвратяване на войни.
- Още с появата си новият термин (хибридна война) е обременен с многозначност и предвзетост.
- Според технологичната си въоръженост днес немалко страни се опитват да извличат ползи от проникване в киберпространството.
- В нарушение на международното право и регламентите за междудържавни отношения през 2013–2014 г. страни с интереси в Черноморския регион подкрепят държавен преврат и сваляне на несговорчивото украинско правителство на президента Виктор Янукович.
- През 2015 г. българското министерство на отбраната обявява „състояние на хибридна война“, в която е попаднала страната.
- Проблем за Запада е, че ако Русия е бензиностанция, от която да си налееш бензин, без Китай демократичният Запад няма да има къде да си налива бензина.
- Западните демокрации, инициращи санкции, следват внушенията на колективния интелект, от който се ръководят. Перспективата е да се опират на качествено по-високото ниво, колаборативния интелект, който е достояние само на доказали се експерти.
- Привличането на Русия като стратегически партньор дава шанс за просперитет на европейските демокрации, изложени на усилващия се натиск на Китай.
- Опитите да се дискредитира Русия изглеждат безперспективни.
- Заплахите за единното европейско пространство не идват от Русия. Ако някой желае добруването на Европа, той трябва да може да работи с Русия и да намери начини и средства за изграждане на бъдещето на Европа заедно с нея.

- Укрепването на връзките и изглаждането на противоречията между Москва и Брюксел е шанс за съхраняване на единното европейско пространство, на което Русия е естествен придагък.
- Най-активни в хибридната реторика срещу Русия и Китай са чиновниците от НАТО и лидери на държави с условен суверенитет.
- Когато световната работилница (Китай) за производство на всичко необходимо на либералния свят не участва в кампании, устройващи само Запада, продължаването на политиката с политики с ефект на война е контрапродуктивно.
- Китай ще хармонизира отношенията си с всички актьори на световната политическа сцена и ще си сътрудничи с тях на взаимноизгодни условия, само ако ЕС, Русия и САЩ заработят в екип.

Аналитичната част на студийното изследване доказва, че въведеният в обръщение първо в САЩ термин „хибридна война“ е дезинформиращ, некоректен и е в противоречие с постулатите на Хагското военно право. Приложен е конструктивен подход за анализ на „хибридната“ военна проблематика, като тя е разгледана от гледна точка на нейния потенциал да влияе на глобалната среда за сигурност. В контекста на общоприетата терминология, описваща международните отношения, „хибридната война“ със своята мека консистентност поставя под съмнение принципите и правилата на императивното хуманитарно право за избягване на насилието. Идеята за нея обслужва конспиративни теории, които занимават умовете предимно на хора с посредствено мислене. Изобретателният обслужващ персонал на световните инкубатори за ексцентрични идеи храни с нея гладната за скандали всеядна публика.

Експертът Славчо Велков, заместник-директор на българската неправителствена организация „Център за близоизточни изследвания“, регистрирана в София през 2005 г., дава следната оценка на глобалните рискове и заплахи след 2015 г.⁴⁴

- в средата за сигурност са настъпили значителни промени;
- рязко се е повишил интензитетът на конфликтите в горещите точки;

⁴⁴ В е л к о в, Славчо, Динамика на средата за сигурност. „Хибридни войни“ – същност и измерения. С, Център за близоизточни изследвания, 2016.

- възниква вакуум на сигурност и огнища на напрежение с някои фатални последици;
- голям брой жертви, ранени и уплашени;
- масова миграция на население;
- преначертаване на съществуващи граници.

Според него тази среда закономерно поражда нови предизвикателства и се отличава с особена динамика и специфика. Доколкото тези предизвикателства са „нови“, отговор може да даде преглед на събития, вълнуващи света в годините след Втората световна война, до началото на ХХІ век.

По време на Корейската война 1950–1953 г. са извършени масирани бомбардировки от въздуха „по площи“, загиват над 200 хиляди цивилни, а през цялата война броят на жертвите и бегълците от родните им места в „двете Кореи“ е колосален.

След кратковременния конфликт в Близкия изток през 1956 г. цял един народ, палестинският, е прогонен от родните си места. В този регион периодично възникват военни конфликти, все така ожесточени.

Войните в Югоизточна Азия в периода 1956–1975 г., с участието през различни периоди на войски на Франция, САЩ и на няколко държави от региона, отнемат живота на милиони цивилни.

Неоколониалните войни в Африка през този период предизвикват потоци от бежанци и жертви, изчезват и се раждат нови държави (Южен Судан, Биафра, Танганайка, Занзибар, Заир, Конго и др.), прекрояват се граници, мигранти се разсейват из целия континент.

Осемгодишната война между Иран и Ирак (1980–1988 г.), зареждана с илюзии от Запада, причинява повече жертви, отколкото САЩ, Франция и Великобритания, взети заедно, са дали в Европа през Втората световна война.

Контингент от над 200 хиляди военнослужещи от СССР води кръвопролитна война в Афганистан с местните бунтовници „моджахидини“, под предлог, че защитава интересите на законното правителство на страната. Убитите и ранените съветски войници са над 38 хиляди.

На 11 септември 2001 г. терористичен удар с два отвлечени граждански самолета разрушава сградите на Световния търговски център в Ню Йорк. Загиват над три хиляди цивилни, САЩ за първи път в историята на НАТО се обръщат към другите страни-членки за активиране на „Член 5“ от съюзния договор.

Наказателната военна операция на САЩ и Великобритания през 2003 г. срещу „Ал Кайда“ в Ирак, фактически насочена срещу нямащия нищо общо с тази организация тоталитарен Иракски режим, обрича на смърт стотици хиляди иракчани, захранва с бойци и идеология бъдещия „Ислямски Халифат“ на територията на няколко съседни държави и т. н.

В началото на 2022 г. светът е уведомен, че лидерите на петте ядрени държави – САЩ, Китай, Великобритания, Франция и Русия, се отнасят към стратегическите оръжия като към средство за предотвратяване на войни. Страните единодушно изразяват своята убеденост, че не може да има победители в ядрена война и тя никога не трябва да бъде започвана, а ядрените оръжия трябва да служат за отбранителни цели, да възпират агресията и да предотвратяват войни. От казаното е очевидно, че в нашето съвремие качествено „нови“ предизвикателства пред глобалната сигурност няма. Съществената разлика е, че отсъстват бившите играчи на световната политическа сцена – Съветският съюз и другите страни от Варшавския договор. Напрежение и сложности продължава да има в борбата с международния тероризъм, който десетилетия наред е глобален проблем. На 20-ти декември 2021 г., професионален празник на руската Национална служба за безопасност, президентът Путин е поздравил служителите за разкритите само за 11 месеца 61 тежки нарушения, в това число 32 терористични акта⁴⁵. На фронта на войната с тероризма сродните служби от цял свят активно си сътрудничат, без да се влияят от хибридни провокации и ефектът е налице.

Неангажирани наблюдатели констатират безперспективността на хибридната конфронтация между великите сили в третото десетилетие на XXI век. След онлайн-среща на президентите Путин и Байдън в края на 2021 г. сръбският журналист Боян Биляин пише, че американската страна се е похвалила, че е предотвратила военния поход на Русия в Украйна, с което самата тя плаши света, за да има Байдън какво „да предотвратява“. Особена динамика на заплахите по отношение на сигурността на България през XXI век също няма, като изключим баналните мантри за „хибридните атаки“, на които страната е изложена.

След 2014 г. в Европа се проследява активиране на трафаретните полит-технологии за нагнетяване на напрежение в международната

⁴⁵ Владимир Путин: За 11 месеца в Русия са предотвратени 32 терористични акта <http://epicenter.bg/article/>.

общност. В публикации и изявления на политическо ниво зачестява спекулативната употреба на фрази като „заплаха“, „агресия“, „експанзия“, „ескалация“, „лишаване“, „отхвърляне“, „неприемливо“, „застрашаващо“, „недопустимо“. Също така „солидарност“, „привързаност“, „отстояване“, „приноси“, „защита“, „ценности“. В телевизионни студия у нас се канят само правоверни събеседници. Медийният натиск за изявления в „правилната“ посока е видим. По контролирани канали за комуникация протича вълна от еднотипни послания, целящи нагнетяване на напрежението и мобилизация на ресурс за преориентация на общественото мнение. Медиите разпространяват невероятни фейк-новини, например това, че китайският лидер се е обърнал към президента Путин с молба да отложи нахлуването в Украйна, докато не завършат зимните олимпийски игри в Пекин. Високопоставени лица на Запад, набедени в нелоялност, подават оставки от заеманите отговорни постове. Лобисти пускат в обръщение всевъзможни профански идеи за намиране на всякакви изходи. В застрашителния период преди предсказания „с голяма вероятност“ конфликт се задейства контролирано изтичане на информация. Информационните потоци се захранват със „сигурни сведения“ за разкрита подготовка за диверсии и локални битки. Избрани средства за масово осведомяване получават информация от „неназовани източници“, електронни медии споделят със знак „светкавица“ чуто-то от авторитетни лица, които не желаят да бъдат разкривани, политици с „хибридни“ рейтинги на доверие се съвещават с експерти по национална сигурност, които умеят да наливат вода от пусто в празно. През месец ноември 2021 г., в навечерието на важна среща между външните министри на държавите от НАТО, в жълтите масмедии се появяват фамозни заглавия: Русия се готви за нападение над Украйна; Да запази конфликта със Запада – най-важната задача на Путин; Как Лукашенко и Путин се надсмиват на Запада; Танкове и десетки хиляди войници: Русия се готви да нахлуе в Украйна, и т. н. Целият този абзац може да се възприеме като формална публицистика, но експертите по проблема знаят, че фактите са такива и за това съществуват неоспорими доказателства.

България, за разлика от други страни от Евроатлантическата общност, е в географска зона с висока концентрация на рискове и конфликтно противопоставяне. Черноморският регион, в който тя се намира, винаги е бил обект на особен интерес от страна на Великите сили. Затова

изборът на страната да влезе във военнополитическия блок НАТО и да се ползва от предимствата на системата за колективна сигурност е оправдан. Няма категорични доказателства, че обществените нагласи на болшинството от гражданите са били такива при влизането на страната в Алианса, тъй като това става без тяхното волеизлияние. Всенародното допитване винаги крие рискове от изненади, жив е споменът как на референдум през 2015 г. холандските гласоподаватели с голямо болшинство гласуват против споразумението за асоцииране на Украйна към Европейския съюз. В пропагандната кампания преди приемането на България в Алианса се използва внушението „Без НАТО няма Европейски съюз“, а намиращите се на власт приемат да понесат отговорността за това решение. Процедурата по внасянето на молбата за приемане от българското служебно правителство на Стефан Софийански е скандална до безобразие. Външният министър Паси, който е на посещение в централата на НАТО, се обажда по телефона на Софийански, срочно да изпрати по факс молбата, за да може той лично да я връчи на Генералния секретар. Получава факса и го връчва, в главната квартира са очаровани от такива решителни политици, следват аплаузи. Разбира се, автентичното писмо пристига след няколко дни по официален път. След време, докато легендарният Соломон Паси е в командировка в чужбина, по телефона му се обажда посланикът на САЩ в София и му казва, че го чака в кабинета му, ако трябва – ще спи в министерския кабинет, но ще го дочака, защото е много важно. Когато министърът най-после пристига, посланикът му връчва покана за членство в НАТО, подписана от президента на САЩ. Това бившият министър от суверенното българско служебно правителство, което е прескочило процедурата да попита народа дали му се иска, го разказва публично и без свян пред телевизионна камера. Тук „хибридно“ възникват два въпроса. Първо, как в негово отсъствие в кабинета на министър на суверенната България е влязъл и го чака часове наред един чужд посланик. И второ, в качеството на какъв президентът на САЩ парафира молби за членство от името на НАТО. Вярно ли е всичко това? Ако е вярно – кой е издевателствал над нашия „хибриден“ суверенитет?

Днес е налице засилена международна активност, свързана с промяната на полюсите на влияние десетилетия след краха на СССР. Дори след неговия разпад наследникът Русия не се отказва да използва стратегически важната военноморска база в Севастопол, на територията на

полуостров Крим. Тогава украинските власти правят всичко възможно да настроят Москва срещу себе си с пазарене за наема на базата, с настаняването в Автономна република Крим на значителни военни сили, ненужни от гледна точка на добросъседското съществуване на две дружески страни и с угодничеството пред САЩ по тези въпроси. След присъединяването на Крим към Руската федерация през 2014 г.⁴⁶ в Черно море зачестяват плаванията и ученията на кораби на военноморските сили на НАТО. Учебно-бойната подготовка на руския Черноморски флот също се активизира. Съблюдавайки нормите на добрата морска практика, всички страни се стремят да спазват мерките за безопасност при ученията и практическите стрелби. Всичко това не може да бъде безразлично на България. Като потенциални потърпевши от ескалиране на напрежението, българските политици си дават сметка за цената, която може да се плати. Тя не се измерва с пари, „хибридните“ атаки срещу страната ни, ако ги има, не са инициатива само на Русия. През 2019 г. в Страсбург е приета Резолюция на Европейския парламент, с която се призовава за дългосрочно изграждане на мира, насочено към отстраняване на първопричините за конфликтите. България съдейства на съюзниците си, но бившият български министър-председател Борисов нееднократно е заявявал, че нажежаването на обстановката в Черно море е контрапродуктивно и не го радва. В разгара на преговорите НАТО-Русия в началото на 2022 г. министърът на отбраната Стефан Янев препоръчва да не се обръща внимание на това какво пишат чуждите медии за кризата около Украйна. Опитният български политик индиректно предупреждава, че зловерните „хибридни“ влияния нямат точен адресат, наподобяват приятелски огън и са неконтролирано оръжие както в ръцете на вероломните съперници, така и на безотговорни „приятели“. „Съюзници-разбойници“, се пее в една стара българска военна песен. „Поехме ний ръка на брат, у вас душа се крила ад...“. Вероятно министърът е имал предвид, че българските медии се отнасят балансирано към проблемите и са по-надежден източник на информация. Депутатът от партия ГЕРБ Даниел Митов обаче, който присъства в тази студия с изявление от времето, когато е бил външен министър, твърди, че „целият свят говори по темата за възможен конфликт между Русия

46 [https://nova.bg/news/view/: Радев разговаря с Байдън и държавни глави на страни от формата Б-9, 2021/12/09/.](https://nova.bg/news/view/: Радев разговаря с Байдън и държавни глави на страни от формата Б-9, 2021/12/09/)

и Украйна, нашето управление мълчи“. Той самият, за съжаление, не можел да премълчи за „хибридната заплаха“, която според него щяла да ни връхлети. Преглед на заглавията в българските медии по това време открива, че в анализите си те не отстояват свои позиции, а масово се позовават на чужди публикации. Телевизионните канали канят дежурни събеседници, които са много добре познати на зрителите и могат да не си отварят устата, знае се какво имат да кажат. Между тях е провален военен министър, обявил, че България е в състояние на война (хибридна), дипломат със съмнителна репутация, бивша посланичка в САЩ (уличена в кражба от магазин за козметика – бел. авт.), бивш служебен министър, на хранилка зад океана, друг бивш министър, агент на Държавна сигурност, трети бивш министър, в министерския кабинет на който с негово съгласие е шетал чужд посланик, докато той е в чужбина, още един много бивш министър – „Хубавото Наде“, самолетен генерал, опонент на президента Радев, напуснал шефското място в Генералния щаб, за да стане депутат от листата на ГЕРБ, както и други добросъвестни лица със сочна биография. А в правоверните чужди медии пишат, че Москва е агресор, Путин го чакат персонални санкции, Русия скоро ще се сблъска с военната мощ на НАТО и е обречена на крах, алчният „Газпром“ пуска газ в неправилната посока, а авторитарният Китай е проруски настроен. Междувременно, в разговор с държавния секретар на САЩ Блинкен, министърът на външните работи на Китай Ван И говори, че през XXI в. е време всички страни да се откажат от мисленето от времето на Студената война и по пътя на преговорите да сформират балансиран, ефективен и устойчив механизъм на европейска безопасност, а опасенията на Русия да бъдат разбрани правилно и да се търсят решения за тях. Руските медии разпространяват под сурдинка, че проектът Общ пазар в Европа е успешен, но Европейският съюз е хибридно животно (муле). Президентът на Франция през 2022 г. показва мускули, защото е в президентска кампания. В Германия треска ги тресе, че с ажиотажа около „Северен поток-2“, под благосклонния поглед на САЩ, треперят за онези 170 милиарда евро износ годишно, който трябва да пласират в Китай. На руските медии очевидно им е трудно да обхванат с публикации всички европейски страни с посредствен суверенитет. Пишат също така, че американката госпожа Псаки я гони логореята, а цялата шумотевица около Украйна е камуфлаж, прикриващ намеренията на САЩ и НАТО да придвижват военните си активи на

Изток. Всичко това го пишат чуждите медии, а министър Стефан Янев ги знае тези неща. Дали си мисли, че българите не ги знаят?

От гледна точка на научното познание за едно явление представлява интерес отношението към него на субектите с валиден градиент на експертност. За целите на това изследване е съществено и важно да се знае каква позиция са заели по въпроса за първопричината и движещите сили на т. нар. хибридни заплахи. В разгара на „хибридната война“ никои отговорен национален политик у нас не е изразил пред обществото аргументирана позиция как се е появила и в какво се изразява ескалацията на напрежението след 2020 г. в Черноморския регион. Свързано ли е това с мащабните учения на НАТО в Полша и в Прибалтийските държави на границата с Руската федерация? Трябва ли да се отчитат като справедливи претенциите на външни държави за провежданите през лятото на 2021 г. военни учения в Европейската част на Русия? Колко стандарта се прилагат при оценката на приноса на отделни страни за ескалацията на напрежението в региона?

Ето какво са разпространявали добре позиционирани чуждестранни медии в един случайно избран ден, 25 януари 2022 г., за събития около външнополитическата криза в Европа. Това може да не представлява интерес за читателите, но е важно за студийното изследване, като илюстрация за подхода на авторитетни субекти в информационното противопоставяне.

- Дипломатът от политическия отдел на посолството на САЩ в Киев Елена Кравцив е заявила на събрание на активисти в град Житомир (Украйна), че тя и други сътрудници на посолството обикалят из страната, дават инструкции за методите на водене на „неизбежната война“ и разпространяват пособия за подготовка на партизански действия.
- Президентът на Украйна господин Зеленски е съобщил, че посолствата на страните от ЕС оставят своя дипломатически персонал на работните му места в Киев. Това, че някои страни евакуират свои дипломати, не означава, че има ескалация на напрежението, това е „тънка дипломатическа игра“.
- Официалният представител на Белия дом госпожа Псаки е заявила на брифинг: изявленията на официални украински лица, че не предстои ескалация на границата с Русия, е в разрез с агресивното поведение на Москва.

- Посланикът на Хърватия в Киев е бил извикан в Министерството на външните работи във връзка с изявлението на хърватския президент, че в случай на конфликт между Москва и Киев Загреб ще изтегли своите военнослужещи от НАТО.
- На брифинг с германския канцлер Шолц президентът на Франция е съобщил, че в петък (27.01.2022 г. – бел. авт.) ще разговаря по телефона с президента на Русия Владимир Путин.
- Премиерът на Великобритания е направил изявление в парламента във връзка със ситуацията в Украйна, в което между другото е напомнил за героизма на съветските воители в борбата с нацизма и че Русия и Британия са били заедно в тези критични моменти от историята.
- Пред журналисти във Вашингтон американският президент Байдън е казал, че ескалация в Украйна може да промени целия свят, но да се разсъждава за вероятността дали ще има такава, е все едно да се гадае „на чаени листенца“.

В допълнение към това президентът Джо Байдън отново е определил точната дата на инвазията на Русия в Украйна, а средствата за масова информация ни информират за това: в период от 48 часа, считано от 12 февруари 2022 г., събота. Най-късно на 16-ти февруари.

Контентът от идеи, възгледи, дефиниции, принципи, насоки, правила, активни мероприятия, целеполагащи оперативни разработки, пропагандистки опорни точки, информационно проникване, дезинформация, агентурни мрежи, асиметрични и конвенционални тактически способности за въздействие, „меки цели“ и „мека сила“, изкуствен интелект, комуникационен хоризонт, кибератаки, скрита дипломация, критични услуги, психическа устойчивост и ситуативна готовност на човешкия фактор, подаване волята за съпротива на противника – всичко това, както и много други системно свързани явления, подчинени на единна воля и реализирани в отрязък от време преди разгръщането на формираната за бойни действия, днес е прието условно да се нарича „хибридна война“. Поради сложности в родовата класификация на отделните елементи и тяхната съдържателна непълнота, представеното обобщение не представлява валидно определение на термина и не оправдава неговото въвеждане в употреба. Тук няма нищо съдържателно ново, което да оправдае терминологичното отделяне на „хибридните“ от всички други известни оперативни практики.

През 2021 г. американският президент Джо Байдън е провел серия разговори с лидери на България, Унгария, Латвия, Литва, Полша, Румъния, Словакия, Чехия и Естония, разположени на източния фланг на НАТО. „Ще трябва да изпратим повече американски и натовски войски на Източния фланг, „Б-9“ – всички онези страни от НАТО, за които имаме свещено задължение да ги защитим от всяка атака на Русия“ – заявява той. Президентът Байдън, изглежда, лукави, никой не може да каже колко войски на НАТО „на фланга“ биха могли да ни защитят от една инвазия на Русия. Кибератаките върху критичната инфраструктура на Русия през 2021 г. са се увеличили 2,5 пъти в сравнение с 2020 г. Тя е започнала изпитване на новосъздадено противосъветниково оръжие, поради опасенията, че САЩ и Китай ще разполагат свои оръжейни системи в Космоса. Отстрелването през 2021 г. на излязъл от строя съветски космически апарат се възприема като демонстрация на нови технологични възможности, по съображения, свързани с националната безопасност и по политически съображения. Много пъти повтаряната теза за „червените линии“, които НАТО не бива да преминава в стремежа си към разширяване на изток, засега остава „хибридно“ несполделена.

Във военната доктрина на Руската федерация от 2020 г. за противодействие на информационните заплахи, на които тя е подложена, се посочва, че западните страни усилват възможностите си за информационно-техническо въздействие срещу нея с военни цели по следните параметри:

- Засилва се техническото разузнаване върху територията и въздушното пространство на Русия;
- Спецслужбите на някои страни се опитват да дестабилизират вътрешнополитическата ситуация в различни страни по света с цел уронване на суверенитета и териториалната им цялост. За целта се използват информационни технологии, както и контролирани от тях религиозни, етнически и правозащитни организации;
- Създават се пречки в работата на руските журналисти в чужбина, руските средства за масово осведомяване се дискриминират;
- Разраства се международната компютърна престъпност, особено в кредитно-финансовата сфера;
- Зависимостта на руската промишленост от чужди информационни технологии (електронни компоненти, програмно осигуряване, комуникационни средства) е значителна;

- Нивото на ефективност на научните изследвания в Русия, насочени към прогресивни информационни технологии, е ниско, а наличните разработки срещат трудности при внедряването;
- Държавите с подчертано технологично превъзходство го използват, за да доминират в информационното пространство.

На 16-ти декември 2021 г. специалният представител на президента Путин в областта на информационната безопасност и директор на департамент във външното министерство на РФ Андрей Крутских заявява: „Води се война в киберпространството, при това много интензивно“⁴⁷. Тук българската държава, като суверенен субект, не е ангажирана по никакъв начин. Българските граждани напълно осъзнават, че моментното състояние на Русия да противодейства на информационни заплахи и нейните способности за водене на „хибридна“ война, с присъщите високотехнологични компоненти, са ограничени. В този смисъл тя не представлява прекомерна опасност за развитите страни, каквито са Западните демокрации. Очевидно е, че от 2014 г., след събитията в Украйна, към нея са насочени мащабни и координирани атаки за „сдържане“ с висока интензивност, с преследване на стратегически цели. Натискът срещу нея цели да не ѝ се даде възможност да съкрати изоставането и да стане дееспособен конкурент в това направление. Една от стратегическите задачи е информационното проникване за разколебаване на одобрението, с което се ползва руският президент сред своите избиратели. Подкрепата на прозападно настроените руски опозиционни лидери е свещена крава в тази битка. Намесата във вътрешните работи на Русия по много канали за влияние е факт, това няма как да остане незабелязано и никой не го отрича. Индулгенцията за тези, които се месят с всички достъпни средства, е, че са носители на автентични ценности, и това ги прави борци за справедливост срещу руския безпредел. Факт е, че много дипломати пренебрегват Виенската конвенция за дипломатическата дейност, изискваща ненамеса на дипломатическите представители във вътрешните работи на страните, където пребивават. Някои от тях директно съдействат в организирането на политически акции и опозиционни форуми с прозрачни цели. Факт е също така, че руските дипломати в някои страни са активни до предела на своите възможности за влияние.

47 <https://tass.ru/politika/13215791>.

Още през 2015 г. българското министерство на отбраната обявява в „състояние на хибридна война“, в която е попаднала нашата страна. Точните думи на Николай Ненчев, министър на отбраната по това време, са: „Независимо от това дали го искаме или не... хибридната война съществува реално в България сега“⁴⁸. Друг негов съмишленик, доцент Велизар Шаламанов, сочи необходимостта да станем по-малко уязвими, като се превъоръжаваме. В телевизионното студио на Bulgaria ON AIR през 2022 г. Шаламанов настоява, че при всички политически катаклизми по света, като изтрием горния слой прах, отдолу прозира ръката на Москва. Той едва ли не обвинява Русия, че съвременните системи за ПВО и изстребителите на нашата армия са стари и са съветско производство.

През 2016 г., с подкрепата на Отдела за публична дипломация на НАТО, в София се провежда форум, коментиращ Руското икономическо влияние в Централна и Източна Европа и стратегическите уязвимости в условията на хибридна война. Представен е доклад на Центъра за изследване на демокрацията и Центъра за стратегически и международни изследвания. В него може да се прочете откровението, че през последното десетилетие „Русия прави опити да засили икономическото и политическото си влияние в Централна и Източна Европа, като използва редица похвати“. По време на дебата д-р Огнян Шентов, председател на Центъра за изследване на демокрацията, констатира „наличието на дефицити в управлението“. Илиян Василев, бивш посланик на България в Русия, отбелязва, че тя успява да манипулира слабостите на демократичните системи в своя полза. И така нататък, докато в края на конференцията Робърт Пшел, изпълняващ длъжността директор на Информационния център на НАТО в Москва, напомня, че по принцип НАТО се стреми да запази диалога с Русия и да запази Москва като партньор, интегриран в западния политически процес.

Две години по-късно генералният секретар на НАТО обявява, че при хибридни заплахи срещу някоя от страните-членки може да се задейства „Член 5“ от Съюзния договор. Извървяно е още едно стъпало на ескалацията на напрежението. Най-важните противостоящи страни в глобалния „хибриден“ конфликт, САЩ и Русия, продължават да разчи-

48 Mediapool, 19.05.2015, Министърът на отбраната Николай Ненчев: България трябва да осъзнае, че се намира в хибридна война.

тат ситуацията, „както дяволът чете евангелието“. През декември 2021 г. на брифинг в Азербайджан генералният секретар на НАТО Столтенберг обявява, че Алиансът не приема предложения от Москва мораториум върху разполагането в Европа на ракети със среден обсег, тъй като Русия е нарушила подписания през 1987 г. договор INF между СССР и САЩ. В НАТО едва сега са се сетили за това. Още на 10 февруари 2007 г. президентът на Русия Владимир Путин заявява, че договорът INF вече не служи на интересите на Русия. На 14 февруари 2007 г. руските телеграфни агенции ИТАР-ТАСС и Интерфакс цитират думите на началника на Генералния щаб на въоръжените сили, че Русия може да се отдръпне от INF и че решението ще зависи от действията на САЩ по предложената от американците система за противоракетна отбрана Ground Based Midcourse. Действително, плановите за разполагане на модули от ПРО в Полша и Чехия са изоставени за сметка на територията на Румъния и на платформите, разположени на кораби. Според Столтенберг това няма значение, а Дан Блументал от American Enterprise Institute пише, че руският проблем с INF е, че Китай не е обвързан от него и продължава да създава свои собствени сили със среден обсег на действие. Другите страни по света слушат този дебат и тръпнат в очакване на четвъртия конник от Апокалипсиса.

Обобщаването на становища на независими експерти с доказана компетентност относно външните заплахи и комплексната застрашеност на сигурността на страните в състояние на хибридна война формира следния контент:

- контролиран международен тероризъм
- целенасочвани мигрантски вълни
- трафик на хора
- внесена отвън организирана престъпност
- внедряване на радикални религиозни идеологии
- кибератаки, касаещи компоненти на националната сигурност
- диверсии
- използване на частни армии за военни цели
- толериране на наемничеството
- маскиране на компоненти за техническо разузнаване в обекти с двойно предназначение
- лобиране за интересите на държави в ущърб на интересите на други държави

- свръх активиране на разузнаване чрез шпионаж
- злоупотреба с ембаргови товари
- икономически санкции
- преодоляване на оръжейно ембарго
- покровителство на наркотрафик
- мащабно злепоставяне
- изнудване чрез лобистко законодателство
- неравнопоставеност и двоен стандарт в международните отношения
- налагане на волята на външни фактори за съдбата на важни икономически проекти в сферата на енергетиката, транспорта и др.
- намеса във вътрешнополитическия процес
- толериране на политически партии, внедряване на агенти за влияние в органите на властта
- манипулиране с хибридна информация, заливане на общественото съзнание с фейк новини и инсинуации.

През 2015 г., която визира в изследването си политическият анализатор Славчо Велков, а военният министър Ненчев обявява състоянието на „хибридна война“, доцент Велизар Шаламанов сочи, че най-добрият отговор на хибридната заплаха е да се закрият уязвимите места. Критични уязвими места на България са енергийната бедност, демографската катастрофа, някои недобросъвестни съседни държави, западащото образование, болната здравна система, корупцията, демотивираните силови структури, олигарсите, икономическата емиграция на работоспособно население, наглите агенти за влияние, лобистките закони, намаляването на количеството квалифицирани работници, физически и морално остарялата военна техника, лошо работещата правосъдна система, ниската производителност на труда и ниските доходи, проблематичната пенсионна система, умиращата нация...

Външният министър по това време Даниел Митов оповестява, че Москва иска да ревизира европейския ред след падането на Берлинската стена⁴⁹. Как – не се знае, макар че без добрата воля на Москва Берлинската стена още можеше да си стои.

49 OFFNews, 19.05.2015, Даниел Митов: Русия опитва да ревизира европейския ред след падането на Берлинската стена. <https://offnews.bg/politika/>.

Бившият външен министър от СДС Надежда Неински коментира, че посредством държавната компания „Газпром“ Русия се опитва да парцелира доставките за Европа⁵⁰ – каквото и да значи това. Тя е убедена, че в България има влиятелни среди, които искат разколебаване на доверието на българското общество в неговите партньори от ЕС и НАТО. Българският истаблишмънт масирано настоява да доказваме, че сме съюзници в НАТО „не само на думи, но и на дела“ – край на цитата. Сигурно ще се втурнат да се записват за кадрови войници! Смущаващо е и това, че при ясно разписани текстове в българската Конституция какво се случва в страната при състояние на война и кой носи отговорности за това, един български военен министър-политикан си позволява да говори празни приказки по толкова важни теми.

Така мислят политици и общественици, близки до властта, една година след „Уелс-2014“ и приемането на работно определение за хибридна война, в която България била въввлечена. Всичко това – при пестеливите изявления на българските правителства за контролирания международен тероризъм (вж. подкрепата за „демократичните сили“ в Сирия); за целенасочените мигрантски вълни (съюзникът Ердоган); трафика на хора (вж. контингента проститутки и просяци в Западна Европа); внедрената организирана престъпност (етнически мафии в Европа, напр. албанската); заплахата от радикални религиозни идеологии; лобирането в интерес на държави, в ущърб на интересите на други държави (ЕС – Северна Македония – България); аналитичната оценка на цената на икономическите санкции; мащабното злепоставяне (Даниел Митов); изнудването чрез лобистки закони (вж. законодателство в България); толерирането на неравнопоставеност в международните отношения (Европа на две скорости); налагането на волята на външни фактори за решаване на съдбата на важни икономически проекти в сферата на енергетиката и транспорта (вж. програма „Мобилност“, газопреносна мрежа, атомна енергетика и др.); намесата във вътрешнополитическия процес на независими държави, трансграничното толериране на политически партии (вж. Турция – ДПС), внедряването на агенти за влияние в органите на властта, манипулирането на избори; заливането с фейк новини, инсинуации в медийното пространство от контролирани медии и др. Това са обективни параметри на „хибридното състояние на

50 <https://www.novinite.bg/articles/93463/Nadejda-Nejnski>.

война“, оповестено субективно от ексминистъра Нейчев. По всеки от тях лесно може да се установи кой го иницира и с каква цел.

Полезно е да се проследят „уязвимите места“ на България (вж. доцент Велизар Шаламанов) в контекста на идеите на истаблишмънта, така както са описани тук. Теоретикът Шаламанов преди няколко години пледира за реинженеринг на системата за сигурност и тъй като му било трудно да обясни какво е това, пишеше какво не е.⁵¹ Следвайки неговия подход, предлагам какво не бива да се прави, за да няма повече уязвими места.

Енергийната бедност не може да бъде преодоляна със затваряне под натиска на Европа на работещи и сигурни ядрени реактори; с поддаване на шантажа да се откажем от изграждането на газопроводите Южен поток, Бургас-Александруполис, конекторната връзка на границата с Гърция, от нова ядрена централа с вече закупени реактори.

Западащото образование не бива да се реформира по модела на страни, които толерират „дуално обучение“ и производство на необразовани работници за потосмукачната индустрия.

Неефективната здравна система може да си остане такава, за да се реши един ден проблемът с многото живи хора на пенсионна възраст.

Поголовната корупция не се овладява „с малко, но завинаги“.

Немотивираните силови структури не бива да бъдат мотивирани допълнително, защото ако вземат да работят...

Демографската катастрофа не трябва да бъде оставяна без надзор, нали един ден някой трябва да разкаже как е свършил животът по тези земи.

Работоспособното население българи в чужбина не бива да бъде агитирано да се върне, те са най-големите ни „чужди“ инвеститори.

За агентите на влияние – нека не забравяме поръката на Хаджи Ахил: „Заплой го и гледай друго!“

Ръждивата военна техника да не се изчуква, защото само ръждата и боята я държат на крака.

Неработещата правна система не бива да се пипа, може да стане много лошо!

Ниските доходи да не стават по-ниски, че няма накъде повече.

51 Вж. Reengineering the Defense Planning in Bulgaria, Research Report # 9, Sofia: Institute for Security and International Studies, 1998.

За умиращата пенсионна система вж. неефективната здравна система.

За умиращата нация вж. демографската катастрофа.

Цялата шумотевица около ролята на Русия в дестабилизацията на европейските демократични държави е банален лежерен фейк. Тя не влияе на Полша в нейните опити да изнудва ЕС с особения си подход към върховенството на закона и с решението на Конституционния съд, че националното законодателство има приоритет пред европейското. Лидерът на управляващата партия „Право и справедливост“ Ярослав Качински в интервю за „Ежедневен полски вестник“ говори, че Германия иска да изгради „Четвърти райх“, федерален Европейски съюз под ръководството на Берлин. Според фантазиите му германското правителство се стреми да подчини поляците, като ги лиши от правото им на самоопределение. По повод наложеното от полския президент вето върху закона, ограничаващ работата на неевропейските средства за масова информация, включително американските, публицистът-националист Томаш Сакевич пише: „Неприятно е, макар че разбирам аргументите на президента, че имаме заплахи на източната граница, много агресивна политика на Брюксел, продиктувана от имперската политика на Берлин, също и гигантската корупция“.⁵²

Потенциален външен фактор за т. нар. хибридни въздействия, свързан по някакъв начин с Русия, е намерението тя да продължи да бъде активен субект в цялото Източно Средиземноморие, в Средна Азия и в зоната на Евразийския съюз. С присъствието си в региона и с проведените военни операции в Сирия Русия е решаващ фактор в близоизточните процеси, които се наблюдават внимателно от България. Другият външен фактор е кризата в Украйна, с която без съмнение Русия е свързана и която днес се възприема като територия на замразен конфликт, с потенциал да стане „гореща“ точка в непосредствена близост до българските граници. Според българския професор Боян Чуков на постсъветското пространство се очертава трайна евразийска зона на влияние с активното присъствие на Казахстан. Неслучайно там в началото на 2022 г., по Украински сценарий, избухва поредната цветна революция, с участието на хиляди организирани метежници, управлявани по общ замисъл и с помощта на съвременни технически средства.

⁵² Вж. <https://eadaily.com/ru/news/2021/12/27/kapitulyaciya>.

Русия няма особени приноси за скандалните отношения между европейска Гърция и съюзника от НАТО Турция. Тя не влияе на Унгария, президентска република с граничен авторитарен модел на управление, която се опитва да играе свои игри в Европейския съюз и освен незаконните затвори на ЦРУ, които търпеше на своя територия, има лагери за подготовка на кадри на частни военни компании. В навечерието на приемане на санкции по конкретен повод срещу Унгария от страна на ЕС президентът Орбан намеква, че оставането на страната в съюза е под въпрос. Или на Великобритания, която с процедурата „Брекзит“, прокарана по оста „Лондон – Вашингтон“, забива нож на всички останали „съюзници“ в ЕС. Така зад гърба на Европа укрепва съюзът между САЩ и Великобритания и англичаните си гарантират достъпа до американското технологично пространство, което не може да се каже за ЕС. На среща с президента Путин в Москва президентът на Франция Макрон заявява: „За мен е безспорно – Русия е европейска. Ако някой вярва в Европа, той трябва да може да работи с Русия и да намери начини и средства за изграждане на бъдещето в Европа и с европейците“.

Наблюдатели отбелязват намеренията и действията на хората, определящи дневния ред в НАТО и на подкрепящите ги медии, да настройват Китай и Русия един срещу друг. Първенството се държи от Bloomberg, с прозрението, че войната в Украйна на Путин може да разруши олимпийската мечта на Си Цзяопин. Китай и Русия нямат отношение към скандалните президентски избори в САЩ от 2020 г., които разцепват общественото мнение в страната. По повод годишнината от шурма на „Капитолия“, предприет от привърженици на Доналд Тръмп, за да попречат на Конгреса да обяви изборния резултат, бившият президент Джимми Картер публикува в колонка за New York Times, че страната трябва да предприеме „незабавни действия“, ако иска да не загуби своята „ценна демокрация“. Той отбелязва мимолетната надежда, че „въстанието на „Капитолия“ ще импулсира нацията да се справи с токсичната поляризация, която заплашва нашата демокрация“. Добавя още, че „насърчителите на лъжата, че изборите са били откраднати“, са обсебили една политическа партия и подхранват недоверието в изборния процес.

Българският министър на отбраната Стефан Янев призовава да свалим напрежението и да спрем да четем чужди медии, но не казва какво различно можем да прочетем в българските вестници и кои са те. Всяването на нови съмнения по въпросите на сигурността е политика

на настоящия световен „номер едно“, който често не се съобразява с мнението на близкия си съратник Европейския съюз. Ажиотажът с нагнетяване на напрежението с предполагаема инвазия на Русия в Украйна преминава границата за безотговорно поведение от един непопулярен лидер, каквито са САЩ. Европейските страни, които отчитат уловките с вълчичането им в казуса с Украйна, трудно намират подходящия тон да отговорят на приятелския огън и на неистините, в които им се налага да се кълнат. Вниманието на САЩ видимо е насочено към укрепването на англосаксонския Алианс АУКУС, на който ще се разчита в очертаващата се студена война с Китай. Съюзните ангажименти с Австралия и Великобритания оставят европейските им грижи на втори план. Значително е, че в деня на откриването на зимната олимпиада в Пекин през 2022 г., в присъствието на президента Путин и при наложен дипломатически бойкот от редица западни държави, авторитетният South China Morning Post отбелязва, че неограниченото развитие на американската система за противоракетна отбрана може да подтикне Китай и Русия да създадат ново, по-мощно оръжие за противодействие.

В началото на 2022 г. англосаксонските страни-членки на НАТО, САЩ, Великобритания и Канада са изтеглили семействата на дипломатическия си персонал от Киев, което е срещнало неодобрението на украинския президент. Последват ги и други дипломатически мисии. Както информират медиите, Владимир Зеленски е казал на Джо Байдън, че сега на неговата страна е противоположано състоянието на паника, каквато могат да предизвикат подобни действия. Според информация на англоезиковия китайски портал CGTN, на пресконференция пред западни журналисти той е споделил притесненията си, че мащабните спекулации в медиите за Руската заплаха отблъскват инвеститорите от Украйна. Някои постъпки на американската дипломатия подсказват, че САЩ се надяват да привлекат по-близо в орбитата си и Индия, според тях възлов играч в борбата за укротяването на Китай. Под влияението на САЩ Австралия се отказва от договор с Франция за построяване на дванадесет дизел-електрически подводници, като сключва нов договор с американците за закупуване на подводници от по-висок клас.

За американските политици е ясно, че Русия не е заплаха за Европа, въпреки нейното желание да се доказва като велика сила. За самата Европа е жизненоважно да поддържа добри отношения със силния съсед Русия и ако не го прави, това е отчасти поради натиска от САЩ

да се възпират руските великодържавни амбиции. Същевременно САЩ се договарят директно с Русия по важни въпроси на международните отношения, без да съгласуват позициите си с европейците. Това не е банална спекулация по темата. В публикация във военното издание „Чжунго цзюньван“ от 2022 г. авторитетен китайски автор отбелязва, че постоянните натяквания за руската заплаха вече не плашат никого в Европа, но там не могат да се отърсят от рутината в отношенията си с Русия поради вътрешни разногласия и за да не влизат в конфликт със САЩ. PressePortal първи съобщава, че по време на посещение в Индия командващият ВМС на Германия адмирал Шьонбах е изказал мнение, че Индия и Германия се нуждаят от Русия, за да могат в бъдеще да противодействат на Китай. Той е посочил дължимото уважение на президента Путин от страна на Запада, което той заслужава. Пропуснал е да каже, че от подкрепата на Индия се нуждаят на първо място САЩ, а Германия и Русия няма да получат облаги от студената игра на войници в Тихоокеанския театър, която американците планират. Това предизвиква дипломатически скандал и трезво мислещият германски военен моряк е принуден „доброволно“ да си подаде оставката. Български медии пишат, че заявлението му е било „проруско“, макар че то е проевропейско, в контекста на растящото влияние на Китай в световните дела, а във „Франкфуртер Алгемайне Цайтунг“ го наричат „кръчмарски стратег“. Вероятно много европейски политици мислят същото като него, но „хибридната“ етика на международните комуникации предполага истините да не се казват на висок глас. Един български генерал някога беше казал, че командата „бегом към НАТО“ не е здравословна за българската армия и българският президент го уволни дисциплинарно за направено неподходящо политическо изказване. Случаят с германския адмирал е същият, това, което е казал, е неприемливо по политически съображения. Такива са законите на стратегията и тактиката на negliжаното отроче хибридна война, в която военните нямат централна роля. На този фон на турбулентност Европейският съюз не се отказва от концепцията си „Стратегически компас“, която предвижда до 2025 г. да се сертифицират сили за бързо реагиране с батальонни бойни групи само от европейските страни.

Нито едно от действията и въздействията на Русия във връзка с тези факти не касае непосредствено България и не е насочено срещу нейните интереси. Когато неотдавна новият премиер Кирил Петков и

отиващият си генерален секретар на НАТО Столтенберг са разговаряли за втори мост на р. Дунав с пари от военния бюджет, първо, и двамата не знаели, че такъв вече е изграден, и второ, това е пример за хибридни сондажи, но инициаторът не е Русия. Въздействието е насочено срещу „мека цел“, един от маркерите на хибридната война, а реципиент е страна с нулеви съпротивителни способности. Меката цел България е посочена от Русия като неправомерно присъстваща в НАТО, тъй като е приета след 1997 г., в нарушение на джентълменски договорености. Алиансът повече да не се разширява на изток. Това предизвиква буря от възмущение у нас, тъй като се нарушава суверенното ни право на избор. Доколко присъствието на България в НАТО е по волята на българския народ и отговаря ли на нейните стратегически интереси, е предмет на друг анализ.

В съвместно комюнике от 23-ти декември 2021 г. Украйна и САЩ отричат, че имат агресивни намерения по отношение на сепаратистите в Донбас, за които в Минското споразумение от 2014 г., гарантирано от страните от т. нар. Нормандски формат, има разписани мерки за урегулиране на конфликта. За въпросното споразумение, по което Украйна е поела конкретни ангажименти – нито дума. Там вероятно предстои офанзива със залпове на артилерия, ще пострадат много „критични точки“, не само в Украйна. Целта е да се поддържа напрежението, съюзниците да се държат във вечен шах, нови контингенти войници да преминават подготовка във вероятните зони на военни действия в региона, щабовете и логистиците да трупат опит, да се следят реакциите и да се оценяват възможностите за информационно проникване и киберзащита в мирно време, да се направи нова крачка в превъоръжаването, да се гарантират нечий печалби. От гледна точка на военната необходимост това са обичайни практики. Същото се опитва да прави и Русия, съществената разлика е, че тя го предприема на своя територия, на стотина километра от границата с Украйна. Това не може да се каже за военната активност в региона на Германия, Франция, Великобритания и САЩ. Господин Столтенберг продължава да плаши хибридно „северната мечка“: „Ние показахме, че можем да налагаме икономически и политически санкции, а също така увеличихме и военното си присъствие в региона“.

Исторически погледнато, България често се е намирала под диктата на свои съюзници. Това, че днес систематично се разгорещява активното мероприятие „хибридна заплаха“, не означава, че във военнопולי-

тическата сфера се е появило нещо ново. Поставен в шах от сондажите на Алианса за разполагане в нашата страна на допълнителен контингент чуждестранни военнослужещи, българският министър на отбраната заговори за необходимостта да развиваме собствените си способности в съответствие с ангажиментите ни към НАТО. В България има войски на НАТО – българските. Но, както се оказва, това било негово лично мнение. Кирил Петков, премиер на най-проамериканското правителство, което България някога е имала, не мислел така.

В близкото минало няколко „сити страни“⁵³ с интереси в Черноморския регион са се сговорили да дестабилизират несговорчивото украинско правителство на президента Виктор Янукович. Целта е „благородна“, още една европейска страна ще се присъедини към семейството на либералните демокрации. През 2013 г. САЩ налагат персонални санкции на Янукович, защото пречи на украинския народ да се „европеизира“. Русия, в лицето на президента Путин, също оказва натиск страната да остане в орбитата на Евразийския съюз, където заедно с нея са още Беларус и Казахстан. Над тях от североизток се е надвесил могъщият Китай. С настояването на САЩ и страните от ЕС да се направи „правилният“ избор в Украйна се разгаря вътрешен конфликт. Западът влага милиарди в подкрепа на контролираната украинска опозиция, внедрява в страната стотици съветници, от Грузия са привлечени обучените в Полша „черни човечета“, снайперисти, извършили смъртоносни провокации по време на протестите на киевския Майдан. По-късно президентът на Хърватия Милоотинович заявява в телевизионен ефир, че протестите на Майдан „притежават всички качества на държавен преврат и сваляне на легитимното правителство, при сърдечната помощ на Европейския съюз, Съвета за Европа и Вашингтон“. Той нарича шарлатани тези, които подстрекават украинците, които и да са те. До този момент няма никаква руска инвазия в Украйна. На територията на Крим се активира „татарски“ контингент митингуващи под свои знамена. В Европа си затварят очите, когато в Профсъюзния дом в Одеса десетки протестиращи против извършения държавен преврат са изгорени живи. В Донбас са изпратени паравоенни групи въоръжени националисти-бандеровци за неутрализиране реакцията на местното рускоезично население срещу пуча. Гражданите там провеждат акции

53 Вж. „Бойна слава“, Стенограма на Хосбах, 1937

под лозунга „Фашизмът няма да мине!“. С подкрепата на Русия срещу тях се изправя опълчение, въоръжено, обучавано и командвано от полски командири от руската армия. По същество това са най-драматичните „хибридни“ действия по време на метежа в Украйна, с явен антируски прицел и с добре известен поръчител, такива са фактите.⁵⁴

В дебат през 2019 г. на Делфийския икономически форум за геополитиката на Източното Средиземноморие Деймън Уилсън, вицепрезидент на Атлантическия съвет, размахва стари фишки за намесата на Москва в президентските избори в САЩ през 2016 г., в изборите за Европейски парламент, за „последователна и координирана руска стратегия за създаване на разделения в демократичните общества като средство за подкопаване на нашата воля“. Запитан вижда ли възможности Русия да реализира своята „мека“ дипломация за влияние в Балканския регион, той отговаря, че „стратегията на Русия на Балканите не е да се изгради нещо красиво и грандиозно чрез вземане на трудни решения, а да се разруши регионът и да се спре процесът на реформи на място, което води до интеграция с Европа“ – край на цитата⁵⁵. Политическото говорене с гръмки фрази, лишени от особен смисъл, е отличителна черта на хибридните тактически схеми.

Мнението на Стив Форбс, американски редактор, издател и бизнесмен, изразено в статия за списание „Forbes“ през ноември 2021 г., е, че „по-широката цел на Путин е да принуди много страни от НАТО да заключат, че е най-добре да намерят общ език с Москва, тъй като Съединените щати не са в състояние да отговорят на агресивните действия на Путин“⁵⁶. В сложния словоред е скрита една истина: Путин се опитва да убеди страните от ЕС и НАТО, че имат интерес да намерят общ език с Москва. Българският интерес също е в намирането на общ език и в добрите отношения с всички стратегически партньори, включително с Русия и Китай. Това у нас е заявявано нееднократно, макар и под сур-

54 В незадължителния за цитиране източник „Уикипедия“ по повод присъединяването на Крим към Русия е казано: На 17 март 2014 година, въз основа на резултатите от референдума и Декларацията за независимост, приета на 11 март, е провъзгласена суверенна Република Крим, в състава на която влиза град Севастопол в качеството си на град с особен статут.

55 <http://epicenter.bg/article/Vitseprezidentat-na-Atlanticheskiya-savet>, 17.03.2019.

56 <http://focus-news.net/news/2021/11/17/>, Ст. Форбс: Действията на Путин са заплаха за националната сигурност на САЩ.

динка, на най-високо равнище, включително от президента Радев и от бившия премиер Бойко Борисов.

Претендентите за авторство на терминологията на „хибридната война“ не са много. През 2002 г. материал по темата публикува полковникът от морската пехота на САЩ William Nemeth⁵⁷, който описва способите, използвани от противоборстващите страни във втората Чеченска война в Кавказ през 1999 г. Това е част от дисертационно изследване, което е допълнено с публикация през 2006 г. за кризата в Ливан. Там проиранската групировка „Хизбулах“ воюва срещу Израел, използвайки, по думите на анализатори, „хибридни средства“, като тактиката им е да възлагат оперативни задачи на разпръснатите на терен паравоенни структури от съмишленици и да ангажират ресурси на местното население.

По повод молбата на американския Конгрес от 2010 г. за становище на военните специалисти относно перспективата за използване на „хибридни методи“ от потенциалните противници е депозиран отговор, че военната доктрина на САЩ достатъчно добре описва текущата и бъдещата оперативна среда и не е необходимо да се въвежда термин „хибридна война“⁵⁸. Още с появата си този термин е обременен с многозначност. Лексикалната норма изисква при присъствието в езика на думи и словосъчетания, дори чуждиците и заемките, те да съответстват на речниковото им значение. В речниците обичайно се отбелязват всички значения, които може да има дадена дума, но това не се отнася до термините, които винаги имат онова значение, което им е дадено от науката, която ги презентира. През 2010 г. изразът „хибридна война“ е използван в публикувания в САЩ „Преглед на отбраната“, като предупреждение за нарастващата сложност на въоръжените конфликти по света. След 2010 г. това словосъчетание не е популярно и отново влиза в употреба с развитието на политическата криза в Украйна в края на 2013 г., довела до присъединяването (анексирането) на Автономна Република Крим от Русия. Първоначално то се свързва с участието в събитията на т. нар. „зелени човечета“ – войници без отличителни знаци за принад-

57 William Nemeth: Future war and Chechnya: a case for hybrid warfare , 2002, <http://hdl.handle.net/10945/5865>.

58 Вж. Симеон Николов, Конференция „Хибридни войни“, С., Център за стратегически изследвания на сигурността и международните отношения, 2018.

лежност към определени въоръжени сили. Няма информация, че те са участвали в бойни действия, но е факт, че присъствието им в Крим е забележимо. Появата на „зелените човечета“ се представя от западните медии като хибридна агресия, която противоречи на норми на Международното хуманитарно право. Действително, използването в операции на въоръжени лица без отличителни знаци, наемници или бойци от паравоенни формирования е нонсенс нарушение на военното право. Явлението в Крим е „ново“, според западните анализатори, вписва се в руската концепция за водене на хибридна война и е укоримо.

Наемничеството е укоримо и се преследва от закона, включително в България, САЩ, Великобритания, в Руската федерация от 1979 г., а в ООН за него е създаден специален комитет. То заслужава повече внимание, тъй като се сочи като част от „хибридната“ военна практика. Формално българските граждани, които доброволно служат като наемници в Чуждестранния легион на Франция, би трябвало у нас да бъдат съдени. Частни армии увеличават ролята си във всички въоръжени конфликти по света, извличат огромни печалби и разширяват бизнеса и влиянието си, а наблюдатели говорят за приватизиране на войната. През 70-те години пенсионираният британски полковник от силите за специални операции SAS Дейвид Стърлинг основава частната военна компания „Watchguard International“, която е приета радушно от клиентелата и веднага влиза в употреба. По данни от открития печат британски и американски частни военни компании изпращат свои бойци във военните конфликти в Индокитай, Индонезия, Иран, Оман, Египет, Саудитска Арабия... Краят на Студената война отваря за тях нов пазар: Афганистан, Ирак, Балканите и страните от бившия СССР. В Грузия през 2008 г. за обучението на грузинската армия са наети 200 инструктори от израелската компания „Defensive Shield“. В САЩ са регистрирани над 15 такива компании: „Blackwater Security Consulting“, „MPRI“, „Cubic“, „American Systems“, „Kellogg“, „Brown and Root“ и др. Във военния конфликт в Сирия през XXI век официално присъстват военни формирования от шест държави, но през нейната територия преминават наемници от повече от 30 страни.

В бивша Югославия през деветдесетте години на миналия век американската частна военна компания „MPRI“ подготвя за война хърватската армия и Пети корпус от армията на Босна и Херцеговина, като съдейства и за преодоляване на наложеното оръжейно ембарго. Тук за

първи път се появяват наемници от Русия, „Втори доброволчески отряд“, част от които по-късно отиват да воюват в Източна Украйна⁵⁹.

Проведеното в САЩ разследване установява, че по контракти, основно с Държавния департамент, частната военна компания „Blackwater“ е получила в Ирак над един милиард долара, а американският управител на Ирак Пол Бремер предоставя неприкосновеност на американските военни и охранителни компании, като те не могат да бъдат привличани към отговорност в съответствие със законодателството на страната⁶⁰. В периода от 2003 г. до 2010 г. през Ирак са преминали над 200 хиляди въоръжени охранители, наети от частни военни компании. Такива компании могат законно да упражняват дейности по контракт за подготовката на сили, техническо разузнаване, обслужване на информационни системи и охрана на обекти. На практика тези услуги се използват за прикритие на непосредственото участие във военни действия, когато „инструктори“ или „съветници“ присъстват в бойния ред на войските. Използването на наемници в третираните като „хибридни“ военни акции е рисково, поради единствения им източник на мотивация – доброто заплащане, което често води до ниска психическа устойчивост и нежелание да се поема риск. Източници сочат проблеми с дисциплината и контрола на формированията от наемници, които са склонни на изстъпления от всякакъв характер. Известни са случаи, когато такива бойци срещу по-добро възнаграждение се пренаемат от противникови групи или от други военни лидери за решаване на проблеми с техните конкуренти.

Русия се включва в този бизнес в Близкия изток с голямо закъснение с регистрираната през 2013 г. в Хонконг компания „Славянски корпус“, която излиза в ефир с позивната „Вагнер“⁶¹. Това отпущва поток от критики от страна на атакуващите всичко хибридно-руско, но прагматичните военни специалисти на терен, които не страдат от сантименти, успяват да се споразумеят помежду си и да не намесват държавите в конфликтите между наемниците. На 21-ви декември 2021 г. руският министър на отбраната Шойгу информира медиите, че американски

59 <https://www.business-humanrights.org/en/companies/military-professional-resources-incmpri-part-of-1-3-communications/>

60 <https://delphipages.live/bg/>.

61 Вж. <https://webcafe.bg/svyat/martvite-govoryat-koi-vsashtnost-sa-naemnsite-otvagner.html>.

частни военни компании, базирани в Донецка област, подготвят провокация с химически вещества в Източна Украйна. Оперативната практика показва, че щом подготовката за деянието стане публично известна, то може да бъде предотвратено.

Журналист от агенция „Синхуа“ пише, че по оценка на министерството на финансите на САЩ за последните двадесет години санкциите, налагани във всички възможни посоки от американското правителство, са нарастнали десетократно. Към 1 октомври 2021 г. действащи са били 9421 санкции против организации и отделни лица. Тази масовост може да означава, от една страна, „хибридни атаки“ на САЩ към свои опоненти, а от друга – намаляващ арсенал от средства за въздействие на световния лидер върху останалия свят. От казаното дотук във втора глава на студията става ясно, че лансираната идея за доминиращите хибридни заплахи от Русия срещу Запада е призрачен камуфлаж, димна завеса, измама за подклаждане на напрежение в международните отношения за решаване на конкретни политически задачи. Във връзка със събитията в Украйна след 2013 г. „хибридната“ война е приютена от централата на НАТО, където я продуцират като военна гротеска. През 2014 г. Алиансът възприема концепцията за „засилено предно присъствие“ в зони с повишен риск, а откриването на „хибридни“ заплахи пред фронта на държавите-членки оправдава уплътняването на това присъствие.

Също през 2014 г., паралелно с драматичните събития в Украйна, където президент е Виктор Янукович, в руския град Сочи се провежда зимна олимпиада, организирана с амбицията Русия да потвърди авторитета си на велика спортна държава. Масираната медийна война срещу държавата-домакин от страна на независимите западни средства за масова информация приоткрехва завесата за това, какво има да става за в бъдеще на „хибридното“ поле на противопоставяне. Удивително е колко често деполитизираните по принцип олимпийски игри стават предмет на политически демонстрации. На откриването на олимпиадата в Берлин през 1936 г., заедно с германци и италианци, спортните делегации на няколко неангажирани с фашизма страни, като тази на Мексико, дефилират пред официалната трибуна с вдигната във фашистки поздрав ръка. Канцлерът на Германия Адолф Хитлер пропуска награждаването на олимпийския шампион Оуенс, защото е афро-американец. През 1980 г. САЩ и техни съюзници бойкотират олимпийските игри

в Москва, тъй като, по покана на просъветското правителство, СССР е изпратил военен контингент в Афганистан. Четири години по-късно страните от социалистическия лагер правят същото, като по измислен повод бойкотират игрите в Лос Анджелис. През 2008 г., в първия ден на летните олимпийски игри в Пекин, президентът на Грузия Саакашвили предприема инвазия в автономната Южна Осетия, където войските му атакуват намиращия се там руски миротворчески батальон. Известни са и други политически мотивирани бойкоти на олимпийски игри. Факт е и „дипломатическият бойкот“ от страна на САЩ, Великобритания, Австралия, Канада и др. на зимните олимпийски игри в Китай през 2022 г.⁶² Причината е нарушаване на правата на малцинствени групи и т.н. от китайското правителство. Американският милиардер Рей Далио, който симпатизира на Китай, е критикуван, че въпреки авторитарния режим и нарушенията на човешките права, инвестира в неговата икономика. Пред Си Ен Би Си той репликира интервюиращия го журналист: „Не трябва ли да инвестирам в Съединените щати заради собствените ни проблеми с човешките права и заради други неща?“.

Бойкотите са част от „хибридния“ списък акции, а насочеността, този път срещу Китай, е многозначителна. Японското правителство заявява, че няма да пречи на своите олимпийци да участват в игрите, но няма да изпрати в Пекин делегация от висок ранг. И други демократични страни са на същото мнение. От китайското посолство във Вашингтон са заявили, че не се притесняват, защото и без това не са канили никакви американски политици. В Холандия са разширили списъка на хибридните си страхове до границите на абсурда, след игрите унищожават телефоните и лаптопите на своите спортисти, поради опасенията, че чрез тях могат да бъдат шпионирани.

Изследването по проблемите на хибридната война разглежда хипотезата, че целта да се защити Западната цивилизация с политики, които имат ефекта на спечелен военен конфликт, не е свързана генерално с Русия, а с комунистически Китай. Пълзенето на НАТО към отдалечени от Северния Атлантик територии осмисля новата мисия на Алианса, глобалната защита на „либералните ценности“ от комунистическия колос. Всичко това се прави под очевидното давление на САЩ, където

62 <https://www.investor.bg/novini/346/a/sasht-obiaviha-diplomaticheski-boikot> „Единственият държавен глава, който досега е приел поканата на Китай за игрите, е руският президент Владимир Путин“.

дефицитът на трансформиращо лидерство придобива смущаващи размери. Фактът, че са стартирали посредствена оперативна разработка като хибридна война, от която генералният секретар на НАТО Столтенберг изпада в истерия, е многозначителен. Свидетели сме, че САЩ се затрудняват да проведат без скандали демократични президентски избори в собствената си страна. Ангажиментите им да раздават демокрация по целия свят, например пренасянето на собствения модел на мислене върху обществото на Афганистан, подплатено със стотици милиарди долара за цели разходи и модерни технологии за воюване, което приключва с крах на планираната мисия и нови страдания на афганистанския народ. В такива случаи специалистите по хибридна реторика са особено необходими, само те могат находчиво да нарекат този провал „трудното излизане от Афганистан“.

Според перспективната американска концепция Multi-Domain Operations (MDO), която трябва да бъде изпълнена със съдържание до 2035 г., САЩ ще се стремят да придобият физическо и психологическо превъзходство срещу всеки противник, във всички измерения и при всякакви рискове, контролирайки напълно глобалната оперативна среда. Паралелно с това, либералните демокрации са възприели задачата на всяка цена да детронират президента Владимир Путин, който не се вписва в техните планове за лидерство в новия свят. В някои централи на Запада работят върху варианти как той да бъде принуден да напусне президентския пост и как след неговото слизане от политическата сцена мястото му да заеме някой безличен човек, с каквито англосаксите са свикнали да общуват в сателитните територии. Това също е предвидено в концепцията MDO, според която при възникване на конфликт батальонните бойни групи ще създават хаос по цялата територия на противника, а патриотичната опозиция ще завземе властта и ще свърши всичко останало. Според военните анализатори, в САЩ в бъдеще ще разчитат на значително по-малко военнослужещи, като съединенията „бригада“ и „дивизия“ отпадат от бойния ред на войските. Там се надяват, че към 2035 г. ще разполагат с технологии и ресурс да се справят с Китай и Русия едновременно.⁶³

63 Вж. Т о д р о в, Александър, MDO – стратегията на Пентагона срещу Русия и Китай. сп. Геополитика, 2021

Обявяването от НАТО на една от зоните за нанасяне на хибридни удари, киберпространството, за пето бойно поле, след земя, въздух, море и космос е във връзка с проблемите със защитата на мрежовите системи за комуникации при използването на високи технологии и също изисква вземането на определени решения. Много държави вече са приели или предстои да приемат промени в законодателствата си, с които ще спират достъпа до рисково съдържание в Интернет. Сред нормативните документи на българското Министерство на отбраната с много доброто си качество се отличава Актуализираната национална система за киберсигурност, „Киберустойчива България 2023“. Според състоянието на технологичната си въоръженост много страни се опитват да извлекат ползи с целево проникване в киберпространството. Обобщени данни за 2021 г. сочат, че над 60% от регистрираните по света хакерски атаки са операции „под чужд флаг“. Държавните структури често използват за тази цел субекти, позиционирани извън техните територии, а кибератаките, дело на хакери от САЩ, превъзхождат няколко пъти тези от Русия. Тя по нечие „вътрешно убеждение“ е основният заподозрян в подобни акции, но без надлежни доказателства. Политиката на киберзащита, обявена от НАТО още през 2008 г. на форум в Букурещ, по-късно се използва от пропагандистите като платформа за надграждане на трафаретната система от клишета за противодействие на хибридната война.

Големият проблем на Запада днес е, че ако Русия, по думите на един бивш американски сенатор, е бензиностанция, от която можеш да си налееш бензин, без Китай демократичният свят няма да има къде да си налива бензина. Категорично подкрепям експертите, които разглеждат битката с Русия на Путин като предимство в борбата за изолация на Китай от неговия най-близък съратник.⁶⁴ Между двете страни има подписан договор за дружба и сътрудничество, а през 2021 г., по повод удължаването му за още пет години, китайският лидер Си Дзинпин заявява, че тясното сътрудничество между Китай и Русия е пример за подражание и за формиране на нов тип международни отношения. По оценка на експерти по паритет на покупателната способност за 2020

64 Вж. Кръстев, Иван, Американците се опитват да кажат на Европа, че светът се е променил, BusinessGlobal, 18 October 2021; Бонифас, Паскал, Не бива да позволяваме Русия да попадне в обятията на Китай, сп. Геополитика, 2020; Чуровски, Димитър, Човечеството е на кръстопът. Цивилизационна промяна или самоунищожение?, сп. Политически хоризонти, 2019, и др.

г. китайската икономика вече изпреварва американската. Китай вече е най-големият износител в света, с годишен износ на стоки на стойност над 2,9 трилиона долара. Стойността на фондовата борса на петте най-големи китайски технологични компании през 2020 г. е 880 милиарда долара, докато тази на европейските е 270 милиарда долара. Няма съмнение, че пробуждането на китайския предприемачески дух е плод на усилията на предприемачеството на Запада. От няколко десетилетия в Пекин се ползват от изгодите на либералния световен ред, без да имат намерение да възприемат тезите на политическия либерализъм. Китай щедро осребрява споделените технологии и възложените очаквания да произвежда много и на ниски цени и да захранва света с производството си. Изправени пред новите реалности в резултат на бурния възход на азиатския си конкурент, САЩ и ЕС активизират политиките си на възпиране на този държавно-капиталистически гигант с всички възможни средства. Излизането на Китай начело в световните класации по всички показатели в следващите 15–20 години е много вероятно. Във връзка с трудния за възприемане китайски растеж някои критично настроени аналитици в Европа вече говорят за маразма на консервативния системен лидер САЩ в отношенията му с останалия свят и загубите, които предстои да понесе от това ЕС. Проблемите на Русия за противодействие на информационните заплахи, споделени в „Доктрина 2020“⁶⁵, по същество не се отнасят за Китай.

На икономически форум в Санкт Петербург през 2018 г. Ван Цишан, заместник-председател на Китайската народна република, споделя, че Китай е „най-голямата развиваща се страна“, докато САЩ, въпреки че демонстрира „мека сила“, остава най-високо развитата държава в света. Две години по-късно Китай вече произвежда 50% от компютрите и мобилните телефони в света, продава четири пъти повече електрически превозни средства от САЩ и има девет пъти повече 5G базови станции със скорости на мрежата пет пъти по-бързи от американските еквиваленти. Скоро той ще бъде световен лидер в няколко от водещите технологии на 21-ви век – изкуствен интелект, 5G безжична връзка, квантова информационна наука, биотехнологии и зелена енергия, а в някои области вече е „номер 1“. Според кореспонденция на Frankfurter

65 <https://doc.mil.ru/>, Военная доктрина Российской Федерации на период до 2020 г. Вж. Т о д о в, Александър, МДО – стратегията на Пентагона срещу Русия и Китай, сп. Геополитика, 2021

Allgemeine Zeitung от 2021 г. напоследък Китайската народна република налага волята си по един по-груб начин, който не дава надежди, че бъдещият хегемон ще бъде особено благ. Ако продължава да се развива със същите темпове, след петдесет години може да се повтори историята с Римската империя в годините на нейния разцвет: в първата година от новата ера от общо 50 милиона европейци, 43 милиона били римляни. Китайските въоръжени сили постепенно набират капацитет да се противопоставят на желанието на САЩ да контролират прилежащите тихоокеански морски територии. Съединените щати имат проблеми със собствената си програма за хиперзвукови ракети и някои специалисти във Вашингтон се опасяват, че тяхното развитие може да позволи на Китай да пробива американската отбрана. САЩ дават вид, че са загрижени Тайван да не загуби своята независимост, но допускат, че когато Китай ги измести от позицията на лидер, ще загубят влиянието си върху целия Индо-Тихоокеански регион. Въпреки грипната пандемия COVID, благодарение на силния износ през 2021 г. китайската икономика се разширява със забележителните 8,1%. В НАТО изразяват загриженост от липсата на прозрачност в Китай и от това, че страната обича да прибегва до дезинформация. Също така, че си сътрудничи във военно отношение с Русия, включително чрез участие в руски военни учения в евроатлантическата зона. Неслучайно през ноември 2021 г., по време на видеоконферентна връзка с китайския лидер Си Дзинпин, президентът Байдън заявява: Ние разделяме високата отговорност съперничеството между нашите страни да не прерасне в конфликт. Отнасяме се към това пределно сериозно.

Западните либерални демокрации, „ситите държави“, както ги нарича Адолф Шикългрубер през 1937 г., осъзнават грешката си да предоставят на Китай да произвежда всичко материално, необходимо за тяхното благоденствие. С енергични мерки за преодоляване на деиндустриализацията, на която те самите са се подложили, това състояние е частично преодоляно. По територия Русия продължава да бъде най-голямата страна на света, завинаги част от Европейската цивилизация. „Хибридни“ атаки от Европа срещу нея са nonsens и очевидно саморазрушителни. Сътрудникът на Съвета по национална сигурност на Белия дом Питър Харел говори на виртуална конференция в Експортния център на Масачузетс през 2022 г., че се обмислят санкции, които да понижат промишления потенциал и производствените мощности на

Русия. Те трябва да доведат до непоносими финансови разходи за големите руски финансови институции и да провокират изтичане на капиталите, инфлация и разоряване на банките. Може да се предположи, че това ще бъде репетиция за аналогични санкции, които ще се налагат на Китай при задаващата се студена война със САЩ.

По данни от периодичния печат САЩ са проработили вариант в случай на нова ескалация на напрежението да наложат персонални санкции и на президента Путин. Налагането на санкции на държавен глава не е прецедент. През 2013 г. е санкциониран президентът на Украйна – за пречките, които той поставя пред европеизацията на украинската политика. Дмитри Песков, прес-секретар на Кремъл, нарича това „размахване на санкционна томахавка и опит за сплашване“. По неговите думи „Русия е самодостатъчна страна и независима от всякакви санкции... много-много голяма и много-много самодостатъчна“. Западните демокрации, които инициират санкциите, следват внушенията на колективния интелект, от който се ръководят. Перспективата е да се опират на качествено по-високото ниво, колаборативния интелект, който е достояние само на доказали се експерти.

Експертите вече анализират варианти как ще изглежда санкционната политика от страна на противоборстващите държави, ако на Запад преминат „червените линии“, за които се говори в дебатите „НАТО – Русия“. Притиснатият в ъгъла „враг“ има потенциални способности (както и неговите противници – бел. авт.) да ограничи оперирането в Космоса, да контролира физически уязвимия Интернет, да отговаря на атаките в киберпространството, да компрометира безопасността във въздуха, на море и на сушата, да затрудни снабдяването с природен газ и други стратегически доставки. Това не е „война“ в общоприетия смисъл, а глобален блокаж на нормалния начин на живот за дълго време. Всичко това, разбира се, е нелепо, но по логиката на продължение на политиката с такава, равностойна на война, хипотетично може да се допусне. Това може и да не се случи, ако се намери глобалният разумен компромис за снемане на зловредното напрежение.

В студийното изложение се споделя идеята, че компромисното привличане на Русия като стратегически партньор е екзистенциално важно за европейските демокрации, поставени под усилващия се натиск на Китай. Президентът на Франция Макрон намира смелост да говори публично за отговорността на страната му „да има възможно най-силни-

те отношения с Русия“, каквито трябва да има между две големи европейски държави, членки на Съвета за сигурност на ООН. В предизборната кампания във Франция през 2022 г. всички кандидат-президенти говорят за необходимостта от подобряване на отношенията с Русия.

Дефицитът на лидерство във водещите световни сили, изглежда, е достигнал критичното ниво. Начинът, по който всички страни от ЕС по нечие внушение гонят от страните си руските посланици, защото проваленият агент Скрипал бил отровен по разпореждане на Путин, предизвиква недоумение. За здравомислещите граждани на европейските страни това поведение е обидно-лекомислено. Очевидно бе, че надуването на балона със супер отровата „Новичок“ е тролене за отклоняване на общественото внимание от злободневния по време на събитията процес „Брекзит“, в който затъват Европейският съюз и Великобритания. Или както беше казал един арогантен британски евродепутат на председателя на Евросъвета господин Рампуй в залата на Европейския парламент, „обещаха ни да ни ръководят светила, а Вие имате харизма на мокър парцал!“ (вж. Failed to load user, 8 февруари 2013).

На форум във Франция през 2021 г. политологът Иван Кръстев изразява своето възмущение от политиката на Европейския съюз в разгара на пандемията COVID, когато, без намек за хибридни провокации, „в продължение на два месеца от март 2020 г., той престана да съществува! Всички държави затвориха границите си. Нямахме повече съюз, нямаше взаимодействие!“ Дефицитът на трансформационно лидерство в страните от демократичния свят е генератор на турбулентност, която е в състояние да разруши крехката конструкция на световния ред. Тя няма нищо общо с хибридните мантри, с които пропагандистите заливат Европа. Опитите да се дискредитира Русия изглеждат безперспективни, защото само тя самата може да се дискредитира. Такава хипотеза съществува, ако начело на държавата застане лидер без необходимия управленски опит, със съмнителни политически и човешки качества и некомпетентни съветници. Както заявява бившият български посланик в Москва Илиян Василев, самата Русия днес не представлява гравитационен център, равностоен на Запада по отношение на зрялост на демокрацията и пазарните отношения, като тези в Европейския съюз. Русия относително успешно се справя с баналните „хибридни“ предизвикателства, които ѝ се отправят, но не може да претендира, че е пример за подражание в демократичния свят. При авторитарната позиция,

която по традиция заемат руските лидери, ролята на президента е решаваща за здравето на обществото. Това, че лапачите на еврофондове, като нашата страна, се изправят на синджира си срещу Москва, едва ли има значение. Без Русия като стабилизиращ фактор обединена Европа може да попадне в безвремие. Преди първите разговори през 2022 г. във формат „НАТО-Русия“, министърът на външните работи Сергей Лавров споделя, че Москва ще се стреми да постигне договорености с Вашингтон и само малко – с НАТО. Липсата на субектност в НАТО го прави безличен придатък на САЩ. „Хибридно“ стопляне на отношенията на Русия със САЩ може да заработи срещу Европа която рискува да изпадне в относителна изолация. Европейският съюз също страда от хронична липса на субектност и това не е тайна. Един бивш американски президент, Борак Обама, казва, „като дойда в Европа се чудя при кого първо да отида, да не се разсърдят другите“. Алтернативното изглаждане на противоречията и заздравяването на връзките между Москва и Брюксел е шанс за укрепване на единното европейско пространство, на което Русия е естествен придатък. Това ще даде възможности на Китай безболезнено за останалия свят да се развива като бъдещ световен лидер и ще подежда отрезвяващо на САЩ в техния порив да бъдат световен „номер едно“ завинаги. Хвърлянето на НАТО и Европейския съюз в авантюра за присъединяване на Украйна, въпреки съпротивата на Русия, първо е малко вероятно и второ – може да окуражи Китай да анексира Тайван и да употреби сила срещу евентуална намеса на САЩ. Ако ЕС, Русия и САЩ добронамерено заработят в екип, основаващ се на ценности, независими от хибридно политиканство, това може да подбуди Китай да хармонизира отношенията си с всички актьори на световната политическа сцена и да си сътрудничи с тях на взаимноизгодни условия в новото технологично пространство. В материал на *Frankfurter Allgemeine Zeitung* по повод 100-годишнината на Китайската комунистическа партия справедливо се отбелязва, че дори силният Китай няма да може да преживее дълго без надеждни партньори. Студена война срещу Китай от страна на САЩ означава грамадни проблеми за Европа и задълбочаващо се сътрудничество между Пекин, Москва и очертаващата се Евразийска зона на взаимодействие.

Европейският съюз видимо носи белезите на своите родилни петна, в няколко вълни към него са присъединени държави с различни нива на икономическо развитие и така се проявява ефектът „смесване на епо-

хите“. Милиардните кохезионни фондове, с които се захранват икономиките на новите членове, само частично минимизират този негативен ефект. Русия няма интерес от слаба Европа, докато според „Вашингтон пост“, цитиран от „Франс прес“ и БТА, през 2018 г. президентът на САЩ Доналд Тръмп е предлагал на френския президент Макрон да напусне Европейския съюз, в замяна на двустранно споразумение с американците. Подобен подход успешно е приложен към Великобритания. Днес тя е стабилизираща съюзните си отношения със САЩ и с това за нея кризата „Брекзит“ е овладяна. За да се противопоставят на технологичното израстване на Китай, американците ограждат собственото си технологично пространство, където може да не се намери място за Европа. Китайската технологична територия вероятно ще оцелее благодарение на Alibaba като контрапункт на Google. Русия няма проблеми да се присъедини към нея. Обединена Европа, в която няма единство по нито един от жизненоважните въпроси на нашето съвремие, ще трябва да се приспособява към условията, които ще поставя САЩ, и може да съжлява за недалновидната си политика към Русия. Съединените щати не се свенят да поставят условия на Европа, това си личи от натиска към съюзниците да се водят по налудните изявления на президента Байдън за точната дата и час (16 февруари 2022 г., три часа след полунощ – ако сте забравили), в който Русия ще нахлуе в Украйна.

Общото, обединяващото понятие, алтернативата на този тип „хибридни“ международни отношения е разбирателството. То априори изключва тезата за продължаване на политиката по пътя на хибридна война. Това разбирателство няма как да се случи при двамата силни лидери в Москва и в Пекин, при отсъствието на всякакво лидерство в ЕС, и с национал-циничния истаблишмънт в САЩ, който не се ползва с доверие сред здравомислещите политици. Внушенията на някои европейски фактори, че заплахата, идваща от Русия, е по-голяма от тази, идваща от Китай, внасят заблуда, за която Европа може да заплати много скъпо. Водещи европейски политици упорито отказват да разберат простичката истина: дори когато си богат и проспериращ икономически, трябва да съхраняваш единството и силата, за да можеш да си стабилен в един свят, за който няма гаранции, че ще бъде мирен и добронамерен. В обявения срок за придобиване на тотални способности от САЩ по концепцията Multi-Domain Operations вече никой няма да има нужда от Обединена Европа като фактор. Високият рейтинг на най-големия

пазар в света може да бъде изгубен в един миг колебание пред новите предизвикателства. Всичко това може и да не се случи, но такава хипотеза заслужава подобаващото внимание.

Политиците в Европа знаят колко безперспективна е милитаризираната версия на либералния модел на международни отношения от времето на президента на САЩ Джордж Буш-младши с разпалване на локални войни „в подкрепа на демокрацията“. Също така колко пагубни могат да бъдат любимите на Доналд Тръмп търговски войни. САЩ, където се е родило активното мероприятие „хибридна война“ и които инкасират негативи в надпреварата с безкомпромисния конкурент Китай, не са застраховани от неудачи. Безславното изтегляне от Афганистан през 2021 г. на окупационния корпус на НАТО пред изливащите се от планините потоци „талибани“ е урок по лошо лидерство. Освен с лансираната от САЩ теза за „хибридната“ заплаха, светът ще трябва да се съобразява и с морала на новата китайска „Неограничена война“, описана в монографията на Цяо Лян и Ван Сянсуи, в която нищо забранено вече не е забранено⁶⁶. Еманация на новия морал в този дух са митническите войни на САЩ срещу Китай, за които президентът Доналд Тръмп казваше, че са „нещо хубаво и нещо лесно за спечелване“. На конференция през 2018 г. в София, посветена на хибридните заплахи, българският дипломат Симеон Николов предупреждава, че поставените капани в международните отношения от всякакво естество днес много бързо се откриват и разобличават⁶⁷. Мантрата за хибридна война срещу западните демокрации е капан, предназначен за прикриване на активни мероприятия, като всевъзможните санкции и „лесните за печелене“ конфликти. Шумотевиците за руските заплахи срещу западните интереси явно е тролене, отклоняване на вниманието и маньовър за прикриване на нечий провал. Пример: виновен за високата цена на газа в Европа в края на 2021 г. е хибридният „Газпром“ – докато спекулантите от Германия прехвърлят доставяния по дългосрочни спогодби евтин руски газ през Полша за Украйна на цени, които им носят милиардни печалби. Истината е, че „Газпром“ осъществява редовни доставки по договорени цени и обеми и не печели особено от високите цени на борсите в Европа.

66 Военен наричник: Unrestricted Warfare: China's Master Plan to Destroy America, Qiao Liang (Цяо Лян) и Wang Xiangsui (Ван Сянсуей)

67 Вж. Конференция „Хибридните войни“, С., Център за стратегически изследвания в сигурността и международните отношения, 2018

Мери Лавли, преподавател по икономика в университета в Сиракуза, коментира: „Китай е твърде голям и твърде значим за световната икономика, за да смятаме, че можем да го изключим като хартиена кукла. Администрацията на Тръмп получи предупреждение за това“. Доналд Тръмп е оставил на наследника си Байдън дълъг списък от „победи“ на фронта на неговата война – търговската, по време на президентството му. Другият списък, на провалите, е също толкова дълъг. През 2020 г. екип от експерти от Световната търговска организация (СТО) се призна, че американските наказателни мита срещу китайски стоки нарушават валидните глобални регулации. Последва споразумение между двете страни за урегулиране на търговския баланс, което Пекин изпълнява едва наполовина. Становището на СТО спестява на европейските страни задаващата се митническа война със САЩ – където са особено угрижени от хибридните заплахи срещу западните демокрации. В „Неограничената война“ китайците Цяо Лян и Ван Сянсуи изказват становището, че глобализацията и развитието на информационните технологии насочват способите за водене на война извън военната сфера и формират нова концепция за въоръженията⁶⁸. Като популярен пример те сочат използването на компютърни вируси по време на военни операции. Според тях моралът на тази война е, че нищо забранено вече не е забранено. Пример за използването на подобно „оръжие“ е откритото през 2022 г. от компанията Microsoft вредоносно програмно осигуряване за компютърните системи, използвани от украинските правителствени учреждения, довело до масиран компютърен срив по цялата територия на Украйна.

Прави впечатление, че сред политиците в Европа най-активни в хибридната реторика са чиновниците от НАТО и лидери на третостепенни държави с условен суверенитет. Професионалните военни ръководства в страните от НАТО не се влияят съществено от хибридните пропагандни клишета, говоренето в този дух срещу Русия и Китай е оставено на структури, занимаващи се с политическа реторика и информационно проникване. Когато някой военачалник си позволи публични изявления по политически въпроси, политиците го поставят на мястото му, виж освобождаването от длъжност през 2022 г. на командващия флота на Германия.

68 Вж. 65.

В доклад на експертите по външна политика Марк Ленард и Иван Кръстев⁶⁹ се говори за разминаване между политическите амбиции в Брюксел и отделните държави-членки на ЕС, което ще повлияе на единството на Европа в случай на ескалация на напрежението с Китай или Русия. Според вестник *Frankfurter Allgemeine Zeitung* през 2022 г. премиерът на Бавария Маркус Зюдер публично е заявил, че никой не може да иска война в Европа, а санкциите срещу Русия отдавна са неефективни и по същия начин вредни за Германия. Ако от Брюксел, в разрез с нагласите на европейците, предприемат решителни стъпки срещу автократиите в тези страни, възможно е у дома да не получат необходимата подкрепа. Марк Ленард отбелязва парадокса, че Европейската общественост вижда надигашата се нова студена война, но не иска да има нищо общо с нея. Според политолога Иван Кръстев европейските институции, за разлика от европейските граждани, съзират в бъдещето нарастваща конкуренция между демокрацията и авторитаризма. В интервю за френския вестник *Le Figaro* той говори за пропастта, която лежи между Америка, позиционирала се геостратегически за „студена война“ с Китай, и Европа, която се мъчи да „остане в средата на брода“. Като първа стъпка в този процес на разсъгласуваност на позициите се сочи англосаксонският Алианс АУКУС, който откровенно е насочен срещу Китай. Вялото внимание на европейските институции към катастрофалните последици за стария континент от засилената конфронтация между САЩ и Китай предизвиква недоумение. Отделните европейски лидери предпочитат да заемат кръгова отбрана, а Европейският съюз намира за по-важно да се занимава с инсинуациите около украинската криза.

Един от най-често „хибридно говорещите“, господин Столтенберг, който е призван да се грижи за „отстраняване на първопричините за конфликтите“, по време на посещение в Германия през 2022 г. споделя опасенията си, че руската компания „Газпром“ е виновна за спекулациите с цените на газа в Европа. Казал му го е Фатих Бирол, глава на Международната енергийна агенция, и той му повярвал безусловно, макар че по-рано Европейската комисия признава, че компанията изпълнява договора си за доставка на природен газ в пълен обем. Когато

69 Вж. Какво мислят европейците за студената война между САЩ и Китай, *Policy Brief*, 22 септември 2021

някой независим разследващ журналист (има такива) опровергае пред читателите си подобни манипулации, обвиняват го във всички хибридни грехове срещу евроатлантическите ценности. И през 2022 г. генералният секретар Столтенберг продължава да настоява, че НАТО се готви да отрази агресия на Русия срещу Украйна, а в Европа му пригласят, като демонстрират единство на флаговете. Държави като Италия, Испания, Франция, Гърция, Турция очевидно отчитат потенциалните щети от „хибридного“ противопоставяне. Кореспондентите на Corriere Della Sera Батистини и Габанели пишат, че НАТО се нуждае от преосмисляне на целите и рестарт, тъй като след края на Студената война в Европа от отсрещната страна вече няма противници, а само конкуренти. Президентът на Турция Ердоган открито заявява, че не намира за реалистична вероятността за нахлуването на Русия в Украйна. Френският президент Макрон говори за необходимостта от европейски механизъм за изборна устойчивост, макар че остава открит въпросът дали ротационното френско председателство на ЕС през 2022 г. ще служи на интересите на Европа или на президентската му кампания. През 2017 г. канцлерът на ФРГ госпожа Меркел е убедена, че хибридната война е съществена част от доктрината на Русия, през същата година агенция „Франс Прес“ предоставя като доказателство данни за „компютърен шпионаж“ от Русия на „стотици физически и юридически лица“. На фона на идентифицирания компютърен шпионаж по света това е пренебрежимо малко. Само през 2021 г. „външните“ кибератаки върху критичната инфраструктура на Русия са се увеличили 2,5 пъти в сравнение с 2020 г.

Когато Китай, световната работилница за производство на всичко необходимо на либералния свят, не участва в кампании, които устройват само Запада, продължаването на политиката с политики с ефект на война е контрапродуктивно по принцип. Пандемията от Ковид-19 доказва зависимостта на останалия свят от китайското производство на електроника и критично медицинско оборудване. През декември 2021 г., на поредната среща на лидерите на Китай и Русия Си Дзинпин и Владимир Путин е констатирано, че отношенията между двете страни се базират на равноправието и на общите интереси и надрастват нивото на междусъюзнически. В Североатлантическия Алианс англосаксонският компонент е все по-равноправен от този на останалите съюзници. Нещо подобно се случва и в Европейския съюз, който в рамките на два месеца, от март 2020 г., фактически престава да съществува като общност,

а „мерките“ срещу пандемията COVID показват корените на неговата несъстоятелност (вж. Иван Кръстев пред Le Figaro).⁷⁰ От есента на 2021 г. Съюзът се тресе от енергийна криза, плод на собствената му недалновидност, и отчетливо се вижда, че в него „скоростите“ за вземане на решения буксуват.

⁷⁰ Кръстев, Иван, Американците се опитват да кажат на Европа, че светът се е променил, BusinessGlobal, 18 October 2021

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Семантика и тезаурус на терминологията на хибридна война

ПЛАН-ТЕЗИС НА ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

- През всички войни, които човечеството е водило, са упражнявани асиметрични тактики за експлоатиране на слабости на противника, а победителите са прилагали нетрадиционни решения.
- Изследването на семантиката и систематизацията на терминологията, свързана с явлението „хибридна война“, включва оценка на съответствието между елементите на визириания обект и знаците на знанието за него.
- Терминът „хибридно въздействие“, отнесен към войната, е неопределен сам по себе си и без съдържателно валидиране не следва да обслужва политици и анализатори.
- „Хибридна война“, като обозначение на алтернатива на насилието, се използва като терминологично прикритие на конвенционални военни мерки за защита на страни, непопадащи в хипотезата на Член 51 на Устава на ООН.
- Западът се опасява, че го заплашва перманентна хибридна война с Русия през целия период, в който тя съществува.
- След обявеното през 2015 г. състояние на хибридна война в България терминологията за нея не е коректно дефинирана, но продължава да се ползва в отчетните доклади на Министерството на отбраната пред Народното събрание.
- Някоя от посочените, както и други, неназовани тук дефиниции за „хибридна война“, не удовлетворяват условието за всеобхватност.

Изследването на семантиката и систематизацията на терминологията, отнасяща се за „хибридна война“, предполага установяване на съответствие между елементите на визириания обект и знаците на знанието за него. Търсенето на съдържателна валидност чрез денотативни

признаци на конкретни референти следва да намери своя израз в дефиницията на разглежданите термини и изградените понятия за тях. Изследването също така е насочено към намиране на основания за появата на специфичната терминология, методите на нейното описание и начините на доказателства за значимост. Проучването за изграждане на терминологични структури и системи закономерно се ориентира към текстове, където се разкрива обобщената специфика на термините.

Коректното дефиниране на терминологията на хибридната война няма за цел обогатяване на теорията. Терминът „хибридно въздействие“ сам по себе си е неопределен и не следва без съдържателно валидиране да обслужва легитимно дейността на политици и анализатори. Отношението към него определя доколко субектът (държавата) е склонен да реагира на хибридни явления и на кого възлага противодействието. Понятиятната систематизация на терминологията в контекста на „война“ трябва да даде отговор на въпросите за класифициране на структурата и елементите на хибридните въздействия по стратегически компоненти, в зоната на оперативното изкуство или като тактика на използване на критични услуги. С изявите си политици, дипломати, публицисти, социолози и други специалисти с експертиза извън военната сфера като правило не внасят особена яснота по проблема. Хора, нелишени от способности да иронизират, наричат темата „хибридна война“ семантичен локум, оприличават я на огромна мъглявина, която е обвила класическото понятие „война“. Генералният секретар на НАТО Столтенберг редовно представя свои тези, в които се съдържат противоречия, много политика и малко конкретика⁷¹.

Позиционирана в рамката на историческата перспектива, „хибридната война“ активира информационен ресурс и синхронно или асинхронно използване на конвенционални и нерегулярни въоръжени отряди в една обща кампания. Тъй като понятието „студена война“ е излязло от употреба, а по политически съображения употребата на термина „война“ по Клаузевиц и Сун Дзъ е неприемливо за ситуацията в днешния свят, появило се е нещо недееспособно по рождение, нито кон, нито магаре, а „хибрид“. В състоянието, в което се намира, неолибералният Запад се опасява, че го заплашва перманентна хибридна война с Русия през целия период на нейното съществуване. Президентът Путин

71 Вж. <https://famousheights.net/world-leader/jens-stoltenberg>

и руското правителство се обвиняват, че инициират борба на идеи и ценности с либералната демокрация, и това ги прави легитимна цел за въздействия в интерес на европейската идентичност и в защита на демократичния световен ред. Студийното изследване доказва, че по същество това е терминологично неиздържано, пропагандно клише, което е въведено в употреба в духа на отминалото време от Студената война.

Становище за хибридна война у нас се формира въз основа на публикациите на американски и европейски аналитици за събитията в Украйна, без научно или експертно обяснение за произхода, целите и формите на проявление. По този повод през 2018 г. дипломатът и експерт Симеон Николов пише, че представата в България за хибридни войни дълго време е на неоправдано ниско равнище, диктувана от пропагандни клишета. Според Любомир Чолаков, автор на изданието „Искам да знам“, понятието „хибридна война“ е изкуствено, част от пропагандната публицистика, нуждае се от безкрайни допълнителни разяснения какво точно представлява и сериозните анализатори отбягват да използват подобни размити формулировки. Налице е тенденция всяка заплаха или използване на сила да се насаждат в общественото съзнание като хибридно въздействие, с което терминът, вместо да придобива по-голяма яснота, създава объркване и губи от своята състоятелност.

На среща на НАТО в Уелс през септември 2014 г. се приема обобщаващо системно определение за хибридна война: „разширяване на военните действия в цивилни сфери, следователно, водене на „войни“ не само с военни, а с всички средства... тотална война, включваща цивилни инфраструктури или медии като средство, и като обект“ – край на цитата⁷². Това може да означава, че всички известни минали войни са хибридни и бъдещите военни конфликти също ще бъдат хибридни. По аналогия с определението от „Уелс-2014“, страните-участнички в Световните войни са били ангажирани в най-мощните хибридни войни в историята. Доказателства: в тотални войни воюват масови армии, набирани по силата на закон за всеобщата военна служба, страните са свързани с коалиционни споразумения, води се активна военна пропаганда, цялата икономика преминава на военновременен режим на упра-

72 <https://www.president.bg/docs/1424166968>, Евроатлантическото партньорство в контекста на новите предизвикателства пред националната, регионалната и международната сигурност

вление, медиите са цензурирани, манипулирани и експлоатирани като средство за пропаганда, местни милиции „на терен“ съдействат на регулярната армия, на бойните полета се прилагат разнородни тактики, в много страни действия нелегална въоръжена съпротива, на окупираните територии местното население търпи репресии, гражданските инфраструктурни обекти обслужват военното усилие, провеждат се психологически операции срещу вражеските въоръжени сили и население, гражданските права са ограничени, изхранването на цивилните става с предоставяне на продукти по продоволствени картички и др. През април 1941 г., когато Югославия е нападната от Германия, Унгария и Италия, италианската служба за военно разузнаване разбива кодовете и се внедрява в югославските радиокомуникации, предава фалшиви заповеди и създава объркване в движенията на югославските войски – типичен пример за „кибервойна“ в действие. В потвърждение на казаното Франк Хофман, авторитет сред разработващите теорията на хибридната война, я дефинира като „заплаха, която включва пълния спектър от различни способности за водене на военни действия, в това число използване на всички конвенционални способности, на тактиката на нерегулярните сили, терористични действия с прилагане на недискриминиращо насилие, принуда, безредици, инициирани от престъпни елементи, които се прилагат от всички противодействащи страни“ – край на цитата⁷³. Предефинирането в по-късен период на работното определение от Уелс-2014 измества акцента от „разширяване на военните действия“ към провеждане на широк кръг мероприятия с невоенен характер, които заменят въоръжения сблъсък.

Публицистът Джеймс Уизър сочи, че по време на войната с Грузия през 2008 г. Русия е използвала съчетание от регулярни военни сили, южноосетински и абхазки милиции и сили със специално назначение под прикритие като „местна самоотбрана“⁷⁴. Примерът трябва да представи случай на хибридна война, която се отличава по форма от досега прилаганите комбинации от конвенционални и нерегулярни методи. Той, меко казано, е неубедителен, а фактологията не отговаря напълно на истината. В Южна Осетия по това време има контингент мироопазващи сили, батальон руски военносслужещи, въоръжени само със стрелково

73 <https://iskamdaznam.com/hibridnata-vojna-savremen-en-fenomen-ili-istorichesk-o-javlenie/>

74 <http://connections-qj.org/ru/article/smysl-gibridnoy-voyny>

оръжие, които няколко часа отбраняват заетите обекти в град Цхимвали от атаките на грузинската армия до пристигането на сили от Русия. В батальона има 10 убити и 29 ранени миротворци. В доклад, поръчан от ЕС през 2009 г., се сочи, че грузинските войски са започнали враждебни действия в нощта на 7-ми срещу 8-ми август 2008 г. с цел да установят контрол над Южна Осетия, без там да е имало нахлуване на руски войски. На станалите разисквания в Страсбург на 22 октомври 2009 г. по доклада на Независимата международна анкетна комисия австрийският евродепутат Franz Obermaier, председател на Европейския Алианс за свобода, говори за едностраничното отрязване от страна на международните медии на фактите и обстоятелствата около войната, за това, че САЩ са заклеили военната операция на Русия, но одобряват започнатата от грузинския президент Саакашвили война, който е разчитал на тяхната подкрепа и на подкрепата на НАТО. Още тогава, през 2009 г., евродепутатът-консерватор от Холандия Bastiaan Belder говори за ерозията на националния суверенитет на Украйна в Крим, където Русия раздава паспорти на украински граждани. Вероятно не са им ги раздавали насила.

Ислямската „Група за единобожие и джихад – ИДИЛ“, обявила в Близкия изток своя Халифат, съчетава конвенционални военни действия, партизанска тактика, безогледен тероризъм, пропаганда, информационна война, използване на интернет за вербуване на съмишленици, кампании за визуализация на своето присъствие. С помощта на „неправителствени хуманитарни организации“ от чужбина, каквито са „Белите каски“, създадени от бившия британски офицер Джеймс Ле Мезюрие, инсценира спектакли с хора, уж пострадали от химически атаки, които се оказват статисти на снимачната площадка. Кадрите са приети и охотно представяни от англоезични средства за масова информация, които са в първите редици в борбата с хибридните заплахи.

В алтернативното определение за хибридна война, предложено от българския Център за стратегически изследвания, се говори за „скрито водене на война“, при което „няма дефинирани фронт и бойно поле“⁷⁵. Още през 2015 г. дипломатът Симеон Николов говори, че „това понятие е твърде размито и за това много хора го разбират в различни вариан-

75 Вж. Конференция „Хибридни войни“, С., Център за стратегически изследвания в сигурността и международните отношения, 2018

ти“. Допуска се, че според мащаба си такава война може да преследва ограничени цели, но може да решава и стратегически задачи. Не се дава отговор на въпросите за периметъра на критичните услуги и специализираните звена, които трябва да ги осигуряват. В потвърждение на казаното, такива са всички специални операции, които се прилагат вече повече от век: рейдове в тила на врага, партизански акции, диверсии от бойни пливци, „невидими“ летателни средства („летащи вещици“), точкови удари по възлови инфраструктурни обекти, нарушаване на комуникациите и системите за управление, въвеждане на населението в заблуждение, медийни интервенции за всяване на страх, психологически операции срещу личния състав на войските и т. н.

През всички войни, които човечеството е водило, е имало асиметрични тактически действия за експлоатиране на слабостите на противника, възниквали са нестандартни ситуации и при тях победителите на бойното поле са прилагали нетрадиционни решения. През 636 г. на платото Ярмук, днешна Сирия, когато в ожесточена битка византийските войски започнали да изтласкват левия фланг на арабите от Халифата и застрашили с обкръжение центъра им, откъм палатковия лагер към тях се втурнали въоръжени жените на арабските воини. Преди това те гневно обстреляли с камъни своите разколебани бойци, като по този начин ги заставили да спрат отстъплението си. С тяхната решителна намеса натискът на превъзхождащите византийци бил овладян. Победата при Ярмук е стратегически успех за арабите, след нея Халифатът заявява намеренията си да властва над целия блискоизточен регион. (След подобен епизод анализаторите от „Оперативна група на ЕС за стратегическа комуникация с Южното съседство“ сигурно ще докладват на центъра „Хелзинки“ за „асиметричен хибриден отпор“⁷⁶).

Хан Крум, който не успява да се споразумее за примирие с византийския император Никифор, привлича съюзници извън пределите на България, въоръжава и жените, след което подготвя засади из старопланинските проходи, и го разгромява.

През 13-ти век, по време на кампанията на монголите срещу католическа Унгария, когато призори воините на хан Бату обкръжават укрепения лагер на тежката унгарска пехота, оставят проход към отходните места, където пехотинците ходели да се облекчават. При сигнала за тре-

76 Вж. С т о и л о в, Петър, Хибридна война – хибридна реакция. С., ВА, 2015

вога, вместо да навлекат доспехите си, мнозина първо се втурват „нататък“, където в засада ги чакат монголските лъкове. Всички посерковци, „меките цели“, загинали на това мръсно място.

В посочените примери още от Средновековието асиметричната буря е предизвикана от воини от Изтока, а „западните“ търпят поражение. Голямата разлика днес е в нарасналите високотехнологични възможности за пренасяне на конфликта в киберпространството, с използване на изкуствен интелект и с всички присъщи на епохата нововъведения, които решително се откъсват от приложената тук описателна терминология. Те изстрелват проблема до висоти, които е трудно да бъдат овладяни от неспециалисти.

Научният подход за изследване на същността на явлениято „хибридност“ в неговия приложен аспект не е чужд на българските учени, разработващи военната теория. Полковник доктор Любомир Монов от Института за перспективни изследвания за отбраната изказва тезата, че хибридната заплаха се разполага в пространството между мира и войната и представлява динамична комбинация от състояния и действия, чиято цел е създаването на доминиращ авторитет.⁷⁷ Авторският термин „доминиращ авторитет“ е оригинална находка и създава поводи за множество интерпретации.

През 2020 г. доцент Георги Цветков публикува монографията „Управление на развитието на отбранителни способности“, в която има рубрика „Асиметричен противник (хибридна война)“, специфичен контекст на мисията „Отбрана“⁷⁸. Този негов труд може да бъде оценен като постижение на съвременната национална военна наука. Според автора логиката на хибридните конфликти предполага ограничено използване на сила и атакуване на „меки цели“. Тук е необходимо да се добави – формалната логика. Военната практика показва, че логическите постулати, изведени като формално-валидни заключения, често не намират пълно потвърждение.

Друг български изследовател, о.р. бригаден генерал доцент Елислав Иванов, защитава дисертация на тема „Предизвикателствата пред

77 Вж. М о н о в, Любомир, Усъвършенстване на подходите за противодействие при хибридна заплаха срещу националната сигурност на Република България. Дисертация, 2018

78 Ц в е т к о в, Георги, Управление на развитието на отбранителни способности. С., 2016

военното разузнаване в съвременните конфликти и хибридни заплахи⁷⁹. В контекста на студийното изследване за семантиката и понятиятната систематизация на терминологията на хибридната война представляват интерес специалните термини, с които той оперира. Те са снабдени с определения, производни на „хибрид“: хибридна стратегия, заплаха, среда, агресия, кампания, конфликт, конфронтация, модел на хибридната война, хибридни замисли и цели, проявления, действия, предизвикателства, атаки, страни с хибриден режим. Особен интерес представляват силогизмите „хибридна среда за сигурност“ и „страни с хибриден режим“, но това е предмет на друго изследване. Авторът не се е заел да изясни мястото в хибридната проблематика на явления, свързани с разузнавателната практика, като изфабрикуваното от ЦРУ „съмнително досие“, което става причина за инвазията на САЩ и Великобритания в Ирак.

С оглед на една от целите на студията – да се обособи влиянието на терминосистемата, производна от „хибрид“, трудът на доцент Елислав Иванов внася елемент на контрапунктуалност. Използваната от него терминология е разпознаваема по основното си съдържание, без да има нужда от „хибридно“ определение. Косвено се потвърждава становището на експертите от силите за специални операции на САЩ от 2010 г., че текущата и бъдещата оперативна среда са достатъчно добре описани във военните доктрини и не е необходимо да се въвежда термин „хибридна война”

Интерес представлява присъствието на явлението „хибрид“ като лексикален шаблон в ежегодните доклади за състоянието на отбраната и въоръжените сили, представени пред Народното събрание през последните пет години. В Доклада от 2016 г. производни на „хибридно“ са упоменати четири пъти: „хибриден характер“ – относно стимулираните процеси на миграция в Близкия изток и Северна Африка; „хибридно въздействие“ – описателно, отнася се за заданието за учението „Щит-2016“; „хибридни заплахи“ – като елемент на изследователски проект, изпълняван от ВА „Г. С. Раковски“ и в изводната част на доклада – за противодействие на новите заплахи, „включително и хибридните“. През 2017 г. явлението „хибрид“ е упоменато девет пъти, като в изводната част на Доклада се говори за концептуална рамка за противодей-

79 http://rnda.armf.bg/wp/wp-content/uploads/2019/Elislav_Ivanov.pdf

ствие на съвременните заплахи, „включително хибридните“. В Доклада от 2018 г. „хибридно“ е упоменато четири пъти, като при оценката на средата за сигурност е казано: „Хибридните заплахи, международният тероризъм и киберпрестъпността бяха сред главните предизвикателства пред националната и съюзната сигурност“. Тук трите посочени „главни предизвикателства“ са показани разделно. За дейността на бригадата „Специални сили“ е посочено, че тя се е подготвяла да изпълнява мисии в условия на „нарастващо използване на неконвенционални и хибридни действия“ – хибридните действия са отделени терминологично от „неконвенционалните“, следователно, могат ли да се считат за „конвенционални“? В същия доклад подобен силогизъм се появява още веднъж.

В ежегодния Доклад през 2019 г. „хибридното“ определение е употребено девет пъти, като при описанието на средата за сигурност присъства изразът: „Използването на хибридни въздействия е насочено главно към ерозиране на общественото доверие към колективната отбрана и провежданите учения на НАТО в Черноморския регион“ – край на цитата. С него се лансира теза, която заслужава по-обстоятелствен анализ. Търсенето в Европейския съюз на алтернатива на членството на страните от съюза в НАТО с лидер САЩ чрез създаване на Европейски сили за сигурност може да се разглежда като резултат от хибридни въздействия. Това, разбира се, е малко вероятно, НАТО и ЕС редовно декларират своето единомислие, но такава хипотеза съществува. При председателството на Европейския съюз от Франция отново се активира процесът на обсъждане на Бяла книга за европейската отбрана.

Ако някой у нас заговори, че непремереното увеличаване на напрежението в Черно море е контрапродуктивно и застрашава националната ни сигурност, той рискува да го подозират като „хибридно“ облъчен. Факт е, че трезво мислещи български политици са изказвали съмнения доколко нарастването на напрежението в Черноморския регион е полезно за световния мир и за сигурността на нашата страна. Конформистите, които преливат от вяност към „атлантическата солидарност“, са защитени от хибридни въздействия и т. н. Невисоката разрешаваща способност на формално-логичната оценка за важни събития относно ерозирането на общественото доверие в тази чувствителна зона на отношения е очевидна.

Според Доклад-2019 Военноморските сили са се подготвяли да дадат „отговор на асиметрични, хибридни и терористични заплахи“ – в

текста са показани като различни формати на заплахи. Разузнаването също разкрива „рисковете и заплахите от симетричен, асиметричен и хибриден характер“ – изброени са като три отделни явления.

През 2020 г. главните предизвикателства пред националната и съюзната сигурност са били тероризъм, миграционни вълни, организирана престъпност, киберпрестъпност. „Хибридните атаки“ тук са отделени като самостоятелен компонент. Съвместното командване на специалните операции отчита нарастващо влияние на „неконвенционалните“ и „хибридните“ рискове и заплахи. Използването тук на пълен член сочи елемент на обособеност и различие между тях. В изводите се е прокраднала и енигмата „публични стратегически комуникации“: „В условията на нарастващи хибридни заплахи все повече нараства необходимостта от усъвършенстване на способностите за ефективни публични стратегически комуникации по отношение на отбранителната политика и приоритетите в сферата на отбраната“ – край на цитата.

Извод: В отчетите на Министерството на отбраната пред Народното събрание за петгодишен период, след обявеното през 2015 г. от министър Ненчев, че България се намира в състояние на хибридна война, терминологията, която я обслужва, не е коректно дефинирана. В годишните доклади за състоянието на сигурността и отбраната изобилстват обичайните мирновременни клишета: състоянието на средата за сигурност става „все по-сложна“, източниците на заплахи в нея „се идентифицират все по-трудно“; основните задачи се решават „въпреки трудностите“; осигурено е „устойчиво управление на щабовете“; финансовият ресурс е „ограничен“; Министерството на отбраната „реализира мерки“; усилията „остават фокусирани“; „все повече нараства значението“ на някои инфраструктурни проекти; продължават да „нарастват рисковете и заплахите“, но се предприемат мерки и „стъпки в правилна посока“. В заключение, през 2020 г., в условията на „нарастващи хибридни заплахи“, според Министерството на отбраната все повече нараства необходимостта от усъвършенстване на способностите за ефективни комуникации по отношение на отбранителната политика и приоритетите в сферата на отбраната – каквото и да значи това. В посочените образци на мирновременна военна реторика явлението „хибрид“ присъства като тийнейджър, който не се е определил кой е и накъде върви.

В цитирания труд на доцент Елислав Иванов⁸⁰ е показана системата на свързаност на контрагентите в ЕС и НАТО за анализ, синтез и оперативни действия по отношение на зловредния хибрид, изградена през 2017 г. В основата са поставени страните-членки на ЕС, които са в двустранна връзка с разположения над всички други звена „Център на ЕС за анализ на информацията“. Огледално по веригата и във възходящ ред са разположени „Оперативна група за Западните Балкани“, „Оперативна група на ЕС за стратегическа комуникация с Южното съседство“ (за Арабския свят), „Оперативна група на ЕС за стратегическа комуникация с Източното съседство“ (следи за дезинформации с източник Русия), „Екип за реагиране на компютърни инциденти“, „Клон на НАТО за анализ на хибридни заплахи“, „Звено на ЕС за синтез на информацията за хибридни заплахи“. „Звеното“ директно обменя информация с „Център за високи постижения в борбата с хибридните заплахи – Хелзинки“ и с „шапката“, посочения тук „Център на ЕС за анализ на информацията“. Системата се охранява с информация от службите за разузнаване, обработва я според вида на специализация на подсистемните звена и периодично издава информационен бюлетин. Проследяването на системните връзки в този конструкт показва, че от разнопосочни позиции всички звена изпълняват една и съща функция – „хибридно“ следене на критичните зони на интереси и предупреждение за нарушения. По оценка на дипломата С. Николов те са склонни да се превърнат в производители на опорни точки и хибридни атаки. Цялата система изглежда като инсталирана в очакване един ден да се получи информация, че Русия се е разпаднала, бойците на ИДИЛ са яли свинско месо, а Китай е капитулирал пред правителството на братския остров Формоза.

Ел. Иванов добросъвестно привежда доказателства в подкрепа на работната си хипотеза: за да се противодейства, трябва научно обосновавана методология за разузнаване, за да се идентифицират намеренията и целите, и да се действа оперативно и надеждно на национално и на стратегическо ниво. Просто като философския камък!

Съвременните военни конфликти в „горещите точки“ по света отразяват спецификата на контрола на военната активност и прилагането на асиметричен подход на бойното поле. В миналото нерегулярните формирания, опериращи във военновременна обстановка: въстани-

80 Пак там

ци, партизани, бойни групи, терористи, бунтовници, също използват асиметрични действия срещу противника, като поставяне на мини на транспортните артерии, атентати, терор, засади, агитация и пропаганда, вземане на заложници, внезапни бързотечни въоръжени нападения върху точкови обекти. Закономерният им стремеж в по-продължителен период от време е нарастване на силите и мобилизация за противопоставяне на бойна мощ срещу тази на противника. На територията на Югославия по време на Втората световна война в операции срещу окупатора на широк фронт участват стотици хиляди партизани на маршал Тито. В борбата с държавната власт в България по време на Втората световна война малобройните и лошо въоръжени партизани се стремят да се прегрупират и да завоюват свободни територии, формират съединения от отряди, обявяват създаването на Народоосвободителна въстаническа армия⁸¹. В нелегалност работи радиостанция с голямо покритие на територията на страната, с информационни предавания за населението. Действията на бойните групи в градовете имат спомагателно назначение.

Паравоенните структури на „Даяш“, „Талибан“ и др. не променят радикално тактиката си, тяхната сила е в асиметричния бой срещу регулярни сили, воден с решителни неконвенционални, жестоки, кръвопролитни атаки. Напускането на Афганистан от силите на САЩ и НАТО през 2021 г. е пример за успех на асиметричното поведение на нерегулярен противник – в случая, на талибаните. Само за няколко дни страната е заета от тях след епизодични въоръжени сблъсъци с правителствените войски, които са обезверени от отсъствието на подкрепа от населението и нежеланието на „съюзниците“ от САЩ да се бият.

Никое от посочените, както и други неназовани тук дефиниции за „хибридна война“ не удовлетворяват условията за уникалност и съдържателна валидност. Допуска се разводняване на представата за хибридность във военната сфера, с въвеждане на множество нови значения и нюанси. Очевидно се намираме в процес на търсене на ново, по-адекватно понятие, което да замени „хибридната война“.

Съществен проблем е обосноваването на легитимността, с която някои държави оперират „хибридно“, като се намесват по свой почин в

81 Радев, Н., Истина без давност.
<https://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=482&WorkID=17360&Level=2>

стабилизирането на определени региони по света. На тактическо ниво представата за „хибридна намеса“ се проследява с присъствието на чужди елементи в решаването на регионален или вътрешен конфликт. Не е тайна, че „великите сили“ са склонни да провеждат специални операции зад граница, да финансират пропагандни кампании и да подкрепят сваляне на правителства. В началото на XXI век, по време на т. нар. „Арабска пролет“, инсценирана от страни от Европейския съюз за сваляне на неудобните режими в Близкия изток, в Либия са въведени подразделения на специалните части на Франция, а в бойния ред на боеспособните батальони на бунтовниците са внедрени офицери от британското управление МИ-6. Те са снабдени с модерни средства за комуникация, следят интересувашата ги оперативна обстановка в реално време чрез сателити, които работят за тях, и т. н. Признаването на тези събития за водене на хибридна война, а те очевидно са такива за интервентите Великобритания и Франция, лишава от смисъл идеята за монопол на Русия върху хибридните заплахи (в Украйна и в Сирия), както спекулативно се представят от Запада и от която преживяват много експерти в „Център Хелзинки-2017“.

Загрижеността за юридическата рамка, в която трябва да се вмести новата форма на война, е преодолима. Дори поради това, че отдавна военните конфликти не започват с обявяване на война, а когато това е ставало, страните са търсели формален повод, много често инсцениран. Повод за началото на „заместващата война“ срещу Северен Виетнам е измисленият „втори инцидент“ в Тонкинския залив, при който несъществуващи виетнамски торпедни катери атакуват американски ескадрен миноносец. Проблем възниква по отношение на жертвите на войната, защото хибридната заплаха очевидно се тълкува противоречиво и многопластово, а негативите са налице, както и за носенето на отговорност пред заблуденото, уплашено, гладуващо, стресирано, оцетено, ограбено в надеждите си местно население (вж. Арабска пролет). Десет години след „пролетта“, донесена от Запада през 2011 г., националната избирателна комисия в Либия е принудена да отложи провеждането на президентски избори, поради опасност от нови размирици.

Терминът „хибридна война“ е роден в САЩ, за първи път е анонсиран от американски автори по повод на събития с регионален обхват и никога не се е приемал безрезервно от опонентите Русия и Китай. В редица публикации началникът на руския генерален щаб Герасимов

предпочита да пише за „война от ново поколение“, в която центърът на тежестта е поставен върху координацията, интегрирането и контрола за дейността на широк спектър участници, граждански и военни организации, регулярни и нерегулярни⁸². Чужди военни наблюдатели отбелязват трудности за руското командване при провеждането на операцията в Украйна през 2014 г. в подкрепа на живеещата там рускоезична общност. На Запад са направени изводи, че руските действия в Крим не са добре координирани, което спекулативно се отдава на непълния политически контрол върху събитията. И не допускат, че никакъв „хибриден сценарий“ от руска страна не е имало, такава операция не е била предвидена, бързо развиващите се събития и действията на украинските националисти, насочвани от специално обучени инструктори, са създали неочаквана оперативна реалност. Русия не е планирала тази ограничена инвазия, действията ѝ по необходимост са скоротечни, принудени и решителни.

Спасяването с рейд по украинска територия от специалните сили на Русия на украинския президент Виктор Янукович от преследвачите му – „неотговорни фактори“, също е импровизация. Така на него не му е дадена възможност да приключи живота си като либиеца Муамар Кадафи, убит пред очите и камерите на съветниците от Арабската пролет.

82 Г е р а с и м о в, В., Ценность науки в предвидении.
<https://www.vpk.news.ru/articles/14632>

ПЕТА ГЛАВА

Хибридизация на международните отношения

ПЛАН-ТЕЗИС НА ПЕТА ГЛАВА

- Съединените американски щати са могъща държава, каквато никога досега не е имало в историята на човечеството.
- Китай е незаобиколим глобален фактор, могъщ, развиващ се и устремен в бъдещето.
- В ценностната криза, която светът изживява, на първо място се нарежда дефицитът на добронамереност.
- Европейският съюз обединява страни и народи, които са воювали помежду си столетия наред, а сега споделят общ пазар, ресурси, ценности и перспективи.
- Ако либералната демокрация е „крайна точка и финална форма човешко управление“ (Френсис Фукояма), при което изчезват всички фундаментални противоречия, които могат до доведат до разпадането ѝ, лошо ни се пише.
- Империите в Европа не могат да допуснат обширната и богата на ресурси Русия, могъщ съперник и конкурент, да стане модерна, стабилна, високо развита технологично, независима държава.
- В миналото имперските сили в Европа редовно са се упражнявали във военната игра „всички срещу Русия“.
- Насаждането в общественото съзнание на съждението, че срещу „добрите“ се води хибридна война, торпилира разбирателството между страните, основаващо се на взаимноизгодни условия.
- Световният мир и глобалната система за сигурност са несъвместими с еднополосния модел на регулиране на международните отношения при пренебрегване на интересите на страните извън определена зона на влияние.
- Противопоставянето на заплахата от възхода на Китай ще бъде важна част от обосновката за съществуването на НАТО в бъдеще.
- Жертвите на конфликти в „хибридната“ война не са защитени, по смисъла на Хагското военно право и Женевските конвенции.

- Насочеността на хибридните акции е към вероятния противник, но може да бъде „приятелски огън“, контролирано изтичане на информация или да обслужва коалиционни интереси.
- Съдържанието на всяка от техниките за въздействие върху обществено съзнание, „тридесетте сребърника“ на актуалния модел на противоборство без употреба на оръжия продължава да се обогатява.
- Употребата на понятието „хибридна война“ е неубедително, противоречиво и това става причина да отпада от лексиката на опериращите с военната тема.
- В периода на ескалация на напрежението по линията Русия-НАТО през 2022 г. определението „хибридно“ постепенно изчезва от политическата реторика. То донякъде запазва присъствието си в публицистиката и описва ситуации, наситени с вероломство, подлост, опорочаване на истината и недобронамереност.

Силогизмът „продължение на политиката с други политики“ съдържа елементи на контингентна истинност, но приписването му на „хибридност“, в контекста на активното мероприятие хибридна война, е несъстоятелно. Тя не е дефинирана категорично като термин в контекста на военната наука. Спекулиращи политолози проповядват, че същността на международните отношения като част от хибридна война е имплицитното продължение на политиката с други политики, които водят до постигане на цели, съпоставими с тези при военен конфликт. Последиците от волонтаристичния подход към международните отношения в този дух вече се наблюдават с просто око: маргинализират се държави; потичат потоци от мигранти; под маската на бежанци от зоните на конфликти се надига икономическа емиграция; концентрацията на мигранти се използва за натиск върху съседите; дават се негативни оценки на режими, които не обслужват интересите на силните на деня; защитата на правата на човека става настъпателно оръжие, право на по-силния; жертвите в хибридната война не са защитени по смисъла на Хагското военно право и Женевските конвенции. В Черноморския регион заинтересовани страни подгръват хибридно напрежението около Украйна, съществува реална опасност за размяна на удари с противоборстващите страни от отцепническите републики, което да доведе до

неконтролируема ескалация на конфликта. В ранната пролет на 2022 г. на територията на Донбас могат да се развият събития, които да накарат световната общественост да захвърли кривите огледала и да съзре опасностите, пред които всички сме изправени.

Съединените американски щати са могъща държава, каквато не е имало в историята на човечеството. Китай е глобален фактор, могъщ, развиващ се и устремен в бъдещето, водещ производител и гарант на световния мир. Европейският съюз обединява страни и народи, които са воювали помежду си столетия наред, а сега споделят общ пазар, ресурси, ценности и перспективи. Налице са благоприятни условия за вечен мир и благоденствие, за края на историята по Фукояма, но та- къв няма и не се очертава да има в близкото бъдеще. Ако либералната демокрация е „крайна точка и финална форма човешко управление“⁸³, при което изчезват всички фундаментални противоречия, които могат до доведат до разпадането ѝ, лошо ни се пише! Това е същото, за което предупреждава червеният шаман Георги Димитров на Лайпцигския процес през 1933 г.⁸⁴ Колелото на историята окончателно се е извъртяло и по улиците вече маршируват неолиберал-комунистите от Китай.

Светът трябва да помни, че на изток от Централна Европа, от Скандинавия, Прибалтика и Полша, чак до Чукотско море от столетия живеят народи и националности, които са имали историческата съдба да бъдат привлечени от „принудителната сила“ на руската етноофера. Многобройните племена и етноси, населяващи обширен ареал, велики орди и мощни каганати, непрестанно воюващи с русите и помежду си, се сплотяват под скиптър на руския цар, за да поемат заедно пътя, който историята им е отредила. Този път е осеян със слава и позор, с кумис и медовина, с градежи и безчинства, това е пътят към цивилизования свят на европейската култура. По него столетия наред се поставят мини и препятствия от индустриално напредналия, модерен и влиятелен Запад. Икономическото, културно-историческото и военно противоборство на Запада със Северната мечка, както популярно е наричана Русия, се канализира в политиката на съдържане, която той следва от векове. Държавите в Европа не искат да допуснат обширната и многолюдна Русия, съперник и конкурент, да стане модерна, стабилна, технологично

83 Вж. Ф у к о я м а, Франсис, Краят на историята и последният човек. Обсидиан, 2006

84 Вж. Заключителна Реч Г. Димитров на Лайпцигския процес 1933, <https://www.youtube.com/watch?v=PzCu2XKL7zA>

развита, независима държава. В раздираното от феодални междуособици и войни за влияние Средновековие подобно противопоставяне е норма в междудържавните отношения. Консолидирането на нациите в Европа в епохата на великата индустриална революция очертава нови кръгове на интереси и формира империи-колоси, които си поделят целия колониален свят, а имперските сили в Европа се упражняват във военната игра „всички срещу Русия“. След Първата световна война, когато САЩ се присъединяват към европейските велики сили, а в 1917 г. в Русия е установен болшевишки режим, нейната територия се огражда със санитарен кордон от сателитни държави. Те са използвани от хитлеристка Германия през Втората световна война като плацдарм при настъплението към главните административни и икономически центрове на СССР, но германският устрем е прекършен и със съвместните усилия на съюзническите сили от Европа и САЩ „кафявата чума“ на национал-социализма е победена. Веднага след това курсът на „сдържане“ е подновен от доскорощните съюзници, при кордона е спусната „желязна завеса“, а нарасналите амбиции на Съветския съюз, който вече е ядрена сила, водят до Студена война⁸⁵.

В първите години на Студената война в Европа се изгражда просъветски блок на социалистическите страни, част от които само десет години преди това са били фронтови държави, воюващи на страната на фашистка Германия: Унгария, Словакия, Румъния, България. В новата социалистическа Чехословакия, както и в Полша, в Унгария и в Германската демократична република антисъветските настроения срещат съчувствие сред населението. Не така изглежда ситуацията в Азия, където след Втората световна война Китайската народна република е в буквалния смисъл „дело“ на Съветския съюз. Новата държавна формация се създава под егидата на Сталин върху руините на стария Китай на диктатора Чан Кайши, а ръководната роля на комунистическата партия е водещ принцип на управление. Политиката на САЩ и държавите от Западна Европа за „сдържане“ на развитието на социалистически Китай имат далечни исторически корени. Макар че това е минало, то не е забравено от управляващите в Китайската народна република. САЩ не им дават да бъде забравено с новите стъпки за разрешаване на китайския казус. Президентът Байдън е подписал военен бюджет за 2022

85 Финк, К. Студената война. Международна история. Изд. „Ашур“

г. в размер на 768 милиарда долара, а Пекин протестира, че са предвидени значителни средства, откровено насочени към възпиране на „китайската заплаха“. През 2021 г. обществеността в САЩ поставя на първо място сред всички останали негативи именно „китайската заплаха“. САЩ предвиждат постоянно увеличаване на своите военни активи в Азиатско-тихоокеанския регион и продължават да работят върху бъдещото технологично изолиране на най-големия си конкурент.

Надеждите на Запада за разпад на държавността в Русия след края на Студената война и развала на Съветския съюз са били на път да се оправдаят – до началото на ХХІ век и идването на власт на ново поколение руски политици, безкомпромисни прагматици, поставили си за цел да върнат своята страна сред световните лидери. Без сантименти към западните демократични ценности, те са свидетели на фалша, с който лидери на Съветския съюз са били подведени да сдадат позициите си, без гаранции за сигурност в бъдеще време. С мобилизация на грамадния ресурс, който страната притежава, само за няколко години тяхната цел е постигната по същество. При съхранения паритет на стратегическите средства за водене на ядрена война Западът негласно влиза в сговор за изработване на нов инструмент, който да изнесе на гърба си натрупалия се товар. За лансиране на противопоставянето от следващо поколение се ражда активното мероприятие „хибридна война“. „Ретроградна“ Русия е обвинена, че за да нанесе удар върху ценностите на западната демокрация, вече я води в Украйна и Сирия. Тридесет години след падането на Берлинската стена инструментариумът за миксиране на хаоса в международните отношения се усъвършенства: разнопосочни, едновременно прилагани икономически, търговски, имиджови атаки, стремеж към информационно-културно превъзходство, всякакъв вид санкции, идеологическа колонизация... Терминът „хибридна“ война“ за няколко години навлиза и в гражданската лексика, широко се използва в журналистиката, присъства в електронните средства за масова информация, в социалните мрежи, в официални правителствени документи и е определящ за поведението на множество субекти на международната арена.

Хипотетичната конвенционална война в епохата на високите технологии вероятно ще бъде предшествана от период на дестабилизация на политическата ситуация. Допуска се, че в Москва възприемат превратно някои стратегически идеи и намерения на НАТО. Също така, намеренията и подходите на Русия често са разчитани неадекватно от

Запада. В хода на преговорите със САЩ в началото на 2022 г. Русия поставя условие какво трябва да се направи в частност с членството в Алианса на България и Румъния, без да отчита какво мислят по този повод в двете страни. Тромавата дипломатия, демонстрирана в този случай, никога не е водела към успех. Обвиняват я, че води политическа война с либералните демокрации, за да ги дестабилизира. Западните държави не са склонни да се примиряват с претенции на Москва за сфери на влияние на Западните Балкани, в Близкия изток и в Средна Азия. Спекулира се, че в Москва мечтаят за реактивиране на Ялтенските споразумение между съюзниците от Втората световна война. На Запад са обезкуражени от стабилното състояние на Русия, от способността ѝ да създаде собствени наукоемки високотехнологични военни системи и да задоволява основните си жизнени потребности, независимо от налаганите ѝ санкции. Отчита се и богатството на природни ресурси, от които Европа очевидно се нуждае.

Върху глобалните политически процеси днес в много страни се опитват да упражняват влияние лобисти на „дълбоката държава“, неправителствени организации, иредентистките кръгове, радикални религиозни движения, мултинационални корпорации, квази професионални обединения, частни военни компании, приватизиращи войната, и др., които не са обвързани с национално отговорни политики, но оказват натиск върху националните държави и върху тяхното поведение на световната сцена. Някои от тях преследват позитивни цели, много повече са насочени към рушене на традиционни ценности, ревизионизъм, безочливо лобиране, изкривяване на идентичности и към неприемливи интерпретации на понятието „международна сигурност“. В многонационалния Европейски съюз конфедерация с демократично избран Европарламентът, други органи, на които не е даден мандат по висшегласие, налагат регламенти, формират, защитават и отричат политики, демонизират партньори, налагат конвенции, създават норми, инициират санкции. Самият съюз работи „на две скорости“, държавите-донори решават, а останалите страни имат правото да се съгласят. Отсъствието на субектност в съюза е цъкаща бомба със закъснител. В борбата за промяна на ценности лежерно се обсъждат алтернативни становища за тълкуване на традиционни вярвания и убеждения, изобретяват се полови признаци, налагат се решения за легитимност на семействата от двама мъже, които са си „родили“ дете, „мама“ и „татко“ стават нежелани като

символи и т. н. Повечето от тях не биха могли да съществуват без подкрепата на упражняващите политическата власт в държавите-лидери, които се изкушават да ги използват като хибридни инструменти. Съвременните национални държави и блоковите коалиции изпитват върху себе си натиска на множество такива несистемни фактори. С мащабни действия за хибритизация на международните отношения те улесняват продължението на политиката с други политики, съизмерими с война. Планирани и внимателно прецизирани техники за въздействие се апробират в целия диапазон на достъпните зони на невоенни квазиполитически операции с деструктивни цели. Това са съвременните „тридесет сребърника“ в криптовалута, които се предлагат, за да бъде предаден на поругаване Месията:

1. Кибератаки
2. Информационно проникване
3. Скрита дипломация
4. Вербуване
5. Агентурна работа на терен
6. Изграждане на образ на врага
7. Инициране на турбулентност в отношенията
8. Демонизиране
9. Манипулиране на общественото мнение
10. Произвеждане на фейк новини
11. Културна експанзия
12. Предоставяне на грантове
13. Подкрепа на сепаратистки акции
14. Натиск за вземане на непопулярни решения
15. Денонсиране на договори
16. Спекулации с енергийна зависимост
17. Злепоставяне
18. Противопоставяне по етно-културен признак
19. Митологизация
20. Подмяна на история
21. Профанизиране
22. Внасяне на разкол
23. Налагане на неизгодни условия
24. Икономически диктат
25. Незачитане на ценности

26. Подмяна на ценности
27. Репресии
28. Трансгранично законодателство
29. Международни наказателни съдебни практики
30. Националцинизъм

Очаква се, че насочеността на хибридните акции ще е към вероятния противник, може да бъде маскирана като контролирано изтичане на информация, „приятелски огън“, или да обслужва коалиционни интереси. В тази студия хибридните атаки са показани с презумцията, че въздействията към България и съюзниците от НАТО идват от Русия, както и обратното – има такива, които са дело на САЩ и НАТО и въздействат в посока на Русия и Китай, по-рядко на периферни страни като нашата.

Анализът на документи, изявления на политически лица на различни международни форуми, публикации в авторитетни издания и др. показва, че претенциите на Русия към страните, упражняващи срещу нея всякакъв вид натиск, са плод на несъгласието с политиката на „сдържане“, останала в арсенала на международните отношения от времето на Студената война, когато противоречията са породени от идеологически антагонизъм⁸⁶. Според президента Владимир Путин постоянният натиск на Запада върху Русия може да се обясни единствено с факта, че западните страни я намират твърде голяма дори след разпадането на СССР. В навечерието на новата 2022 г. китайското издание *Global Times* отбелязва твърдата позиция на Русия относно разширяването на военното присъствие на САЩ до нейните граници и подчертава, че Китай, към който са отправени подобни предизвикателства, трябва да се придържа към също толкова твърда позиция. Анализът от китайска страна на алгоритъма на разпада на СССР сочи като една от водещите причини проявата на нерешителност от съветското ръководство в защита на своите интереси. Доколко това отговаря на действителното състояние на бившата велика страна да оказва съпротива на опонентите си, е предмет на друго изследване.

Становището и вниманието на китайската страна към този процес не е случайно, в интервю пред *Financial Times* от октомври 2021 г. генералният секретар на НАТО Столтенберг заявява, че противопоставя-

86 <https://www.vesti.bg/sviat/putin-amerikancite-da-znaiat-che-ne-mogat-da-sprat-kitaj-6135650>

нето на заплахата от възхода на Китай ще бъде важна част от обосноваването на правото на съществуване на Алианса за в бъдеще. Според него с развитието на военния си потенциал Китай вече оказва влияние върху европейската сигурност и съюзниците от НАТО трябва да бъдат надеждно защитени. Вероятно в НАТО се надяват в средносрочен период напълно да неутрализират Русия, за да могат да разчитат на успех в съдържането на Китай, останал без най-надеждния си съратник.

Трябва да се отбележи, че след Студената война и прекратяването на съществуването на Съветския съюз, чак до началото на XXI век, страните от Европейския съюз negliжират своите отбранителни способности, като разчитат, по смисъла на Съюзния договор на НАТО, на способностите на САЩ при необходимост да защитят европейските си съюзници. Бюджетите за отбрана, отнесени към brutния вътрешен продукт на страните, не достигат нивото на договорения минимум от 2%. Те са подложени на приятелски „хибриден“ натиск от страна на САЩ да демонстрират решителност в противодействието на враговете на демократичните ценности, Русия и Китай, да отделят повече средства за превъоръжаване, да разработват и да купуват оръжейни системи от американците – което не е без значение.

Съдържанието на всяка от посочените тук техники за въздействие върху обществено битие, „тридесетте сребърника“ на актуалния модел, допълващ конвенционалното военно усилие, продължава да се обогатява. Определянето му като „хибриден“ не е убедително, а успешната му реализация е квинтесенция на „новите форми“ на алтернативна война. Провеждана в съвкупност с военни средства, тя може да доведе до хаос в противниковия лагер, да активира нелинейни зависимости в политическата и икономическата динамика на обществените отношения, да направи невъзможно прилагането на детерминистки подход в анализите, основаващи се на предопределеност на резултатите на изследваните събития, и тенденции.

• Кибератаки

Действия от определен високотехнологичен клас, пулсиращи, краткотрайни, интензивни инвазии към множество цели едновременно, парализиращи и извеждащи от строя комуникационните линии, съобщителните мрежи, важните стопански и административни системи на противника. Служат за водене на кибервойна чрез прилагане на целия

набор от присъщите методи, въздействащи върху комуникационните и информационните системи за нарушаване на персоналната, информационната и комуникационната сигурност. Прилагани с пределна сложност и обхват на въздействието, могат да засегнат всички сфери на общественно-икономическия живот в мирно и във военно време, да прерастнат в пълномащабна „хибридна“ война срещу държава или група от държави.

За противодействие на вероятни кибератаки у нас е приета Актуализирана Национална стратегия за киберсигурност „Киберустойчива България 2023“⁸⁷.

• Информационно проникване

Информационното проникване е атрибут на информационно-психологическата война. Предполага информационни и пропагандни кампании, създаващи условия за вземане на погрешни решения от противниковата страна, с последващи ги непродуктивни действия и политики.

През 2013 г. началникът на Генералния щаб на РФ генерал Герасимов⁸⁸ отбелязва убеждението на Русия, че в съвременния свят, наред с обичайните военни действия, сме свидетели на по-сложни и основно политически форми на конфликт. От тази гледна точка „новият начин на водене на война“ на Русия се разглежда като осъзнаване на приоритета на политическото над кинетичното и на обстоятелството, че ако едната страна е способна да подкопае волята и способностите на другата да се съпротивлява, то действителната сила на въоръжените сили става много по-маловажна, макар и не непременно излишна.

В доктрината на Руската федерация от 2020 г. за противодействие на заплахата от информационно проникване е отбелязано, че редица западни държави усъвършенстват способностите си за информационно-техническо въздействие на информационната структура с военни цели; активизира се дейността на организации, които осъществяват техническо разузнаване в Русия; нараства количеството, мащабът и сложността на компютърните атаки върху обекти от критичната инфраструктура; отделни държави използват технологичното си превъзходство, за да доминират в информационното пространство.

87 <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=587>

88 Герасимов, В., Ценность науки в предвидении.
<https://www.vpk.news.ru/articles/14632>

Управлението на изделието с двойно предназначение, Интернет, на основата на принципите за справедливост и доверие между страните по света, се оказва практически невъзможно.

• **Скрита дипломация**

Неявна дипломатическа активност, протичаща под разнообразни форми и с различни методи на дипломатическите практики: преговори под измислен предлог, договаряне без придаване на публичност, тайни протоколи, секретни клаузи в договори, въвеждащи в заблуждение послания и др., чрез които да се постигнат набелязаните пред дипломацията цели.

Пример за това е сключената през Втората световна война спогодба „Клодиус-Попов“, тайно споразумение между Царство България и Германия, регламентиращо правата на Третия Райх в присъединените към царството територии на Вардарска Македония и Беломорието⁸⁹.

• **Вербуване**

Най-разпространената форма за използване на „мека сила“, прилагане на усилия за привличане на симпатизанти, съмишленици и сътрудници чрез културно влияние, предоставяне на перспективи за личностно и кариерно развитие, достъп до преференции, предлагане на парични средства и други подобни.

Вербуването на бойци е крайна форма и се прилага от страните в застрашителния период за разгаряне на военен конфликт. С началото на Студената война ЦРУ и други сродни организации в Европа вербуват български емигранти, които доброволно се включват във въоръжени формирования, подготвяни за военни действия на територията на България.

• **Агентурна работа на терен**

Важно условие за успех в хибридна война е разгръщането в противниковия лагер на ефективна агентурна мрежа. В помощ на нелегалните разузнавачи и агентите за влияние се поставят и неагентурни сили: съмишленици, дисиденти, обидени от властите, пренебрегнати,

⁸⁹ http://avdesigngroup.org/shalom/category8_bg.htm: България – своенравният съюзник на Третия Райх

активисти... В ход е ангажирането на потенциални симпатизанти, а понякога и цели кръгове сред управляващите в противостоящата страна. Не всички от преминаващите на страната на противника разбират и осъзнават ролята, която им се отрежда. Наблюдават се характерни методи на привличане за агентурна работа, като устройване във властта на хора със зависимости, с позиции в „сивия“ бизнес, криминален контингент, уличавани в престъпна или укорима дейност в миналото, които лесно могат да бъдат контролирани.

Българският общественик и дипломат Симеон Николов напомня, че от близката до ЦРУ агенция „Стратфор“ са „изтекли“ имената на 20 агенти за влияние в българския парламент, но с 15 години закъснение⁹⁰.

• Изграждане на образ на врага

Вътрешната логика на идеологическото противопоставяне по време на Студената война създава осезаем нов образ на врага, след този от времето на Втората световна война. Настройването на обществото срещу вражеския елемент става предпоставка за разгръщане на военен конфликт на унищожение. Такъв конфликт едва не избухва по време на т.нар. Карибска криза през 1962 г., когато човечеството се оказва на ръба на ядрена катастрофа. В отговор на разполагането на балистични ракети на НАТО със среден обсег в Турция Съветският съюз разполага свои ракети на територията на Куба.

В края на Студената война, в резултат от идването на власт в Москва на реформатора Горбачов, неговите съгласувани със Запада действия водят първо до разпадането на съветския блок, а след това и на самия СССР. Реакцията на НАТО на случилото се не е онази, която мнозина са очаквали. Тотално са игнорирани многократните неофициални обещания, дадени от Вашингтон, че североатлантическият пакт няма да се разширява на Изток. Макар че днес мнозина анализатори считат това за грешка, разширяването става факт. Експерти и агенти за влияниесе втурват да демонтират бившата могъща вражеска страна. За да се оправдае възникналото в началото на XXI век ново статукво в Русия, е стартирана мащабна кампания за очерняне на наследниците на президента Елцин във властта, които в спешен порядък закриват пробойните

90 „Военен наръчник: Unrestricted Warfare: China’s Master Plan to Destroy America, Qiao Liang (Цяо Лян) и Wang Xiangsui (Уан Сянсуей).

и се заемат да стабилизират страната след извършените от новите „приятел“ погроми – в индустрията, образованието, селското стопанство, финансите, външната търговия, науката, сигурността и др. Това предопределя отношението на мнозинството руски граждани към НАТО за много години напред.

Парадоксално е, че териториалното разширяване на НАТО на изток не води до значително усилване на военната мощ на пакта през 90-те и началото на 2000-те години. Североатлантическият Алианс се опитва да продължи да играе ролята на европейски щит, но срещнатата страна се е прибрала в казармите и за разлика от САЩ европейските страни-членки намаляват разходите си за отбрана. Тезата на първото руско правителство след разпада на СССР „Западът не ни е враг“ напълно устройва европейските демокрации. Отношенията започват да се променят с усилването на сепаратистите движения в Кавказ, подкрепяни от страните с най-голям принос за „победата“ в Студената война и от режимите в ислямските страни. Международният валутен фонд се опитва да влияе на руското правителство да прекрати военните операции в Чечения, тъй като влошават икономическата обстановка в страната.

Кризата в Украйна след 2013 г., довела до свалянето на президента Виктор Янукович, и последвалата реакция на стария нов враг, Русия, в защита на стратегическите си интереси в региона, струва на всички замесени в конфликта десетки милиарди евро. Изграденият нов образ на врага в лицето на руския президент Путин и неговите съюзници обслужва възникналия като активно мероприятие мит за нов вид война, „хибридната“. Самият Путин ползва реториката на сблъсъка на цивилизациите между Русия и Запада. Оправдавайки присъединяването на Крим например, той го представя като отговор на стратегическа кампания да се изолира и контролира Русия. Според него водената от векове политика на сдържане на Русия от страна на Запада днес има своето продължение. Президентът Путин твърди, че опонентите не изпълняват договорености, поети в началото на 90-те години след разпадането на СССР и се опитват да притиснат Русия в ъгъла, защото има независима позиция по много въпроси в геополитиката и не се поддава на шантажи и натиск.

• Турбулентност в отношенията

Според легендарния американски финансист Алън Грийнспан „Живеем в епоха на турбулентност и би било неразумно и неморално да се омаловажава човешката цена на разтърсващите процеси в нея“⁹¹.

Ключов момент при воденето на хибридна война е използването в съвкупност на политически, етнически, религиозни, социални, икономически, културни и прочие различия, както и на хората, стоящи зад тези различия. Традиционният образ на войната неусетно изчезва, променя се класическото схващане за фронт и въоръжен конфликт. На страните в конфликта не е напълно ясно откъде идва заплахата, но „хибридните“ технологии изглеждат поносими, защото са по-малко разрушителни, отколкото при конвенционална война. При това обществото на противниковата страна може да не осъзнава, че срещу него се води разрушителна кампания. Чрез пропаганда и вероломство то дори може да бъде въввлечено да работи против своите интереси. Успешните хибридни атаки разколебават мобилизацията на общественото съзнание и на адекватните усилия в противниковия лагер. За да бъде хибридна война успешна, трябва да има организации и хора в обкръжението на противника, които користо или по вътрешно убеждение участват в конфликта срещу собствената си страна, като внасят турбулентност в обществения живот.

Наличието на турбулентност в международните отношения се наблюдава през призмата на изострянето на цивилизационното противопоставяне в съвременния свят. Принципи на международните отношения, подкрепени през 1975 г. в Хелзинки от европейските страни, САЩ и Канада, между които равноправие на народите и правата им да се разпореждат със собствената си съдба; сътрудничество между държавите; добросъвестно изпълнение на задълженията по международното право, безцеремонно се пренебрегват. Налице са откровени опити за влияние върху суверенни държави, за да подкрепят непопулярни решения в интерес на трети страни. Повсеместно се използва инструментът на санкциите, без да се отчитат общоприети норми и правила за тяхното налагане. Пренебрегват се буквата и смисълът на валидни междудържавни договори и споразумения. Свободата на медиите е на критично ниско ниво в страните с авторитарни режими, но също и в някои страни-членки на Европейския съюз, а за САЩ са характерни медийните войни, които се подхранват с корисни цели. Намесата във вътрешни-

91 Г р и н с п а н, Алън, Епоха на турбулентност, Обсидиан, 2009

те работи на други страни чрез внедрени агенти за влияние е широко разпространена практика. Обяснението за необходимост от защита на интересите на „добрите“ от хибридни атаки е вулгарно-лицемерно. Една от причините за турбулентност в съвременния свят е мащабното настъпление на проспериращата северноатлантическа цивилизация на цялата територия на планетата.

Колосът на източната цивилизация, Китай, стои все така непоклатим под натиска на англосаксонската политическа и културна експанзия. При промяна на съотношението на силите в условия на задаващата се нова студена война реакцията му е предсказуема. Директорът на ФБР Кристофър Рей говори, че няма друга страна като Китай, която да е по-голяма заплаха за американските идеи, иновации и икономическа безопасност.

Мюсюлманският свят и други световни сили, екзистенциално и военно отдалечени от оста на влияние „Лондон-Вашингтон“, изразяват несъгласие с опитите от позиция на силата да се атакува национално-културната идентичност на цели държави и народи и да им се налагат нови ценности. По тази ос протича и англо-американската сделка „Брекзит“, след която Европейският съюз никога няма да бъде същият⁹².

Според руския външен министър Сергей Лавров „Опитът на Запада да запази доминиращото си влияние на всяка цена противоречи на обективния ход на историята, защото са налице Китай, Индия, Бразилия, има центрове на растеж в Африка и в страните от Латинска Америка, и Азия“. Налице е перспектива за многополюсен световен ред, в който има няколко центъра на икономически растеж и политическо влияние. С намерението на САЩ да изгради в Тихоокеанския регион цитадела за студена война срещу Китай и да направи недостъпно за другите своето оградено технологично пространство, тази перспектива може да се забави. Новата студена война, този път срещу Китай, сигурно ще срещне съчувствие сред много от прилежащите към Тихия океан страни, но обрича на несгоди и страдания милиарди хора от следващите поколения. Всичко това ще бъде избегнато при алтернативна смяна на модела на лидерството в световен мащаб – което днес изглежда нереалистично.

Турбулентността в международните отношения благоприятства процесите на хибридизация и появата на нови комбинации от междуна-

92 <https://www.consilium.europa.eu/bg/policies/eu-uk-after-referendum/>

родни сили и политически играчи. Признак за турбулентност е феноменът „смесване на епохите“, характерен както за Европейския съюз, така и за НАТО, в който има страни от предмодерното, модерното и постмодерното общество. Монолитният Североатлантически пакт изобразява лидирана от САЩ структура с неустановена устойчивост и с поведението си понякога поражда сред останалия свят съмнения за неадекватност.

• Демонизиране

В ценностната криза, която днес светът изживява, на първо място се нарежда дефицитът на добронамереност. За християнска Европа, отдавна захвърлила кръста и притиснала до сърцето си кинжал, мотото „обичай ближния си“ звучи като лого на публичен дом.

Политическа изолация на противната страна, санкциониране на всякакви контакти и канали за взаимодействие на политически лица и представители на обществени, икономически, финансови, културни, религиозни среди, всичко това говори за отношение на демонизация на другомислещите. Такова е отношението на властите в Украйна, Прибалтика и някои други страни към всичко „руско“. На 15-ти октомври 2021 г. Съветът за национална безопасност и отбрана на Украйна приема „Стратегия за информационна безопасност“, в която акцентът е „противодействие на дезинформацията и информационните операции на Русия“. Западният свят на демократични ценности периодично се тресе от „лов на вещици“, под формата на шпионски истерии. Двама (трима) митични агенти на Русия, снабдени с най-страшното за хората бойно отровно вещество „Новичок“, били отровили в Лондон с „Новичок“ декласиран бивш агент и дъщеря му, които обаче не умират⁹³! По оста „Лондон-Вашингтон“ протича импулс и в отговор на това престъпление против човечността всички демократични правителства започват да гонят руски дипломати. Когато шумотевицата поутихва, една англичанка намира на тревата в лондонски парк скъп парфюм, веднага се парфюмира и умира в страшни мъки – пак от „Новичок“, а на приятеля, който ѝ оказва помощ, нищо му няма. Обвинени са същите руски агенти, които са заподозрени за първото отравяне. След известно време ги обвиняват, пак същите, че са запалили оръжеен склад в Чехия, и т. н. И пак са наложени санкции.

93 Вж. https://ecfr.eu/sofia/article/a_spiders_web_of_poisoning_cases_bg/

Както се изразява един бивш служител на Главна оперативна дирекция на Генералния щаб на Русия по време на конференция в Москва през април 2014 г., „ние едва със закъснение разпознахме оръжието, което вие (западняците) разработвахте. Дори тогава отначало смятахме, че важи само за нестабилни, периферни държави. После видяхме, че всъщност вие го насочвате срещу нас“⁹⁴.

• Манипулиране на общественото мнение

Типична за подобен казус и особено скандална е историята с отравянето на президента на Украйна Виктор Юшченко (2005–2010 г.). След като заболява тежко, в родината му започва да се разпространява версията за неговото елиминиране от политическите му противници и той отива да се лекува в Австрийска клиника. Преди това популярни медийни агенции, например „Дойче Веле“, намират поръчителите (от Русия), доставчика на отровата и т. н. Но австрийските лекари заявяват, че материалите за отравянето му са неточни и не следва да бъде поставян въпросът защо Юшченко е бил отровен. Въпреки силния натиск, лекарите не откриват следи от отрова в тялото на политика. Ситуацията се променя, когато с процеса са свързани няколко американски лекари. Нов кръвен тест показва наличие на веществото „диоксин“ в изключително висока концентрация. Когато най-после се доказва, че става въпрос за проказа, вече никой не се интересува от случая, внушенията са направени, вещниците са посочени с пръст и ефектът е консумиран – общественото мнение е настроено в „правилната“ посока.

Няколко години по-късно, също така драматично, е „отровен“ руският дисидент Навалний, този път бойното отровно вещество е „Новичок“ и пак без да има следи от отровата в кръвта при направените лабораторни изследвания в руска клинична лаборатория⁹⁵. Изпратен е за лечение в Германия, там отровата е открита и пациентът по чудотворен начин оздравява, а лекуващият екип отказва да сподели лабораторните находки – служебна тайна! Президентът на Русия се обръща с лична молба към президента на Франция Еманюел Макрон и канцлера Ангела Меркел за съдействие да се даде достъп на специалисти от Русия до лабораторната находка, но среща мълчалив отказ.

94 https://novini247.com/novini/general-polkovnik-sergey-rudskoy-nachalnik-na-glavnaoperativna-direktsiya-na-generalniya_2894790.html

95 Разследване на The Insider, Bellingcat и CNN с участието на Der Spiegel: Навални отровен с „Новичок“ от същата лаборатория, изготвила отровата за Георги Марков

Действията на протестиращи по улиците и площадите на градовете по света често са съпроводени с драматични, насилствени акции: чупене, трошене, палене, блъскане... „Общественото мнение“, изразявано от контролирани медийни източници, винаги намира подходящия тон да защити каузата на тези, които медията подкрепя, и ако е необходимо, да обвини някоя от страните в прекомерно насилие. По време на събитията на Евромайдан в Украйна през 2013/14 г. полицаите (невъоръжени) са с прозрачни маски, които са обливани с боя от героизирани от масмедийте митингуващи. Когато полицаят свали маската, за да я почисти, в лицето му се забива арматурно желязо, което друг протестиращ е държал зад гърба на „дисидента“ със спрея.

През 1989 г., по време на Румънската цветна революция, по улиците на някои градове са разхвърляни трупове, доказващи зверствата на властта. По-късно се доказва, че са ги събирали от моргите, за постигане на визуален ефект! Президентът-сатрап Чаушеску е съден, осъден и в същия ден разстрелян заедно със съпругата му. Тези събития се осветяват от „световните медии“ крайно едностранчиво.

Тъй и досега...

• **Произвеждане на фейк новини**

Запазена марка на фейк новините са претенциозните емоционални текстове, илюстрирани с въздействащи кадри. Малки деца в сирийския град Идлиб се задушават от отровни газове, жени пищят зад кадър, всеотдайни млади мъже носят децата на ръце, поливат ги с вода от пластмасови бутилки върху голи маси – и полумъртвите деца оживяват!

Чрез фейк посланията се тиражират слухове, компромати, откровени лъжи, измами, ужасяващи предсказания, заплахи, заблуди, подвеждащи реклами, вредни призиви, фалшиви манифести и т. н. Илюстрация: Агенция „Ройтерс“, 9.08.2016 г.: „Чистач унищожил всички допинг проби на американските спортисти! Служител изпочупил, без да иска, събраните 30 хиляди стъклени шишета от 1990 г. насам“. Това е партенката на партенките за последните няколко години, публикувана с позоваване за авторството на световни агенции, медии и т. н. Много стотици сериозни хора са повярвали и са я разпространявали с убеждението, че е истина.

Световноизвестни, уважавани източници на информация също могат да разпространяват фалшиви новини. В предизборната кампания в

САЩ през 2016 г., спечелена от президента Тръмп, между неговия екип и могъщите телевизионери от CNN се води истинска война на унищожение, заливат го с кал и всякакви мръсотии, а той откровено им казва те колко струват като медия. Ние също можем да предположим, че нищо не струват, щом могат да напишат, че „група от оперативни работници“ е била изпратена да „извърши саботажи срещу собствените сили на Русия“, за да създаде повод, оправдаващ военна намеса в Украйна. След телевизионен дебат в президентската кампания между Тръмп и Хилари Клинтън CNN му дават 27% от гласовете на зрителите, а на опонентката му – 61%. Знаем какви бяха изборните резултати, с които Доналд Тръмп стана президент.

Предизборните кампании са благодатни за разпространение на фейк, но не само те. Проточилата се във времето пандемия „Ковид-19“ доведе до поляризация на мненията, хората предпочитат да вярват на това, което съвпада със собствените им представи, или да не вярват на нищо, „защото ни манипулират“.

Специалистите по публични комуникации сочат няколко особености на възприемането от широката публика на фейк новини:

Фалшивите новини се разпространяват по-бързо от истината.

Има по-голяма вероятност да бъдат споделени фалшиви новинарски материали, отколкото истинските истории. Освен това, на истинските истории е нужно повече време за осмисляне, за да достигнат до основните потребители на информация, отколкото на фалшивите.

Елементът на изненадата е много важен.

Според проучванията това съответства на желанието на хората да споделят „горещи“ новини и нова информация със своите приятели, за да покажат колко са „актуални“ и информирани. Хората масово споделят статии от медии, изпращат видеоклипове на близки и предават всякакви послания на познатите си. Споделяната информация, предизвикваща силни емоции, съпроводени с висока доза възбуда, се разпространява по-бързо и се възприема по-безкритично, дори когато съдържа непроверени или недостоверни факти.

Това, което прави фалшивите новини заразни, е интензивността на емоциите, които предизвикват, подсилена от силно разпространеното безкритично мислене. Ето характерни примери от инструментариума на „хибридната“ война в този дух:

- CBS News съобщава, с позоваване на разузнаването на САЩ, че заплахата от нахлуване на Русия в Украйна зависи най-вече от климатичните условия. При настъпване на захлаждане вероятността става много по-голяма.
- Изданието Politico публикува спътникови снимки на военна техника в Смоленска област, регион, близо до границата с Белорусия, като информира читателите си, че това се случва на границата с Украйна.
- Руски телевизионен канал излъчва репортаж за размириците, организирани от емигранти в германския град Кьолн, като за илюстрация показва кадри от митинг на градски площад в столицата на Египет.

Президентът на Република Турция господин Ердоган, „демократ“, който е критикуван за финансовата си политика и нарушаването на гражданските свободи в страната, определя като основна заплаха за демокрацията медиите и фалшивите новини. Неговото правителство имало намерение да предложи законодателство за криминализиране на разпространението на фалшиви новини и дезинформация онлайн. По неговите думи „Социалните медии, които бяха описани като символ на свободата, когато се появиха за първи път, се превърнаха в един от основните източници на заплаха за днешната демокрация... Опитваме се да защитим нашите хора, особено уязвимите части от нашето общество, от лъжи и дезинформация, без да нарушаваме правото на нашите граждани да получават точна и безпристрастна информация“.

Бившият президент на САЩ Доналд Тръмп нарича „Туйтър“ позор за демокрацията, защото редовно блокират неговия сайт и акаунти на републиканците, а не закриват акаунта на талибаните от Афганистан.

• Културна експанзия

Процесите на хибридикация на световната политика са тясно свързани с глобализацията и информационно-комуникационната революция, които определят съвременното развитие на човечеството. Различни подходи имат място в анализа на механизмите на взаимно влияние между глобалните процеси.

Един от тях е, че идеята за глобална култура е водещата тенденция в рамките на глобализацията. В условията на глобализация и хибридикация глобалната култура се превръща в стандартизирана и универсал-

на, определяща основните пътища за развитие на човечеството. Характерни за културната глобализация са сближаването и постепенното сливане на потребителската и бизнес културата по света, както и разширяването на международния културен обмен. От една страна, това води до популяризирането по целия свят на отделни национални култури (американската). От друга, популярните международни културни явления постепенно изместват националните или пък ги маргинализират като интернационални.

Друг подход открива, че културната глобализация днес обикновено се отъждествява с американизация на културата, което пък се оценява от много държави като предпоставка те да загубят националните си културни ценности и стимулира борбата за възвръщане на националната култура.

• **Предоставяне на грантове**

Съобщение-илюстрация: Посолството на САЩ в България предлага възможности за финансиране на лица и организации чрез Програма за малки грантове. Програмата е конкурсна и предлага малки грантове (до 15 000 щ. д.) на неправителствени организации, подкрепящи гражданското общество, както и програми, които укрепват българо-американските връзки.

Тези програми могат да включват, но не се ограничават до: предприемачество; младежки нововъведения и лидерство; образование; изкуство и култура; гостуващи американски експерти и др.⁹⁶

В коментар на Мария Захарова, официален представител на министерството на външните работи на Русия, на сайта Underside се съобщава за отпуснатите от Великобритания над 140 милиона долара за период от три години за финансиране на програми за влияние на конкретни обществени организации в Русия и чрез тях – на определени държавни структури.

• **Сепаратистки акции**

Илюстрация: Изявление пред медиите на президента Владимир Путин: декември 2021 г.: „В случай на разпад на Русия последствията ще са по-жестоки и кръвави, отколкото в бивша Югославия. Точно може

⁹⁶ <https://bg.usembassy.gov/bg/education-culture-bg/grant-opportunities-bg/>

да се каже, че може да стане много лошо да се борим за оцеляването си. Трагичният пример с Югославия ни подсказва какво би могло да се случи у нас, като се има предвид характерът на руския човек и въобще на всички пребиваващи у нас... Определени сили на Запад, които се стремят към разпад на Русия, откровено поддържат сепаратисти, терористи и бандити, готови на всичко за дестабилизирането на Русия...“

• **Натиск за вземане на непопулярни решения**

Илюстрация: В пакта НАТО не съществува единството, характерно за периода на Студената война. Пример за това е сътрудничеството (макар и противоречиво) между Москва и Анкара в Сирия. Както е известно, турската армия е втората по численост (след тази на САЩ) в НАТО. В същото време тази страна не просто поддържа контакти, но и взаимодейства с Русия на сирийското бойно поле, в реална военна обстановка, а не на учения. На 19-ти декември 2021 г. в интервю за ВИА „Новости“ външният министър на Турция Мевлют Чавушоглу говори за съществуването на „силови центрове“, които искат да влошат отношенията между двете страни, но в Москва и в Анкара има силна обща воля за тяхното развитие⁹⁷. Турците развиват и военно-техническото си сътрудничество с руснаците, купувайки техните зенитно-ракетни комплекси С-400.

Истината е, че само балтийските постсъветски републики и някои държави от Източна Европа демонстрират безусловна подкрепа за американската позиция, като Полша например, чиито ръководители мечтаят страната им да се превърне в новия европейски лидер. Германия и другите страни от т. нар. Стара Европа предпазливо обсъждат създаването на самостоятелни въоръжени сили на ЕС, които да заменят НАТО. Основната цел на този проект е поставянето на отбраната на континента под контрола на самите европейски държави и най-вече на германско-френската ос. Вероятно поради това САЩ усилено формулират все нови и нови заплахи, единствена защита от които, според Вашингтон, може да бъде дълбоко „хибридизираната“ колективна отбрана от НАТО. На първо място в американския списък на предизвикателствата е „руската заплаха“. Повечето анализатори обаче смятат, че истинската причина за охлаждането на отношенията между САЩ и Русия е неочаква-

97 https://ecfr.eu/profile/mark_galeotti/

ното за Вашингтон рязко нарастване на руското влияние в света – край на цитата.

(позоваване на Mark Galeotti, „(Не)Разбирането на двете „хибридни войни“ на Русия“, 2018)

• Денонсиране на договори

Илюстрация: Президентът на Русия Владимир Путин подписа закон, с който страната му денонсира договора „Открито небе“, подписан в Хелзинки през 1992 г. Документът е публикуван на руския официален сайт за правна информация⁹⁸. Преди това САЩ официално напуска споразумението с мотива, че Русия е нарушавала редица положения в него. Преди да вземе своето решение, руското външно министерство съобщи, че следва вътрешнодържавните процедури за изтегляне от договора.

Полетите за военно наблюдение между НАТО и Русия се смятаха за важна практика за изграждане на доверие след края на Студената война, отбелязва ДПА. Договорът позволяваше на 34-те държави, които бяха страни по него, да извършват по няколко наблюдателни полета годишно във въздушното пространство на останалите, които го бяха подписали. С отпадането на „Открито небе“ между САЩ и Русия приключва процесът на разпад на договорните отношения за въоръженията, остава да действа само едно споразумение за контрол на оръжията – договорът за ядрено разоръжаване „Нов СТАРТ“.

• Спекулации с енергийна зависимост

В основата на европейската зависимост от външни енергийни доставчици, като Русия, стои фактът, че страните от Европейския съюз внасят повече от половината от енергийните ресурси, които консумират. Проблемът се усложнява поради силната зависимост от единствен доставчик. Русия осигурява 33 % от вноса на суров петрол, 39 % от вноса на природен газ и 29 % от вноса на твърди горива. Шест страни от ЕС, между които и България, изцяло зависят от Русия за внос на природен газ.

⁹⁸ 7 юни 2021/ БТА /: Руският президент Владимир Путин подписа закон, с който денонсира страната си от Договора за открито небе.

• Злепоставяне

Печално известните „исторически“ моменти, свързани с касови и масови приватизации, разколебват из основи индустриалната база на България. Те формират дисбалансирано общество, състоящо се от няколко процента олигархия и обеднели, обедняващи, измиращи и несвободни хора. Всичко това е придружено с демонизиране на близкото минало и отрицание на ценностите на няколко поколения, живели в него. Едновременно с това „хибридно“ са подхранвани илюзии, напълнени със значителна доза социална демагогия.

В българския парламент, в медиите, на събрания и митинги системно и безцеремонно се zlepоставят настоящи политически опоненти, магистрати, бизнес конкуренти, поколения и личности от близкото минало. Горят се портрети и знамена, оскверняват се паметници, гromят се „агенти“, на кастова основа се настройват един срещу друг хора с различни възгледи и обществено положение, на които се търси отговорност под измислени предлози.

Хибридните атаки за zlepоставяне на опоненти в международните отношения е предмет на отделно изследване.

• Противопоставяне по етно-културен признак

За да се очертаят предпоставките, причините и периметърът на етно-културното противопоставяне между различни етнически общности, е необходимо да се уточни същността и разликите между етническата принадлежност и националността на хората.

Етническата принадлежност на човека се обозначава по признаците говорен диалект, култура, хранителни особености, традиционно облекло, раса, външен вид и т. н. Етническата идентичност се определя по атрибути на произхода и културното наследство. От друга страна, националността е членството на човека в нацията, което разкрива връзката на индивида с нея. Етническата принадлежност произтича от етническия произход на човека, националността е доминирана от географското местоположение на страната. Гражданството е юридическа идентичност, която се предоставя на лице, което е родено в определена страна.

Нито един от посочените атрибути не следва да бъде аргумент за етно-културно противопоставяне. Когато това се случва, налице са манипулации на общественото съзнание, които правовите държави инкриминират като престъпление.

• Митологизация

Митът е продукт на спонтанни социални нагласи (атитюди), които са свойствени на масовото съзнание. Тоталитарното общество е склонно да митологизира обществените практики, като на повърхността на манипулацията на масите се разполагат различни ритуали, култ към идеализирани образи и предпочитани модели на поведение. Признаци на митологизация на общественото съзнание се наблюдават и в социалните практики на капиталистическото постиндустриално общество. Изграждането на митове тук преминава през възпитаването на потребителската маса да оценява, харесва, избира и купува по модела на съвременната масова култура. Митологизацията в този ракурс създава стереотипи, които изпреварват мисловните процеси във вземането на решения от хората, в ролята им на потребители.

• Подмяна на история

Метод на т.нар. „психо-историческа война“, изразява се в атаки против миналото и историята. Дегероизират се доскоро считани за героични фигури, оспорват се или се изопачават опорни събития и факти за противниковите страни, води се борба срещу менталността, традиционно формираната система от ценности и устойчивите възприятия на общественото съзнание сред народните маси.

• Профанизиране

Съдържа се в няколко базови компонента, проблемни за съществуването на съвременната българска нация.

Деиндустриализация: от народното стопанство на България „изчезват“ стотици и хиляди промишлени предприятия, които са давали поминък, социална сигурност и чувство на гражданско и лично достойнство на милиони български граждани.

Деаграризация: Традиционното българско фермерско стопанство става жертва на т.нар. „едри арендатори“. Те превръщат селското стопанство в монокултурна земеделско пространство с ниска степен на преработка на добиваните селскостопански култури и добавена стойност.

Деинтелектуализация: Остатъците от предишната промишленост, както и нововъзникналите предприятия като правило са с ниско до средно технологическо ниво. Изчезват проспериращи развойни институти и

бази, научно-изследователски и проектно-конструкторски центрове. Новите индустриални предприятия са междинни звена от технологични вериги, които не провеждат в България маркетингова, научно-изследователска и развойна дейност. Преобладават нискотехнологични, дори ръчни операции, като се извличат ползи от ниската цена на българския работник.

Страната ни допълнително се профанизира, като отделя за наука и изследвания едва 0.4% от БВП, с което заема едно от последните места в Европа.

• Внасяне на разкол

Илюстрация: Неотдавна Европейската комисия публикува насока, в която се предлага „Коледа“ да се замени с „празничен сезон“, за да се обърне подобаващото внимание и на други религиозни общности. Последва реакция от Папа Франциск. Той осъди опита да се заменят традиционните с предполагаемо по-неутрални термини като „празничен сезон“. Според него това е ход, който би могъл да бъде предприет от репресивен режим. Цитират се думите на папата: „През цялата история много, много диктатури са се опитвали да направят това“. Той предупреждава ЕС да внимава да не „поеме по пътя на идеологическата колонизация“, тъй като в противен случай това би довело само до разцепление между държавите-членки и до разпадането на целия блок. „Европейският съюз трябва да уважава всяка държава, както е структурирана, разнообразието от държави, а не да се стреми да я стандартизира“ – казва Негово Светейшество. Резолюцията за промяна на съществуващата формулировка за Коледа се появи в ръководство на ЕС за „интегративна комуникация“, което съветва бюрократите от ЕС как да направят своите послания по-разбираеми за малцинствените групи⁹⁹.

• Налагане на неизгодни условия

Илюстрация: Първият реален пробив у нас в тази посока след 1990 г., по време на „прехода“, бе приемането на „Програмата Ран-Ът“. В нея съзнателно и целенасочено се приема тезис за мрачно бъдеще за България, в името на бързото въвеждане на „пазарна свобода“. По този начин

99 Папата критичен след опит на ЕК да преименува Коледа: „Спомнете си за нацистите!“ <https://www.bgnair.bg/a/4-world/248746>

се залага българската икономика да бъде потопена в неолибералното море на „шоковите терапии”.

• **Икономически диктат**

Слаби икономически субекти с ограничени ресурси се поставят под тотален контрол и зависимост. Провеждат се явни и подмолни икономически, търговски и финансови атаки, посредством които се осъществяват стратегически операции, нанасящи значителни вреди и икономически загуби на набелязаната страна.

• **Незачитане на ценности**

Членството в България в НАТО е израз на споделяни от евроатлантическата общност ценности на свободата, демокрацията, правата на човека, върховенството на закона и добросъседските отношения. Мартин Шулц, в качеството си на Председател на Европейския парламент, през 2012 г. заявява: „Тези ценности са човешкото достойнство, свободата, демокрацията, равенството, върховенството на закона, спазването на човешките права, плурализмът, толерантността, справедливостта и солидарността”¹⁰⁰.

По-късно Полша отказва да признае тезата за върховенство на европейското право и натиска на ЕС да прекрати дейността на Дисциплинарната палата на Върховния съд, която се намесва в професионалната работа на съдиите. Унгария има „особено“ отношение към гей-общностите и наказва представители на някои професионални гилдии, които съгласуват позиции с колеги в чужбина и правят дисидентски изявления. ЕС, който доскоро вземаше решения „на две скорости“, вече не си признава, че го прави, в Румъния, по времето на прокурора госпожа Къовеша, който „началник“ от службите за сигурност първи отидел на работата – арестувал всички останали, а нашите европейски съюзници са учудени, че очакваме от Северна Македония да спазва международните договори, които е сключила с нас в предприсъединителния за ЕС период.

Не е тайна, че днес Европа преживява „умора от демокрацията“. Най-бедните страни в Европейския съюз са затънали в корупция. В ос-

100 Вж. Жан-Клод Юнкер, 2015: Бойко е златното момче на България. <https://www.eppgroup.eu/bg/>

таналите, според признанието на европрокурора Къовеши, също няма особени основания за задоволство.

Нулевата корупция не се упоменава сред евро-атлантическите ценности в посланието на господин Шулц от 2012 г.

• **Подмяна на ценности**

Присъединяването на страната ни към НАТО и ЕС без допитване до народа ознаменува официалния „нов цивилизационен избор“ на България. Опозиционни сили напомнят за това при всеки удобен повод.

Междувременно, от самото начало на този т.нар. „преход“ у нас, бе стартиран и „успешно“ осъществен процесът на разколебаване на защитната система на България – органите за сигурност и Въоръжените сили. Опитите те да се реанимират и модернизират са налице, но успехът засега е твърде скромнен. Най-големият техен недостатък се оказва повсеместната политизация на човешкия фактор.

• **Репресия**

Може да бъде политическа, икономическа или криминална. Политическата репресия се упражнява под формата на дискриминираща политика, нарушаване на човешките права, злоупотреби с контрола на поведението, полицейско насилие, затвор, преселване, лишаване от граждански права, лустрация. Тя може да се изроди в криминална репресия – убийства по политически причини, масови екзекуции, измъчване, отвлечане и други незаконни наказания за политически противници, дисиденти или части от населението.

Когато политическата репресия е ратифицирана от държавата, тя се разглежда като държавен тероризъм, геноцид или престъпления срещу човечеството.

Систематичната и насилствена политическа репресия е типична характеристика на диктатурата, тоталитарните държави и други подобни режими. Тя може да се изпълнява от тайната полиция, армията, от паравоенни групи, от ескадрони на смъртта и др.

• **Трансгранично законодателство (правна рамка на ЕС)**

Правната рамка на Европейския съюз обхваща така нареченото първично и вторично законодателство, както и практиката на Съда на Европейския съюз.

Първичното право на ЕС обхваща учредителните договори, последващите изменения към тях, както и техните приложения, допълнения и протоколи. Включват се и договорите за присъединяване на нови държави-членки към ЕС. В своята цялост първичното право определя основните принципи и правила, на които се базира функционирането на ЕС. Урежда се разпределението на правомощия, както и условията и редът за вземане на решения в изпълнение на отговорностите за различните области на действие. През 2009 г. Договорът за създаване на Европейската общност е преименуван на Договор за функциониране на Европейския съюз.

Вторичното право на ЕС включва директиви, регламенти, решения, препоръки и становища.

Регламентът е акт с общо приложение, който е задължителен в своята цялост. Той се прилага пряко във всички държави-членки от момента на влизането му в сила.

Директивата е законодателен акт, който обвързва по отношение на постигането на определен резултат. Тя предоставя на държавите-членки възможността сами да изберат начина, по който да реализират поставената обща цел. Директивата не е акт с пряко приложение и е необходимо да бъде въведена в националните законодателства на държавите-членки.

Решенията са актове, които имат конкретен индивидуален адресат – държава-членка, институция или физическо или юридическо лице. Решението обвързва само адресата си и е задължително в своята цялост.

Препоръките и становищата нямат задължителен характер, но дават възможност на институциите да направят изявление и да предложат насоки за действие.

Съдебната институция на Съюза е Съдът на Европейския съюз, създаден през 1952 г. със седалище в Люксембург.

• **Международни наказателни съдебни практики**

На 18 юли 1998 г. представителите на 120 държави заявяват в Рим своята готовност за учредяване на постоянен международен съд. По този повод тогавашният генерален секретар на ООН Кофи Анан изразява своя възторг, говорейки за съда като за „подарък на надеждата”.

Международният наказателен съд е независима съдебна институция, в чиято юрисдикция е да съди и наказва отделни лица за най-тежки нарушения, засягащи цялата международна общност: геноцид, престъпления против човечеството, упражняване на агресия, както и военни

престъпления. Той има допълнителна, спомагателна роля спрямо вътрешните съдилища.

За разлика от съществуващите дотогава съдебни трибунали и съдилища за военни престъпления, Международният наказателен съд свежда дейността си върху специфични конфликти и същевременно юрисдикцията му се простира неограничено в световен мащаб. Той може да бъде свикан по всяко време без никакви ограничения. Дори лица, чиято национална принадлежност не е към държава, която членува в „Римския статут“, при определени обстоятелства могат да бъдат зависими от юрисдикцията на този съд.

Четири подписали устава държави – Израел, Судан, САЩ и Русия, са уведомили генералния секретар на ООН, че не възнамеряват да останат държави-страни и като такива нямат правни задължения, произтичащи от подписването на Римския статут. Четиридесет и една държави не са подписвали, нито са се присъединили към Римския статут. Няколко страни, включително Китай и Индия, са критични към Съда.

С Резолюция 827 на Съвета за сигурност на ООН на 25 май 1993 г. е създаден Международен наказателен трибунал, за да подведе под съдебна отговорност сериозните престъпления срещу човечеството, извършени по време на войните в бивша Република Югославия. През 2017 г. той прекратява съществуването си, без да привлече под отговорност култовите политици, вземали решения против мира и човечеството, президента на САЩ Клинтън и цялата му клика.

Отговорност за подобни престъпления носят виновни лица, дори когато посегателства се осъществяват само в рамките на една отделна държава – изцяло на нейна територия, спрямо пострадали, които са нейни граждани. Престъпленията против мира и човечеството представляват също така израз на определена държавна политика, заради което техни субекти са само лица, пряко свързани с държавната власт.

• **Национал-цинизъм**

Жажда за свръхпечалби, расова ненавист, шовинистични истерии и ужасяващ националцинизъм¹⁰¹ от всички посоки! Всичко това, като се замеси с нечисти помисли, ражда се недоносеното отроче „хибридна война“.

101 Вж. Б а к а л о в, Я., Национал цинизъм. МВ, 2015

„Жизненото пространство“ за германския народ в навечерието на Втората световна война не означавало подчиняване на далечни народи и колонии, а разчистване на терен близо до Райха, в Европа, където ще се води борба на изстребление. Никой не е забравен в стенограмата на полковник Хосбах, адютант на Адолф Хитлер, от 1937 г. Целият „социализъм“ на нацистите се изчерпва с намерението да не експлоатират, като „ситите държави“, „либерал-капиталистите“, народите от колониите. Не защото е нередно, а защото са далеч и съществува определен риск при контролираните от Британия морски пътища.

Следва Мюнхенският сговор през 1938 г., а Хитлер и британският министър-председател Чембърлейн подписват двустранна декларация за мир и взаимно зачитане. Подписани са и „морски съглашения“, за които Германия настоява, поради значението на морския транспорт за амбициозните ѝ планове.

На другия ден след полагаането на подписите в Мюнхен панска Полша тръгва да окупира Тешинска област в Чехословакия, Унгария на адмирал Хорти предявява претенции за градовете Братислава и Кошице, а през ноември 1938 г., с благоволенieto на Германия, вече е присъединила и Закарпатска Украйна.

В създалата се обстановка сатрапът Сталин се опитва да смачка санитарния кордон, с който Съветска Русия е обградена след Първата световна война – ражда се пактът Молотов-Рибентроп. Агресивният СССР навлиза в Полша до линията „Кързън“, която някога е била определена от Антантата като естествената граница. Но Хитлер бил много окуражен от мудните действия на Червената армия във войната с Финландия, а през 1940 г. съветският Генерален щаб разработва план за стратегическо развързване на силите „на Запад и на Изток“.

По това време Япония няма собствено производство на авиационен бензин и го внася от САЩ. От СССР пък внася огромни количества дървен материал, включително и през 1945 г. При нахлуването на японците в Пекин там присъства група немски офицери-наблюдатели, които изпращат доклади за ужасяващи зверства на японските войници сред мирното население.

Великобритания за една година война изчерпва финансовите си резерви и след това, до края на войната, се държи „на вода“ благодарение на спогодбата със САЩ, наречена „Заем-Наем“. След 1941 г. на Съветския съюз също е открит кредит по тази спогодба, през цялата

война той получава 11% от всички средства, предоставени от САЩ на антихитлеристката коалиция. Това не е пречка съюзниците да говорят, че тъкмо това е спасило Сталин от разгром на Източния фронт.

Днес никой не помни, че Съветска Грузия, с население от 3,5 милиона души, изпраща на фронта 500 хиляди бойци, от които 300 хиляди загиват или са осакатени. По време на войната Белорусия, която днес е обект на санкции, е изгубила 25% от населението си, от тях 600 хиляди войници. Монголия, с население под един милион, изпраща за фронта повече месо и кожено облекло, отколкото предоставят САЩ с прословутите си консерви „Втори фронт“. Други са готови да забравят, че сръбските партизани, под командването на демонизирания маршал Тито, въоръжени с английско оръжие и облечени в английски шинели, полагат на бойното поле 250 хиляди жертви.

Смисълът на заплахата от „кафява чума“ е практиката насилствено да се разчистват апетитни територии от присъствието на местното население и да се включват към активите на Райха. Украинските националисти не са го знаели и посрещат Херман Гьоринг с фашистки поздравявания, и паради, но той не им обърнал внимание. Интересувал го теренът, не животинките по него.

Хитлеристите са се научили на националцинизъм от старите колониални сили. Милитаристите в Япония нямали нужда от обучение. Победителите във Втората световна война, преди всичко американците, използват и едните, и другите, за да стабилизират световната демокрация по време на Студената война, без да изпитват угризения.

Епилог

Тази студия е апология за европейско единство и международен правен ред, в който няма място за понятието „война“. Доброжелателен и ерудиран опонент ми подсказа, че текстът е политизиран. Вероятно има право, но темата „хибридна“ война е твърде политиканска и съвсем малко военна. Казано ми е, че не съм обективен в преценките си. Сигурно е така, трудно е на един автор със стеснен кръгзор, облъчен от информационното замазване на обективната истина, да бъде обективен. Твърдя, че всяко доказателство за изказаните в студията хипотези, е проверявано добросъвестно. Публикуването на студията в турбулентното време, когато се провежда една от най-мощните информационни операции за демонизиране на враговете на демократичните ценности, е предизвикателство с особен залог за автора. Полевият експеримент, част от MDO-операцията по управление на „сивата зона“, който САЩ провеждат в полосата Украйна-Русия, продължава с пълна сила. Направените изводи могат да се окажат несъстоятелни още преди книгата да излезе от офиса на издателството. Когато читателят има текста пред себе си, вече ще знае какво се е случило в последните два-три месеца и „кой крив, кой прав“.

Експерти наричат широкия контент от оперативни разработки, пропагандистки опорни точки, информационно проникване, укрепване на агентурните мрежи, дезинформация, асиметрични способности за въздействия, „мека сила“, кибератаки, скрита дипломатическа активност, критични услуги за подавяне волята за съпротива на противника, както и много други системно свързани явления, подчинени на единна воля и реализирани в избран отрязък от време, „хибридна война“. Някога всичко това се е наричало по друг начин. Представените в текста доказателства от непредубеденото изследване показват, че употребата на термина „хибридна война“ е неубедителна, противоречива и той постепенно отпада от лексиката на опериращите с военната тема. Активното мероприятие, обявено за нова форма на война, дава поводи за изява на съвременните поклонници на управляемия хаос. Тяхно любимо упражнение е обясняването на ситуации с привързване към дадени лингвистични условия, без да се съпоставят съпътстващите обстоятелства – социални, икономически и др.

Военният анализатор Ярослав Штефец е написал в чешкия вестник *Parlamentní listy*¹⁰², че западните страни са изпробвали всички известни способности да унижат Русия, като рискуват светът да попадне в ситуация, в която рискът от мащабна война е по-голям, отколкото в Карибската криза от 1962 г. На брифинг за медиите в навечерието на новата 2022-ра година помощникът на руския президент Юрий Ушаков съобщава за споделеното очакване от руския президент Путин с президента на САЩ Байдън, че преговорите за руските гаранции за сигурност „не трябва да се израждат в бърборене“. Безогледното бърборене е един от любимите похвати на хибридните политици. Както отбелязва чешкият автор, Русия е поставена в ъгъла, а популярната пословица гласи: ако нападнеш мечка, избири си място накъдето да бягаш. Всички имаме от какво да се притесняваме, защото хибридните атаки не рушат шахтите на ядрените ракети, а увреждат умовете на хората в Русия, Китай, Европа, САЩ и по целия свят. Неотдавна Владимир Путин имаше повод да напомни за трагичния пример с Югославия, където по внушение отвън, в навечерието на XXI век се вихреха кланета между довчерашните съседи и братя. Той споделя опасенията си за същия черен сценарий при определени обстоятелства в Русия, „предвид характера на руския човек и въобще на всички пребиваващи у нас“. Силите на Запада, за които той говори, стремящи се към разпад на държавността в Русия, „откровено поддържат сепаратисти, терористи и бандити, готови на всичко“. Щом като един президент на велика държава говори така на народа си, мечката се е почувствала застрашена и ловците трябва добре да изберат посоката, в която ще тръгнат да бягат.

В Китай са тествали ядрена хиперзвукова ракета, което, изглежда, е било изненада за американското разузнаване. След като НАТО десетилетия наред се стреми да противодейства на международния тероризъм и да „задържа“ Русия, предстои промяна на фокуса – сблъсък с Китай, за който днес „нищо неразрешено не е неразрешено“. Според доклад на експертите по външна политика Марк Ленард и Иван Кръстев има разминаване в политическите амбиции на някои държави-членки на ЕС и това ще повлияе пагубно в случай на ескалация на напрежението с Китай или Русия. Ако от Брюксел, в разрез с нагласите на европейците,

102 <https://eadaily.com/ru/news/2021/12/26/voenny-analitik-hotite-razdraznit-medvedyaubedites-cto-est-puti-othoda>

предприемат стъпки срещу автократиите в тези страни, възможно е да не получат необходимата подкрепа. Европейската общественост negliжира надигашката се нова студена война между САЩ и Китай, или не иска да има нищо общо с нея. Според Иван Кръстев „отваря се пропаст между Америка, позиционирала се геостратегически за новата „студена война“, и Европа, която се мъчи да „остане в средата на брода“. Като първа крачка в този процес той сочи англосаксонския Алианс АУКУС, очевидно насочен срещу Китай и изолиращ ЕС от активно присъствие в Индо-Тихоокеанския регион. На събрание със съпартийци през януари 2022 г. президентът на Унгария Орбан заявява, че като изключват Русия от плановете за европейско сътрудничество, европейските държави напълно отстъпват икономически възможности на Китай. Контраатаките на Русия към НАТО, с искането Алиансът да се върне в границите си от преди 1997 г., са повод държавите-членки Румъния и България да изкажат възмущение и да се закълнат във вяроност към евроатлантическата солидарност. Позиционирането в средата на брода е запазено, но от това не произтича нищо значимо в решаването на проблема с новата студена война, която изглежда неизбежна.

Знаменателно е, че в периода на ескалация на напрежението по линията Русия-НАТО в края на януари 2022 г. определението „хибридно“ изчезва от политическата реторика. Макар че т. нар. „ескалация“ е повече плод на желанието на западните държави да отклонят вниманието на обществеността от кризисните явления с енергетиката в Европа, от растящата инфлация и от несъстоялите се съюзни мерки за овладяване на пандемията COVID. От министерството на отбраната на Украйна съобщават, че по данни от тяхното разузнаване към края на януари 2022 г. Русия не е разположила войски непосредствено по границите на страната и опасност от инвазия няма. Ръководителят на украинското министерство на отбраната Алексей Резник информира на 8 февруари 2022 г., че наличните на територията на Русия наземни компоненти „не са формирали ударен компонент за осъществяване на атака срещу Украйна“.

Световният хегемон САЩ, при дефицит на трансформационно лидерство, се опитва да намери нова редакция на възгледа от времето на президента Доналд Тръмп „Първо Америка“. Състоянието на загуба на авторитет, от което трудно може да избяга, го кара да прибегва до опасни инициативи. Опитен политик, какъвто е президентът Джо Байдън, си позволява да изпраща банални послания към света и също толкова ба-

нални политикани от Европа се втурват да му пригласят. Плашенето на „врага“ със санкции, каквито светът не е виждал, спестява на обществеността факта, че контрасанкциите вероятно са налични и ще бъдат не по-малко решителни. Междувременно германското правителство на канцлера Шулц дава да се разбере, че няма намерение да изгуби печалбите си от износа за Китай на стойност 170 милиарда евро годишно. А когато нищо неразрешено вече няма да бъде неразрешено, очаква ни едно много хибридно преживяване.

Нашите ценности все така са човешкото достойнство, свободата, демокрацията, равенството, човешките права, върховенството на закона, плурализъмът, толерантността, справедливостта и солидарността. Високите цени на тока, „Зелената сделка“, инфлацията, спекулациите с газовите доставки и пр. са на път да изравнят със земята сиромашките ни спестявания. Върховенството на закона е факт – долу главния прокурор! Справедливостта означава солидарност. Солидарността е присъща на толерантните, а те са за плурализъм – например за Европа „на две скорости“...

Според персите от античността (знаем го от Херодот) чудесата се случват, когато мулето роди конче. „Cum patit mulus, plorabimus omnes“ – когато мулето роди, всички ще го разберем! „Хибридно“ раждане, така да се каже.

Библиография

1. Амброуз, С. И., Стремеж към глобализъм. Американската външна политика от 1938 до началото на 90-те години, изд. П. Берон, С. 1995
2. Аслъоглу, Ариф, Деervalвацията на отношенията между Турция и САЩ: причини и последици, сп. Геополитика, 2019
3. Бийби, Джордж, Украинската политика на САЩ в плен на илюзиите, сп. Геополитика, 2020
4. Билингс, Ли, Неизбежната война в космоса. сп. Геополитика, 2016
5. Бонев, Радослав, Основни характеристики на асиметричната война в теорията на военното изкуство и стратегиите за сигурност през XXI век, ВА „В. С. Раковски“, 2018
6. Бонев, Радослав, Към въпроса за характеристиките на хибридна-та война според трудовете на професор Евгени Меснер, 2019
7. Бонифас, Паскал, Не бива да позволяваме Русия да попадне в обятията на Китай, сп. Геополитика, 2020
8. Бремър, Йън, Светът след края на американския ред, сп. Геополитика, 2020
9. Василев, Валентин, Аспекти на съвременната европейска морска сигурност, НВУ, Велико Търново, 2020
10. Велков, Славчо, Динамика на средата за сигурност. „Хибридни войни“ – същност и измерения, С, Център за блискоизточни изследвания, 2016
11. Вълков, Иван, Мениджмънт на отбраната. Теоретични модели, инструменти и добри практики. Диодера, 2020
12. Герасимов, Валерий, Ценност на науки в предвидени. Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий. <https://www.vpk.news.ru/>
13. Герасимов, Георги, Философия на кибернетичната война (теоретични аспекти на съвременните, военни доктрини), <http://cyberecology-bg.com/>, 2016
14. Геров, Росен, Христо Георгиев, Развитие на силите за специални операции на Българската армия, 2021

15. Гинев, Димо, Системи за информационно осигуряване на управлението при кризи, 2021
16. Грозданова, Теодора, Контент-анализът като метод за анализна теоретичната рамка за изследване на отношения и взаимодействия. ВА „Г. С. Раковски“, 2019
17. Димитров, Борис, Военните измерения на оста Пекин – Москва, сп. Геополитика, 2020
18. Димитров, Недко, Управление на риска за сигурността в центъра КВАЗАР, 2020
19. Димов, Петко, Хибридна война, като част от общата теория на войната, Военен журнал, 2019
20. Доклад за състоянието на отбраната и въоръжените сили на Република България, Народно събрание (ежегоден, 2016-2020).
21. Дойчев, Момчил, „Меката сила“ в хибридна война, НБУ, Eastern Academic Journal, 2020
22. Енев, Емил, Управление на операции срещу радикални и съпротивителни движения (Оперативни съображения), 2020
23. Иванов, Елислав, Предизвикателствата пред военното разузнаване в съвременните конфликти и хибридни заплахи, Автореферат, 2019
24. Иванов, Емил, Затвореният кръг на българската геополитика, сп. Геополитика, 2021
25. Йоцов, Иво, Условия за развитие на икономическите коридори в Евразия. Варна, E-Litera, 2018
26. Калинов, Калин, Системните принципи в геополитически контекст, сп. Геополитика, 2017
27. Каменаров, Стефан, Радикалният ислям в Африка и чуждестранното военно присъствие на континента, сп. Геополитика, 2020
28. Клаузевиц, Карл фон, За война. София: Изд. къща „Груд“, 2009
29. Ковачев, Андрей, Китайската експанзия в Централна Европа: шансове и препятствия, сп. Геополитика, 2021
30. Кондратиев, Владимир, Глобалните последици от деиндустриализацията на САЩ, сп. Геополитика, 2020
31. Ливен, Анатоли, Танцът на духовете: защо новата студена война с Русия е в разрез с интересите на Запада. сп. Геополитика, 2019
32. Лийберт, Джон, Специалните операции от Ахил до Ал Кайда. С., Изд. „Изток-Запад“, 2010

33. Люцканова, Сияна, Съвременни предизвикателства за сигурността в Черноморския регион и тяхното отражение върху морската сигурност на страната, В., 2019
34. Марчева, Илияна, Поуките от историята: българо-руските отношения в историческа перспектива, сп. Политически хоризонти, 2019
35. Медникаров, Боян. Изграждане и използване на системата за защита на морския суверенитет на Република България в променящата се среда за сигурност. Автореферат на дисертационен труд, 2007
36. Меснер, Евгений, Метежная война, Воениздат, 1974
37. Мирчев, Мирослав, Частните войни, частните армии и глобализацията, 2020
38. Начев, Йордан, Концепцията за „меката сила“ в американската външна политика. сп. Геополитика, 2018
39. Николова, Мария, Карибската криза – политика и интереси на САЩ в Карибския район, НБУ, 2006
40. Николов, Симеон, „Хибридните войни“ в триъгълника между геополитика, сигурност и медийна среда, Център за стратегически изследвания, С, 2018
41. Петров, Петър. Организация на Договора за колективна сигурност в системата на международната сигурност. ВА „Г. С. Раковски“, Дисертация, 2018
42. План за развитие на въоръжените сили до 2020 г. Министерски съвет, 2016.
43. Попов, Александър, Моделиране на лексикалното знание с цел автоматична обработка на естествен език, Автореферат, 2018
44. Ритц, Хауке, Краят на Запада, който познаваме, сп. Геополитика, 2021
45. Стефанов, Нако, Китай. Социално-икономическо развитие от древността до наши дни. Изток-запад, 2015
46. Стефанов, Нако, Хибридните войни – базови параметри. Доклад на конференция „Хибридната война“. С, 2018
47. Стоянов, Никола. Рискове и заплахи за сигурността на водната транспортно-преносна система. Варна, 2017
48. Тодоров, Александър, МДО – стратегията на Пентагона срещу Русия и Китай. сп. Геополитика, 2021

49. Трифонов, Владимир, Паралелната държава като движеща силана политическите процеси в края на ХХ и началото на ХХІ век. Политически хоризонти, 2019
50. Уиър, Фред, Възможна ли е сделката между НАТО и Русия. сп. Геополитика, 2022
51. Форбс, Стив, Действията на Путин в Европа са заплаха за националната сигурност на САЩ, сп. FORBES, 17.11.2021
52. Фукояма, Франсис, Краят на историята и последния човек. Обсидиан, 2006
53. Хаджиев, Боян, Практическите измерения на теориите за международните отношения, сп. Геополитика, 2020
54. Хайтов, Стоян, НАТО като елемент на американската „хибридна дипломация“. сп. Геополитика, 2018
55. Хинков, Митко. Новата среда за сигурност и асиметричния характер на съвременните конфликти. Военен журнал, 2010
56. Христов, Любомир. Ценностите – универсалии между норматаи емпирията. сп. Политически хоризонти, 2020
57. Цветков, Георги, Концепция на НАТО за асиметрични военни действия. Военен журнал, 2008
58. Чуровски, Димитър, Човечеството е на кръстопът. Цивилизационна промяна или самоунищожение? сп. Политически хоризонти, 2019
59. Butenschon, A. Hybrid Warfare: The future of warfare? A magazine of European Defence Matters, 2015
60. Elsea, Jennifer. Declarations of War and Authorizations for the Use of Military Force: Historical Background and Legal Implications. Washington DC: Congressional Research Service, 2014
61. Hybrid Warfare: Who is ready? Report of 51st Munich Security Conference, 2015
62. Loi de la programmation militaire 2019-2025, Textes officieles, Ministere des Armees, 2018 NATO Defence Planning Process, June 2018
63. Malksoo, Maria Countering Hybrid Warfare as Ontological Security Management: The Emerging Practices of the EU and NATO. European Security, 27 (3), 2018
64. Sharp, Gene, From dictatorship to democracy: A conceptual framework for liberation. New York: The New Press, 2012

65. Smith, Ph. Hybrid threats and irregular warfare, USMC Center for Irregular Warfare, 2013
66. Stoichkov, Ognyan, Use of special intelligence measures for national security protection, 2019
67. Tagarev T., Theory and Current Practice of Deterrence in International Security, Connections: The Quarterly Journal 18, 2019
68. The Hybrid Threat Concept: Contemporary War, Military Planning and the Advent of Unrestricted Operational Art, A Monograph by MAJ Brian P. Fleming United States Army YA, 2011
69. UK MoD Annual Report and accounts 2018-2019, Performance analysis, 2019

Янчо Бакалов

**ХИБРИДНА ВОЙНА.
НАЧИН НА УПОТРЕБА**
Смешен плач за едно муле

Дадено за печат на 15.02.2022 г.

Издателска къща „Стено“
ISBN 978-619-241-223-4